UMUT VE KAYGI ARASINDA

GÜNEYDOĞU'DA LİSE GENÇLİĞİNİN YAŞAM DÜNYALARI ÜZERİNE

BATMAN VE SİİRT'TEKİ LİSE ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

ARAŞTIRMA RAPORU

YASİN AKTAY

KONYA 1999

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın amacı, son 15 yıldır Güneydoğu'da meydana gelmekte olan göç sürecinin tabiatının, bu sürecin belli bir durulma yaşamakta olduğu zamanımızda, kültürel ve toplumsal sonuçları itibariyle anlaşılmasına katkıda bulunmaya çalışmaktır. Bu göçün, özelde Türkiye'nin Güneydoğu'sunda meydana gelen spesifik bir hadise olan boyutundan ziyade, bütün dünyada, en azından son ikiyüzyıldır yaşanmakta olan ve adına modernleşme denilen büyük bir zihinsel, kültürel ve toplumsal göç sürecine hangi açıdan eklemlenebildiğini kavramsallaştırmaya çalışıyor. Göçün dramatik süreci ve trajik sonuçlarına dikkat çekerek olaya biraz daha acındırmak değildir niyetim. Aksine, hangi amaçla ve hangi yolla gerçekleşmiş olursa olsun, bunun da çağımızdaki bütün göçler gibi yeni ve global bir düşünce meskenine yerleşmeye namzet olduğunu göstermeye çalıştık. Bu mesken de modernleşmenin bir başka ifadesidir.

Bu çalışma, sayın hocam, Doç. Dr. Yusuf Ziya Özcan'la bazı mütalaalarımızın sonunda şekillendi. Lise öğrencileri üzerinde bir çalışma yapılacaksa onlara bir kompozisyon yazdırarak fikirlerini almak ve ortaya çıkacak metinler üzerinde bazı istatistik programlarını uygulama fikri ona aittir. Bu fikri benimsemiş olmakla birlikte, programın qantitatif aşamasının uygulanmaması, çalışmada anlatılan bazı sebeplerden dolayı tercih edilmiştir. Kuşkusuz genel olarak uygulamanın bütün kusurlarının bana ait olduğunu belirtmeliyim.

Bu çalışmanın anketlerinin uygulamasında yardımı geçen lise öğretmen ve öğrencilerinin yanısıra, özellikle yeğenlerim Serkan, Hakan ve Elif Şendur'un, annelerinin yönetmenliğindeki yardımlarını zikretmem bir vefa borcunun

îfâsından öte bir şeydir.

Aynı şekilde **Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü**ndeki mesai arkadaşlarım, Abdullah Topçuoğlu, Mustafa Aydın ve Ertan Özensel'in, bu çalışmanın gerek hazırlık tartışmaları, gerek istatistiki değerlendirmeler ve bilgisayar işlemleri esnasındaki yardımlarını zikretmem gerekiyor.

Sonunda bütün çalışmalarımda olduğu gibi, bu çalışmanın da yükünü benden daha fazla çeken Mevlüde'nin katkıları söylenmekle geçiştirilebilecek değil. Bu çalışmayı ona ve bu çalışmanın bir çok aşamasında unutulmayacak katkıları olan ablam Fatma Şendur'a ithaf ediyorum.

Konya, Haziran, 1999

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ....3
İÇİNDEKİLER....5
TABLOLAR LİSTESİ....7

GİRİŞ....9

1. BİR BÜYÜK GURBET VEYA
DİASPORA OLARAK MODERN DÜNYA....11
2. SOSYOLOJİK İLGİNİN KONUSU OLARAK GÖÇ....18
3. ÇALIŞMANIN AMACI VE SINIRLARI....24
4. İKİ GÜNEYDOĞU ŞEHRİ: SİİRT VE BATMAN....27
5. TERÖR VE ZORUNLU GÖÇÜN DİASPORİK SONUÇLARI....31
6. GÖÇTE KUŞAKLARARASI FARK VE SİYASAL TAVIR....38
7. ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ....46
8. SORULAR VE YAZILI CEVAPLARIN BİR DEĞERLENDİRMESİ....53
Sorular....60
Cevaplar....60
9. TABLOLARIN DEĞERLENDİRMESİ....87
9.1. Genel Demografik ve Ekonomik Durum....88
9.2. Güneydoğu'da Kitle İletişim Medyası ve Kimliğin Pop Düzeyi....100
9.3. umut ve Kaygı Arasında....120
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME....141
REFERANSLAR....143
EK: ANKET SORULARI....102

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği Kapsamında Göç Eden Vatandaşların Durumu	37
Tablo 2:	Kaç yıldır bu şehirde yaşıyorsunuz?	88
Tablo 3:	Bu şehre nereden geldiniz?	88
Tablo 4:	Kardes Sayısı	89
Tablo 5:	İlköğretimde Okuyan Kardeş Sayısı	90
Tablo 6:	Lisede Okuyan kardes sayısı	90
Tablo 7:	Üniversitede okuyan kardeş sayısı	90
Tablo 8:	Evde kimlerle ikamet ediyorsunuz?	91
Tablo 9:	Oturduğunuz evde kirada mısınız?	91
Tablo 10:	Ailenin bu şehre geliş sebebi	92
Tablo 11:	Köyde geride ne kaldı?	92
Tablo 12:	Baba mesleği	93
Tablo 13:	Okulun dışında gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?	94
Tablo 14:	Siirt ve Batman'a göre Okulun dışında gelir getirici bir işte çaışıyor musunuz?	95
Tablo 15:	Evinizde aşağıdakilerden hangileri var?	96
Tablo 16:	Okulu bitirince ne yapmayı düşünürsünüz?	98
Tablo 17:	Siirt ve Batman'a göre, Okulu bitirince ne yapacaksınız?	99
Tablo 18:	Televizyon kanallarının seyredilme oranı	101
Tablo 19:	TV'de hangi tür programlar seyrediliyor?	103
Tablo 20:	Siirt ve Batman'da en çok seyredilen programlar	104
Tablo 21:	En Sevdiğiniz Ses Sanatçısı	105
Tablo 22:	Siirt ve Batman'da en sevilen ses sanatçısı	108
Tablo 23:	İkamet süresine göre en sevilen ses sanatçısı	109
Tablo 24:	En Çok Hangi tür müzikten hoşlanıyorsunuz?	110
Tablo 25:	Siirt ve Batman'a göre, En çok hangi tür müzik dinleniliyor?	111
Tablo 26:	Bu şehre geliş sebebine göre, en çok hangi tür müzikten hoşlanırsınız?	112
Tablo 27:	Şehirde ikamet süresine göre en çok dinlenen müzik	114
Tablo 28:	En sevdiğiniz film sanatçısı	115
Tablo 29:	Siirt ve Batman'da en sevilen film sanatçıları	117
Tablo 30:	Şehirdeki ikamet süresine göre sevilen film sanatçısı	119
Tablo 31:	İstikballe ilgili beklentiler	120
Tablo 32:	Siirt ve Batman'a göre, Gelecekle ilgili beklentiler	121

Tablo 33: İkamet süresine göre iyimserlik-karamsarlık durumu 122
Tablo 34: Bu şehre geliş sebebine göre,
gelecekle ilgili iyimserlik ve karamsarlık durumu 123
Tablo 35: Şehrin önemli görülen sorunları kaç yılda çözülür? 124
Tablo 36: Siirt ve Batman'a göre Önemli sorunlar
kaç yılda çözülür? 124
Tablo 37: İkamet süresine göre memleket sorunları
ne zaman çözülür? 125
Tablo 38: Bu şehre geliş sebebine göre, Önemli sorunlar
kaç yılda çözülür? 126
Tablo 39: Şehrin önemli sorunlarının çözümü için
kimin daha çok çalışması gerekir? 127
Tablo 40: Siirt ve Batman'a göre Önemli sorunların çözümü için
kimin çok çalışması gerekir? 128
Tablo 41: İkamet süresine göre sorunların çözümü için
kimin çok çalışması gerekiyor? 129
Tablo 42: Bu şehre geliş sebebine göre, Sorunların çözümü için
kimin daha çok çalışması gerekiyor 130
Tablo 43: Şehre gelmeden önceki hayatınız
şimdikine kıyasla nasıldı? 131
Tablo 44: Siirt ve Batman'a göre, Şehre Gelmeden
Önceki hayatınız şimdikine oranla nasıldı? 132
Tablo 45: İkamet süresine göre, geldiğiniz yer
yaşadığınız şehre kıyasla 133
Tablo 46: Köye Dönmek İster misiniz? 134
Tablo 47: Siirt ve Batman'a göre, Köye geri dönmek ister misiniz? 135
Tablo 48: İkamet süresine göre, köye geri dönmek ister misiniz? 136
Tablo 49: Şehirde ikamet süresine göre evlenen insanların
kaç çocuğu olmalı? 137
Tablo 50: Bu şehre geliş sebebine göre, evlenenler
kaç çocuk sahibi olmalı? 138
Tablo 51: Bu şehre geliş sebebine göre, evlenenler
kaç çocuk sahibi olmalı? 139
Tablo 52: İkamet süresine göre daha fazla kardeş ister misiniz? 139

GİRİŞ

Modern dünya herkesin kendisini gurbette hissetmesini sağlayan bir büyük hareketliliğin adıdır aynı zamanda. Küreselleşme denilen bir süreç içerisinde gitgide küçüldüğünden sözedilen, bİr büyük "köy"e dönüşmüş olan bu dünyada, bir yandan da sözkonusu hareketlilikten kaynaklanan "kopuş", "yerinden yurdundan olma" "evsizleşme" gibi tecrübeler artmaktadır. Kuşkusuz bütün bu tecrübelerin yaşanmasına en fazla yol açan, yine modern dünyanın bir sonucu olan sanayi dünyasının istihdam ihtiyacı olmuştur. İnsanlar, tarihlerindeki en büyük göçü, böylece, sanayinin harekete geçirdiği bir dünya sayesinde/yüzünden yaşamış oldular. Daha önce insanlar bir çok savaşlar, doğal afetler ve sair sebeplerle büyük göçler veya sürgünler yaşamışlardır. Ancak bu tarz bir hareketliliğe herhalde insanlık daha önce tanık olmuş değildir.

Kuşkusuz modern dünyadaki bu nüfus hareketliliğinin tek motivasyonu, sadece sanayi değildir. İlk büyük ivmesini sanayi toplumuyla almış bu "büyük göç" zaman zaman başka faktörlere de bağlı olarak gelişebilmiştir. Örneğin, yine bu çağda yaşanmış olan iki büyük dünya savaşı ve aralardaki irili ufaklı bir çok savaş da göç olgusuna bir çeşit ivme ilave etmişlerdir. Kaldı ki, bütün modernliği ve ilerlemişliğiyle birlikte çağımızın savaşlarının da kendine özgü bir yanı vardır ve bu da hiç bir şekilde övünülebilecek bir şey değildir: Bütün çağlar boyunca yapılmış savaşların toplamında ölmüş insanların sayısı, muhtemelen bir dünya savaşında ölmüş insan sayısı kadar olmamıştır. İslâm tarihinin tamamında yaşanmış bütün içsavaşlarda ölen insanların sayısını, sekiz yıl sürmüş bir İran-Irak savaşı kısa zamanda yakalamıştır. Bir aylık bir bombardıman esnasında, 91'deki Körfez Savaşı'nda, müthiş teknoloji gösterilerinin büyüleyici medyatik görüntüleri altında

yüzbinden fazla insanın ölmüş olduğu gerçeği, son derece sıradan bir sonuç olarak kabul edildi. Savaşların devasa boyutlara ulaşan büyüklüğünün yanısıra, yol açtıkları sonuçlar da büyük olmaktadır. Bir çok insan savaşlar dolayısıyla yerinden yurdundan olmakta; daha önemlisi, savaşlar dolayısıyla insanların kaybettikleri veya kazandıkları toplumsal konumlar düzeyinde bir hareketlilik sözkonusu olmaktadır.

1.1. BİR BÜYÜK GURBET VEYA DİASPORA OLARAK MODERN DÜNYA

Hangi nedenlerle olursa olsun, toplumsal veya coğrafî hareketliliğin yüksekliği, modern dünyayı karakterize eden bir durumdur. Bu yanıyla modernlik sosyologların da özel ilgisini haketmiş, o oranda da bu konuda ortaya konulan sosyolojik kavramsallaştırmaları teşvik etmiştir. Modernliği bir çeşit "sürgün" olarak ele alan sosyologlar, örneğin, modern dünyada herkesin kendini nisbet ettiği bir konuma; kendini özdeşleştirdiği bir kimliğe referansla, kendini yurdundan uzakta hissettiğine işaret etmişlerdir. Örneğin Papastergiadis'in John Berger'in edebiyatı üzerine yaptığı bir çalışmasının adı *"Bir Sürgün Olarak Modernlik"* tir. Burada sürgün, bilinen anlamıyla bir resmî idare tarafından verilmiş bir cezaya işaret etmez. Aksine bizzat modernleşmenin, sanayileşmesiyle, kentleşmesiyle ve küreselleşmesiyle, son iki yüzyıldır bütün insanları yerlerinden yurtlarından etmek suretiyle herkesi bir bakıma sürgün etmiş olduğu teması işleniyor. Bu sürgün ortamında yoğun bir "yabancılaşma" tecrübesi ve hissi yaşayan insanların duyguları, heyecanları, endişeleri, yalnızlıkları John Berger'in olduğu kadar aslında başarılı sayılan tüm modern edebiyatçıların yazılarındaki baskın temalardır. Hatta denilebilir ki, modern edebiyatta başarılı olmanın şartlarından biri, böylesi bir gerçekliği yansıtabilme Yyeteneğini gösterebilmekte yatar. Modern hayat, bu sürülmüşlük duygusuna yol açtıkça, yanısıra bir başka duygunun daha gelişmesi de mukadder olmaktadır. O da nostalji duygusudur. Nostalji, bir bakıma bu sürgün duygusunun bir şekilde giderilme ihtiyacına karşılık veren bir duygu, tabi aynı zamanda bir tüketim sektörüne dönüştüğü ölçüde de (kuşkusuz, modern tüketim kültürü herşeye yaptığını bu duyguya da yaparak, onu da tüketimin konusu yapmakta, seri

üretim ve metalaşma sürecine sokmaktadır) hiç bir zaman bu duyguyu artırmaktan başka nihâî bir sonuç vermez.

Esasen bu "sürgün" duygusunu ilk anda veren nesnel gerçek, neredeyse hiç kimsenin doğduğu yerde ölmemecesine yaygın bir hareketliliğe tâbî olması gerçeğidir. Bu hareketliliklerin sonucunda şekilleri de kendine özgü bir hal alan modern kentlerde insanlar, alabildiğine kozmopolit toplumsal manzaraların tam ortasına düşmekte veya bu tür manzaraların oluşumuna sürekli olarak katkıda bulunmaktadırlar. Durkheim'in daha önce *Anomie* kavramıyla çok iyi tasvir ettiği, modern kentlerdeki norm bunalımı, bizzat böylesi bir "gurbet" tasavvurunun başka bir ifadesiydi. Freud'un, medeniyet kavramını, bütün olumlu yanlarına rağmen yol açtığı memnuniyetsizlikler temelinde almasına yol açan, yine bu kent ortamının bütün değer ve normları allak bullak eden doğası olmuştur. Aslında Aydınlanma'nın daha ilk zamanlarında bile toplumsal sözleşme teorisyenlerinden Rousseau'nun yazılarında bile, bizzat toplumsallaşma olayının, hatta insanlığın "ilerilik" adını verdikleri hemen herşeyin bir çeşit "yabancılaşma", bir çeşit "bozulma" olduğu düşüncesi telaffuz ediliyordu. Kendi çağındaki genel uylaşımı bozan görüşüyle Rousseau, ilimlerde ve sanatlarda ilerleme kaydetmenin, insanlığın genel seviyesindeki düşüşe nasıl yol açtığını gösteriyordu (Rousseau, 1997).

Bu arada, modern ideolojilerin önemli bir kısmı da, kitleleri harekete geçirdikleri belli bir mücadele sürecinin sonucunda ulaşılacağını düşündürdükleri bir "devrim", "kurtuluş" vs. menzillerden uzaklığı da bir çeşit "sürgün" veya bir çeşit "gurbet" olarak hissettirmeye katkıda bulunurlar. Öngörülen devrimden uzaklık oranında insanlar kendilerini ya "sürgün" veya en iyi ihtimalle "gurbet"te hissederler. Çağımızda küresel çapta bu "gurbet" hissini yaşatabilmiş en büyük ideolojilerden biri marksizm olmuştur. Marksizm, insanlığın zaten komünal çağı geçer geçmez aynı zamanda binlerce yıl süren bir gurbet sürecine girdiği varsayımına

dayanıyor. Bugün bu gurbetin aşılabilme ihtimali, proleteryanın bilinçlenip zincirlerini kırabime ihtimaline bağlanmıştır. Proleterya lümpenleştikçe, bu gurbetin süresi daha da uzamış, giderek bu gurbetin aşılamayacağı yönünde bir karamsarlık bizzat bu ideolojiye mensup olanlara bile galip gelmeye başlamıştır. Tabii gurbetin birinci durumda radikal bir muhalefet hareketini tahrik etmesine karşılık, ikinci durumda yani sılanın uzaklığı hissedilmeye başlaması oranında toplumsal sistemlere bir "uyum" ideolojisine dönüşmesi de mukadder olmaktadır.

Dinler de bu "gurbet" duygusunu, öteden beri ihssetmeye zaten doğaları gereği çok müsaittirler. Dinlerin doğası, çünkü, büyük ölçüde bir çeşit "çöküş" temasına dayanır. Yani dini insanlara tebliğ etmiş olan ilk nesil her zaman insanların en hayırlısı olmuş, onların ortaya koydukları pratik en ideal ve taklit edilmesi veya model alınması gereken bir pratik, yaşadıkları zaman en hayırlı zaman, yaşadıkları yerler de en hayırlı yerler olmuştur. O nesillerden, o insanlardan, o mekanlar ve o zamanlardan uzaklaşıldıkça, insanlar, zamanlar, mekanlar ve nesiller kötüleşmektedir. Bizzat bu duygu, insanlara yaşanılan herhangi bir zaman veya mekanı bir çeşit "gurbet" veya "sürgün" olarak hissetirmeye yeter. Esasen Yahudiliğin en önemli arketiplerinden birini, tarihte bir kaç kez yaşamış oldukları büyük sürgünler, veya özel deyimiyle "diaspora"ları olmuştur. Diaspora, tarihsel olarak Yahudilere ait bir kültür olmakla birlikte yukarıda, özellikle belli dinlerin veya ideolojilerin, öngördükleri gelecekteki veya geçmişteki "altın çağ ve mekanlar"dan uzaklıklarını ifade eden bir söylem ve ruh halinin kavramsal ifadesi olarak yeniden tanımlanabilir.

Nitekim, böyle de tanımlanmıştır. Ahmed ve Donnan, (1994) örneğin, Avrupa'daki değişik milletlere mensup bir çok insanın mevcudiyetini; bunların kendi dinlerini yaşama ortamını bulamamalarını; öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmek için kendi yurtlarından uzaktaki yaşamlarını vs.

bir çok durumu bu kavram, yani diaspora kavramıyla anlamlı kılmaya çalışıyorlar. Schulze, Stokes ve Campbell (1999) de, Ortadoğu'daki milliyetçi söylemleri, azınlıkların azınlık söylemlerini yine diaspora kavramıyla anlamlandırmaya çalışarak, kavramın Yahudiliğe münhasırlığını gideriyorlar. Bu arada daha önceki bir çalışmamızda, Türkiye'de Cumhuriyet döneminden itibaren, Türkiye'de başta laiklik politikalarından etkilenen önemli bir kesim olmak üzere, genel olarak bir çok kesimde yaşanan hızlı değişimin yarattığı "uzaklaşma", "mağduriyet", "öz yurdunda sürgün, özvatanında paryalık" duygularını ve söylemlerini bir çeşit Türk-Müslüman diasporası içerisinde ele alabileceğimizi önermiştim (Aktay, 1997; 1998). Esasen bu çalışma, modernleşme sürecini değişik safhalarıyla yaşamakta olan Türkiye'de, bu safhalara denk düşecek şekilde beli kesimlerin bu duyguya yakalandığı varsayımına dayanıyor. Bu varsayımdan yola çıkarak, bu kapsama alınabilecek bazı tecrübelerin modernleşme süreciyle ilişkili gelişimini irdeleyen daha geniş bir projenin bir parçası olarak, Güneydoğu'da zorunlu göç durumunun yarattığı düzensiz şehirleşmenin ortasındaki insanların zaman, mekan ve kendilik algılarını tespit etmeye çalıştık.

Bir çeşit "Diaspora'nın Güneydoğu'su" başlığı altında da mütalaa edilebilecek bu çalışma, son 15 yıldır, doğal olarak terör dolayısıyla ani ve hızlı bir göç olayına sahne olan Güneydoğu'da, bu göç olayının yarattığı moral durumu ve bundan sonra yol açması muhtemel nüfus hareketleri veya modernleşme örüntüleri temelinde fazla incelenmedi. Esasen, 15 yıldır yaşanmakta olan göç, son bir kaç yıldır nisbî bir durulma sürecine girmiş bulunuyor. Boşalacak köyler boşalacağı kadar boşalmış, insanların şehirde tutunabilenleri tutunmuş, tutunamayanları başka yerlere gitmiş durumda. Bu anlamda, zamanlama olarak göçün vukû bulduğu esna değil de, tam şimdi, oluşan yeni şehir tabloları, demografik yapı veya süreç, kültürel ve sosyo-ekonomik ortam, üzerinde zengin sosyolojik analizlerin yapılabileceği bir laboratuar

görüntüsü vermektedir.

Hakikaten, ânî göçün henüz vukû bulmuş olduğu bir dönemde, köylerinden boşalarak belli bir yere gelmiş insanların geleceği için bir kestirimde bulunmak çok kolay değildir. Bugün gelmişse geri dönme eğilimi olup olmadığını tespit etmek de kolay değildir. Zaten isteyerek gelmemiş olduğu için fırsat verilse hemen gidecektir. Ancak bir süre şehirde kalıp şehrin cazibesine alışınca, şehrin önünde açtığı yeni yaşam standartları ve girişim ufuklarıyla tanışınca, köye dönmeme seçeneği daha ağır basmaya başlayabiliyor. Güneydoğu üzerine yapılan bir çok çalışmada, bu arada politikacıların da bu konudaki genel kanaatleri, köylerinden zorla göç ettirilen insanların, kendilerine fırsat verildiği takdirde hemen geri dönebilecekleri, buna çok istekli oldukları yönündedir.

Bu amaçla Refahyol hükümeti zamanında, yani 1996'nın Temmuz, Ağustos aylarında dönemin başbakanı Necmeddin Erbakan, köye dönüş imkanının açılmasını bir müjde olarak verdiğinde, bu, terörün sürüyor olması dolayısıyla gerçekçi bulunmamış olması bir yana, zamanlama olarak hâlâ "köye dönüş"ün bütün göçmen köylüler için hâlâ baskın bir seçenek olduğunu ifade ediyordu. O dönem gerçekten de nasıldı bilinmez ama, şimdilik en azından bu yaygın kanaatin aksine, bütün nostaljik duyguların baskınlığına rağmen, köye dönüş seçeneğinin göçmenlere bile artık çok cazip gelmediği açıkça görülüyor. Bütün nostaljik duygulara rağmen diyoruz, gerçekte bu duygular, tam da şehirleşen insanların en azından belli bir süre sürdürdükleri bir duyguya denk düşüyor bu. Geldikleri yerlere büyük bir hasret hissi beslese bile, ok yaydan çıkmış, macun tüpünden akmış geri döndürmek mümkün değildir artık.

Buna rağmen değişik vesilelerle işlenen nostaljik söylemler aracılığıyla geliştirilen diaspora atmosferi ayrıca irdelenmeye değer olacaktır. Çünkü bu atmosfer, hem politik tavır ve tutumların gelişiminde belirleyici bir faktördür, hem

de insanların moral ve motivasyon sosyolojilerinin yapılmasına imkan tanıyacak bir atmosferdir. Esasen, hâlen terör olaylarının sürdüğü bu bölgede, zoraki göçün bütün dramatik şekli veya sonuçlarına rağmen, bütün bu, hatırlanması bile insanda bir gelecek ve varoluş kaygısı uyandıran tecrübelere rağmen, hatta bunların hafızalardaki bütün izlerine rağmen, insanların büyük bir iyimserlik içinde bulunmaları şaşılacak şekilde gözlemlenmiştir. İnsanların Arabesk dinliyorlarsa çok karamsar olmaları gerektiğini varsayıyorsanız, örneğin, ya karamsarlık ölçmek için başvurduğunuz ölçeği sorgulamanız gerekecek, nitekim biz de sorgulamak zorunda kaldık, veya insanların iki birbirine zıt tecrübeyi aynı anda yaşayabiliyor olduklarını kabul etmek zorunda kalacaksınızdır. Tıpkı şairin dediği gibi: "bu ne yaman çizgidir bu / yaprak döker bir yanımız / bir yanımız bahar bahçe". O yüzden Güneydoğu'da, başta sadece bir göç araştırması olarak tasarladığımız bu çalışma "umut" ve "kaygı" diye aynı anda birarada yaşamakta olan iki baskın duygu üzerinde yoğunlaşmamızı gerektirdi. Gerçekte ise, diaspora tecrübesinin zaten bu iki duygu arasında bir şey olduğu ve bu yönüyle güçlü toplumsal hareketleri motive ettiği gerçeği kendini hatırlattı. Bu toplumsal hareketlerin mevcut toplumsal yapya muhalif olma ihtimali kadar hatta daha büyük bir ihtimalle, onunla uzlaşması ve nihâî anlamda bir çesit "sistem" yapısı altında onunla eklemlenebilme ihtimali de ayrı bir gerçek olarak ortaya çıktı.

Diaspora bir fikirden ziyade bir ruh hali olarak tanımlanabilir. Özellikle tahakkuku gelecekteki bir "ideal devlet"te, bir, eskatolojide veya bir "devrim"de mümkün görülen her çeşit ideal böylesi bir tecrübeyi yaşatır. Ancak her çeşit diaspora'nın, somut şiddet içerikli bir mücadeleye dönüşmesi şart değildir. Esasen hayatın hızla akan yapısı, uzun soluklu silahlı mücadeleleri tolere edemeyecek kadar buharlaştırıcıdır. Bu şu anlamdadır, ekmek, aş, istikrar ve güven isteyen kitleler, bir çeşit diasporayı gidermek için bile

olsa, bütün bu isteklerinden uzun süre vazgeçmeye meyyal değildirler. O yüzden hiç bir radikal toplumsal hareket, bırakın bir kaç nesil aynı heyecan ve enerjiyle sürmesi, bir nesil içinde bile aynı tempoyla kolay kolay süremez. O yüzden diaspora tasavvurunun, bir şekilde mevcut olan toplumsal ve siyasal ortamla "kerhen" de olsa bir barışın imkalarını arayıp zorlayan bir ideolojiye eklemlenmesi hemen her zaman kaçınılmaz olmaktadır.

Biz bu kavramsal çerçeve içinde, Güneydoğu'daki göç olayını, enine boyuna bütün yönleriyle değil, sadece bu yönüyle, yani en azından bir kaç yıldır göç etmiş bulunan insanlarla beraber yaşamakta olan bir şehir halkının geliştirdiği moral, kimlik ve motivasyon eğilimleri yönüyle ele almayı denedik. Bütün bu eğilimlerin toplamından bir diaspora ortamını teşhis etmeye çalıştık. Bu teşhisimizin semptomlarının görünebileceğini umduğumuz bir anket çalışması düzenledik; anketlere verilen cevapların gerçek durumları yansıtamama ihtimaline karşılık, bir sosyolojik saha araştırmasında pek sık denenmeyen bir yol deneyerek, deneklerden bir de anket sorularının sınrlarına tâbî olmadan içlerini dökebilecekleri şekilde iki kompozisyon sorusu sorarak cevaplamalarını istedik. Bunun yanısıra, bölgede bir çok insanla, resmî yetkiliyle bire-bir özel görüşmeler yaptık. Bütün bu girişimlerin sonucunda, bu konuda, bir bölge insanı olmaktan kaynaklanan avantajların, sosyolojik bir araştırma için bazen bir dezavantaja dönüşebilecğini bilerek, varolan bazı kanaatlerimizi test etmeye çalıştık.

1.2. SOSYOLOJİK İLGİNİN KONUSU OLARAK GÖÇ

Sosyoloji, bir bilim disiplini olarak bir bakıma yukarıda resmedilen şekliyle dünyadaki büyük hareketlenmenin hemen akabinde şekillenmeye yüz tutmuştur. İlgilenilen büyük hareketlilik ilk etapta, tabiî ki coğrafî yönüyle olmuştur. Yani ilk etapta coğrafî göçün dinamikleri üzerinde durulmuş, bu göçün aile ve toplum yaşamı üzerindeki derin etkilerine tanıklık etmesi istenmiştir sosyolojinin. Dolayısıyla, modernleşmeyi, kendine eşlik eden bütün kentleşme, sanayileşme, rasyonalleşme, sekülerleşme boyutlarıyla birlikte bir büyük göç olarak tasavur ettiğimizde, sosyoloji de bir bakıma bir "göç bilimi" olarak yeniden tasavvur edilebilir. Sanayi toplumunun ortaya çıkmasıyla birlikte insanların sadece coğrafî mekanlarında bir değişiklik olmadı, aynı zamanda aile yapılarında, hayata bakış tarzlarında, geçimlerini temin yollarının tabiatında da bu değişim paralel olarak yaşandı. Bir değişim bilimi olarak sosyolojinin ilgi alanına giren, onun için bir alt disiplin konusu oluşturan herşey bu "büyük göç süreci"nin bir sonucu olmuştur.

Bununla birlikte, sosyoloji, yine de teknik bir deyim olarak "göç" olayına mevzî bir deyim olarak ayrı bir yer vermiştir. Bu kavram için pek çok kavramda olduğu kadar çok yoğun bir karmaşa olmamakla birlikte, yine de nasıl tanımlanacağıyla ilgili ve özellikle bunun sayısal incelemelerinin nasıl yapılabileceğiyle alakalı sorunlar varolagelmiştir. Sorun, özellikle üzerinde bazı istatistiki işlemler yapılacağı zaman, göçü yukarıda tanımladığımız geniş şekliyle ve aslında hiç bir beşerî hareketliliği dışarıda bırakmayan bir tanımının işlevsel olamamasıyla alakalı bir sorundur (Tekeli, 1998). En coğrafî anlamıyla bile, doğduğu yerden başka bir yerde bulunan insanların, en basit bir göçmen tanımının içine sokulabildiği bir durumda, daha bir ayrılması

gerekli göç hadisesini diğerlerinden ayırmanın zorluğu ortaya çıkar. Dahası böyle bir göç olayını diğer zamanlardan çok farklı bir hadise olarak algılama zorluğu da ortaya çıkar bu durumda. Çünkü insanlar, doğaları gereği hep hareketli bir yaşam sürerler, ne bitki gibi toprağa bağlı, ne de hayvanlar gibi hava ve iklime bağımlı bir konumları vardır. Onların hareketliliklerini belirleyen bir sürü faktör vardır.

Buna rağmen, sosyolojik olarak göç, genellikle sanayi toplumuyla ilişkisi çerçevesinde ele alınmış bir olgu, bu çerçevede de "işgücünü mekanda üretimi daha etkin kılacak şekilde yeniden dağıtırak mekân organizasyonunun sistemin taleplerine uyumunu sağlayan bir mekanizma" (Tekeli, 1998: 11) olarak gürülmektedir. Bu tanımı baz alan Tekeli'ye göre, kişinin mekânda yer değiştirmesinin, sanayi toplumunun üretim düzeni açısından üç farklı sonucu vardır. Birincisi, "üretim için gereki emeğin yer deişitirmesi; ... ikincisi, sermayenin yer değiştirmesi...; üçüncüsü de tüketicinin ya da pazarın yer değşitirmesidir. Sanayi toplumuna ilişkin göç analizleri genellikle soruna emeğin yer değiştirmesi olarak yaklaşmışlar, diğer iki sonucun topluma etkilerini genellikle ihmal etmişlerdir" (aynı yer). Gerçekten de büyük işadamlarının "göç"ü sosyoloji çevrelerinde fazla mevzubahis olmaz. Çünkü işadamları, genellikle kendi iradelerinde özgür, kendi sermayelerinin verdiği güçle sınırsız seçenek karşısında bulunmakta ve istediği yere konarak orayı kendine ait kılmak gibi bir inisiyatife sahip olarak düşünülür. Aslında bu düşüncenin kendisine bile bir göz atıldığında, göç kavramı hakkında yola çıkılması gerekli bir çıkış noktası sağlanmış olur. Bu da "zorunluluk" veya en azından "zorlayıcılık" faktörüdür.

Genellikle insanların, durduk yerde sırf hayatlarında bir değişiklik olsun, bir fantezi olsun diye göç etmedikleri düşünülür. Göç genellikle dramatik tablolar eşliğinde, kaderin garip bir cilvesi olarak tasavvur edilir. Her ne kadar yine Tekeli (s. 13-14), göç olayının seçici bir süreç olduğuna dikkat

çekiyorsa da, bu seçicilik, bir kez yola çıkmak zorunda kalmış olanın nerede konaklayacağıyla alakalı olarak, yine de seçeneği fazla olmayan bir süreçtir. Aslında göçle ilgili artık iyice konvansiyonelleşmiş çalışmalar, özellikle köyden kente göçü, "köyün itici etkileri" ile "şehrin çekici etkileri" arasındaki köylünün verdiği bir karar olarak düşünürler. Kuşkusuz bu iki etken arasında, "şehrin çekici etkileri" kavramı, şehrin sunduğu hizmetlere, şehrin ışıklarına, güzelliğine ve sağladığı birçok imkâna büyük bir tutku beslemeye başlayan insanların, hiç de mecbur olmadıkları halde, sırf hayat tarzını değiştirmek üzere aldıkları özgür bir karar olarak ortaya çıkıyor olduğunu akla getirmektedir. Gerçekten böyle mi olmaktadır?

70'li yıllara kadarki köy araştırmaları, biraz da modernleşmeci tarih modelinin de etkisiyle, köy hayatının ve köyde yaşamanın, modern hayatın cazibesinden ziyade, kapitalizmin gelişiminin dayatacağı zorluklar ve baskılar yüzünden sona ereceği beklentisince belirleniyordu (Çağlar, 1986). Bu görüş, aynı zamanda, büyük ölçüde de kapitalizmin başka türlü üretim tarzlarını yok edeceği yönündeki marksist paradigmanın köy sosyolojisindeki bir ifadesiydi. Oysa kapitalizmin gittikçe gelişmesine ve hemen hemen bütün herşeyi kapsamına almaktan vazgeçmeyen yayılma eğilimine rağmen, köylülüğün ve köyde tutunma arzusunun hâlen sürdüğü görüldü. Ne şehrin mutantan kibri ve cazibesi, ne de köyün iticiliği, insanları köylerini tümüyle terkedip şehre yerleşmeye yöneltmiyor. Veya en azından bu mecburiyeti hissetmeyecek yeterlilikte bir sürü insan hâlen köy hayatını sürdürmekte direniyor gibi görünüyor. Kuşkusuz bu direniş, hayata karşı bir direniş olmamaktadır. Modern hayatın sunduğu sayısız seçenek arasında bir seçenek olarak görünüyor köy hayatı ve kuşkusuz kapitalizmin işleyen çarkından bağımsız ve özerk bir birim olarak değil, bilakis bu çarkın bir parçası olarak işlemeye devam etmektedir.

Bahattin Akşit, 50 yıldır gözlemlediği kendi köyünde

tam da bu "köyün bitişi" beklentisinin bir türlü gerçekleşmemesi bir yana, köye son gidişinde köyün daha da sağlamlaşmış olduğuna hayretle tanıklık ediyor. Soruyor Akşit: "Nasıl oldu da bu dağ köyündeki haneler sürekli göç yoluyla köyü boşaltmadılar? Diğer tarımsal alanlara, kentlere ve hatta yurtdışına yapılan döngüsel göçler, sürekli göçün engellemesine nasıl katkı yaptı? İncirlioğlu'nun (1993) Kayseri köyleri için ve Bourdieu'nun Fransa'daki kendi köyü için sözünü ettiği 'köydeki kuşaklar arası yeniden-üretime karşı uygulanan simgesel şiddet' (Bourdieu ve Wacquant, 1992) niçin henüz benim köyümde yaygınlaşmadı?" Akşit kendi köyünde doğmuş olmasına ve 50 yıllık bir süredir izlemesine rağmen bir köyde meydana gelen veya bir türlü gelmeyen değişimin mahiyetini anlamanın zor olduğunu düşünüyor. Bunun için eldeki sosyolojik modellerin yeniden gözden geçirilmesi gereğini ve bir çeşit "dinsel ibadetteki gibi kendi(n)i vererek derinlemesine görüşmeler ve odak-grup görüşmeleri yapma ... en ince ayrıntılarına kadar yaşam öykülerini dinleme(k) ve yazma(k) gereği"ni bir daha hatırlatıyor (Akşit, 1998: 34-35).

Yusuf Ziya Özcan, göç kavramının sosyolojide yeniden tanımlanması, özellikle bu alanda yapılan sosyolojik çalışmalarda ortaya konulan verilerin tanzimi açısından önemine işaret ediyor. Basitçe, "insanların yaşadıkları yeri terk edip devamlı olarak yaşayacakları başka bir yere gitmeleri" olarak tanımlandığına dikkat çektiği göç olgusunun tanımındaki iki alt kavrama dikkat çeker: yer ve zaman. "Gerçekte yaşanan yerin daha geniş bir alan içerisinde ye aldığı ve çalışılan yerin de yaşanan yer kadar önemli olduğu düşünülürse, karşımıza birbiri ile bağımlı dört kavram çıkar" (Özcan, 1998: 79). Özcan, bu dört kavramı, 1- Alan; 2- Oturulan/yaşanan yer; 3- Zaman; 4- Çalışma durumu olarak sayar. Birincisinde, Göç, bir yerden diğerine hareketi yani alan değiştirmeyi ve bunun için bir mesafe kat etmeyi içerdiğine göre, sorunun, alanın boyutlarıyla ilgili olması gerektiğini

belirtir. Yani bu alanın sınırları nedir? Nasıl belirlenmelidir? İkincisinde, Göç kavramı başka bir yerde yaşamayı ima ettiğine göre, bu bağlamda kalma ve kalma süresi gibi kavramların açıklanması gerekir. Üçüncüsünde, yani sorunun zamanla ilgili boyutunda, sorulması gereken soru, Özcan'a göre şudur: Başka bir yerde ne kadar kalınırsa bu hareket göç sayılır? Bu konuda, göç çalışan sosyal bilimciler arasında bir birlik olmadığı gerçeği gözönünde bulundurulduğunda, göçün zamanla ilgili tanımının yapılması zorunluluğu vardır. Son olarak çalışma durumuyla ilgili boyutu hatırlamak gerekiyor. Orada da oturulan yer kadar, çalışılan yerin de göç kavramının kapsamına alınması gerektiği savunulur. Yani bir insan bir yerde oturuyor ve fakat başka bir yerde çalışıyor olabilir. Onun oturduğu yer ile çalıştığı yerden hangisinde onu göçmen saymak gerekiyor? Her ikisinde de, yoksa, o bir göçmen midir? (Özcan, 1998: 79-82). Kısaca, göçle ilgili, göçün tanım ve içeriği hakkındaki sorun esas itibariyle, özellikle bazı istatistiki verilerin anlamlı tablolar oluşturmasını sağlayabilmek açısından çok önemli olabilmektedir. Burada da zikrettiğimiz literatürde göçün tanımıyla ilgili yapılan tartışmalar, daha ziyade böylesi bir teknik sorunla alakalı olarak ortaya çıkmaktadır.

Gerçekten de bunun ne kadar önemli olduğu ancak bir saha tecrübesi esnasında gerçek boyutlarıyla hissedilebilmektedir. Örneğin bizim Siirt ve Batman'da yapmış olduğumuz bir dizi ankette soru yönelttiğimiz insanların, özellikle liselerde okuyan kısmının önemli bir kısmı babalarının tayinleri dolayısıyla geçici olarak bu şehirde bulunmakta; bir kısmı sadece okul okumak kastıyla orada bulunmakta, bitirdiklerinde ise geri dönme seçeneği henüz kapanmış bulunmamaktadır; bir kısmı zorunlu olarak yaşadıkları yerleri, kendi kararları sonucu olmaksızın terketmek zorunda kalmışlar, ama henüz dönebilecekleri bir ortam da oluşmamış olduğu için dönüp dönmeyeceklerini de anlamak mümkün olmayabilmektedir. Bu durumda gerçekten

sorun kime göçmen diyeceğimiz sorunuysa, bu teknik tartışmanın izinden gitmek gereği iyice açığa çıkmış oluyor.

1.3. ÇALIŞMANIN AMACI VE SINIRLARI

Esasen bu çalışmamızda göçün tanımına derinlemesine girerek bunu haledecek bir adım atmak gibi bir niyetimiz hiç bir zaman olmadı. Karşımıza teknik olarak çıkan bu sorun dolayısıyla, alanımızı, zaten daha önce de üzerinde durduğumuz alanla sınırladık: Yani, insanların kendilerini genel olarak uzaklaşmış hissettikleri bir "köken" veya en azından kendisine karşı nostaljik duygular besledikleri, gerek zaman gerek mekan ve gerekse de sosyolojik anlamda "dünya" tasavvurlarına bir bakmak. Daha özelde, modern dünyadaki bir "küresel diaspora"nın Güneydoğu'daki tecrübe ediliş biçimine bir göz atmaktı. Bunun için ille de sosyolojik ilgimizin göç kavramıyla buluştuğu yerde ortaya çıkan teknik sorunu şu özel tanımla gidermeyi düşünüyoruz. Son 15 yıldır, özellikle terör dolayısıyla, gerek güvenlik güçlerinin asayiş temelli istekleriyle, gerekse terör dolayısıyla oluşan güvensiz ortamdan dolayı köylerinden çıkmak zorunda kalmış insanların şehre uyum veya uyumsuzluk sorunlarıyla ilgili bazı tespitlerde bulunmak. Hatta bu göç olayını, kimin köyünden veya başka bir yerden hangi sebeplerden gelmiş olduğunu bir düzeyde gözardı ederek, fakat gözardı edilemeyen bir göç olayının akabinde, hâlihazırda bu bölgenin şehirlerinde, yani göç olayının vukû bulduğu yere en yakın şehir merkezlerinde, gençliğin genel ruh halinin, moralinin, kendileri, ülkeleri ve dünyaları hakkındaki duyarlılıklarının, umut ve kaygılarının ne ne durumda olduğunu görmeye çalışmak. Yani bu çalışmanın kapsamı münhasıran göç etmiş insanlar değil, göç olayının vukû bulduğu yerlerde göçmen insanlarla birarada, karışık yaşayan insanların sergiledikleri toplam ruh halidir.

Kuşkusuz göç eden insanlar, şehirde ikamet etmekte olan insanlarla etkileşime giriyorlar, hem onları etkiliyor hem

onlardan etkileniyorlar. Onlara biraz karamsarlık yüklemesi yapıyorlar (acaba?), onlardan biraz şehir kültürü ve umudu alıyorlar. Yine acaba demek zorunda kalacağız gözlemlerimizin sonunda, çünkü gerçekten de şehirli insanın daha iyimser olması gerektiği, buna karşılık yaşadığı dramatik sahnelerden dolayı, hatta bizzat "kopuş", "göç" tecrübesinin dramatikliğinden dolayı köyden göç etmiş olanın daha karamsar olacağı varsayımının, sınandığında hiç de zorunlu olarak doğru olmadığı ortaya çıkabiliyor.

Biz bu sınamayı yaptığımız görüşmelerle gerçekleştirmeye çalıştık. Bu çalışma, Güneydoğu'daki zorunlu da olsa göç ve modernleşme arasındaki ilişkiyi irdelemek üzere daha geniş bir projenin bir parçası olarak düşünüldü. Projenin bir ayağında yine zorunlu göç yollarında kadın ve modernleşmeye her ikisinin katkılarıydı. Bu araştırmayı, göç etmiş ve okul okuma yaşına gelmiş olduğu halde Güneydoğu'daki insanlara özgü nedenlerle okula gidememiş olan, buna mukabil valiliğin düzenlemiş olduğu kurslara devam ederek, okuma, yazma, biçki, dikiş, halıcılık kursları yoluyla modernleşmenin değişik kurumlarıyla temasa geçen kadınların devam ettiği kurslarda 105 kadınla yapılan birebir mülâkat tarzı anketler şeklinde gerçekleştirdik (Aktay, 1999). Elinizdeki çalışma ise Siirt ve Batman şehirlerindeki değişik liselerde okuyan toplam 291 genç üzerinde uygulanan anket çalışması ve bazı mülâkatların sonuçlarına dayanıyor. Araştırmanın sınırları olarak Siirt ve Batman seçilmiştir, çünkü göçün daha uzak ve daha büyük iş merkezlerine, örneğin Adana, Mersin, Gaziantep, İstanbul, Ankara ve İzmir'e yönelik hareketi daha önce değişik çalışmalarda epeyce gözlemlenmiş bu konuda faydalı çalışmalar yapılmıştı (Bkz, ODTÜ araştırma Ekibi, 1994; Türkyılmaz ve ekibi, 1998). Ancak göçün vukû bulmuş olduğu yerle en yakın yerleşim birimleri olmaları itibariyle bazı şehir merkezlerindeki durum bundan kuşkusuz bir miktar farklılık arzedecekti. Esasen bu muhtemel farklılıkları birbirleriyle ayrıntılı karşılaştırabilecek bir

kapsamlı araştırma yapabildiğimizi söyleyemeyiz. Biz sadece 291 lise öğrencisi üzerinde 30 soruluk bir anket ve iki de uzun ve serbest cevaplanacak sorular sorarak, bazı sonuçlara ulaşmaya çalıştık. Cevapları serbestçe yazılı olarak verilecek iki soruyu sormamızın sebebini aşağıda "Yöntem ve Araştırma Teknikleri" ile ilgili bölümde daha uzun anlatacağız. Şimdilik bunun, sayısal ölçüm tekniklerinin, özellikle Batman ve Siirt gibi terörün sıcaklığının hissedildiği bir yerde iyice gerilen ilişkileri yeterince ölçemeyeceği, bu konuda yeterli bir ölçek geliştirilemeyeceği yönündeki karamsarlıktan kaynaklanmış olduğunu belirtmekle yetineyim. Ancak Siirt ve Batman'daki lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmadan göçle ilgili geniş kapsamlı mülahazaların yapılamayacağını hemen belirterek, bu araştırmanın en büyük sorununa işaret etmeliyim.

1.4. İKİ GÜNEYDOĞU ŞEHRİ: SİİRT VE BATMAN

Bu şehirlere göç etmiş olanlar büyük bir ihtimalle, ya daha uzak yerlere gitmeyi göze alamadıkları için veya geri dönme ihtimaline karşılık köyden fazla uzaklaşmamış olmak için en yakın yerlere göçedenlerden oluşmuş oluyorlar. O açıda yaşanan büyük çaplı göçün bütün sonuçlarını vermesi düşünülemez. Ancak başta sadece Siirt'te yapmayı düşündüğümüz araştırmanın kapsamına Batman'ı almamız, bir karşılaştırma yapma fırsatını vermesi içindi. Gerçekte, bazı varsayımlarımızın sınanması için en elverişli alanlardan birini oluşturuyordu Batman. Bir defa Batman şehrinin kendisi başlıbaşına bir göç kentidir. 1950'li yılların başında ikiyüz haneyi geçmeyen bir yerleşim birimiyken, petrolün bulunması ve ovaya rafinerinin kurulmasıyla birlikte, o günden bu güne sürekli göç alan bir şehir olmayı sürdürmüştür. Başta Siirt'in bir ilçesiyken giderek nüfûsunun Siirt nüfûsunun üzerine iki, hatta üç defa katlanmasıla birlikte 1991'de il olması kararlaştırılmıştır. Şu anda 400.000'i geçmiş nüfûsuyla bir büyük şehir havası veren Batman, terör dolayısıyla özel olarak bir göç almış olduğunu adeta hissettirmemecesine, zaten göçe ve göç dolayısıyla köylü bir nüfusu şehirlileştirmeye alışık bir şehir görüntüsü veriyor. Bütün şehir planlaması ve yapılanması, başından beri zaten her an bir nüfus patlamasına uğrayacak şekilde yapılmış olduğu için, fazla nüfustan, en azndan şehir kültürü olarak fazla şikayetçi görünmüyor.

Bu noktada bölge işadamlarından biriyle yaptığımız bir görüşmede anlatılan bir anekdotu anlatmakta fayda var. İşadamı, benim çok önemsediğini zannederek dikkat çektiğim ve sorduğum zorunlu göç olayının boyutlarıyla ilgili aklına gelen ilk sorunu (meâlen) şöyle anlattı: Batman, eskiden beri

zaten göç alan bir şehir. Bu yanıyla bir şehrin, özellikle yabancılık, anomie, bürokratik örgütlenme, düzenlilik, temizlik ve davranış örüntüleri ve sair boyutlarıyla sergiledikleri bir kültürü özümsemiş durumda. Bununla birlikte terörden önce de köyden göç alıyordu, ancak bu göçü kısa bir zamanda şehirlilik sürecine sokuyor, köylüyü şehirlileştiriyordu. O yüzden halktan birinin, diyelim ki sokakta yürürken yere tükürdüğünü nadiren görebilirdiniz, o da muhtemelen şehre yeni gelmiş bir köylüdür. Buna mukabil, şimdi Batman'da şehre ait davranış örüntülerinde bir homojenliğin bozulduğunu görebilirsiniz, çünkü bir şehrin doğal olarak belli bir nüfusu eğitme kapasitesi vardır, korkarım bu kapasiteye biraz fazla yüklenilmiş, şu anda tam da köylü davranış tarzları baskın unsurlar olarak görünmeye başlıyor.

Batman'ın tam da bu noktadaki bir diğer önemi de, hızlı şehirleşmenin, dolayısıyla da hızlı göçün sosyolojik ve siyasal sonuçları üzerinde yapılan araştırmalarda çok işlek olan tezlerden biri olan "ikinci kuşak" teorisini test etmek için son derece elverişli bir yer olmasıdır. Aşağıda ikinci kuşakla ilgili bölümde bunun önemi de ayrıca açıklanacaktır, ama tam da bu duruma göçmenlerinin ikinci, hatta giderek üçüncü kuşaklarını yetiştirmiş olan Batman'da rastlanmakta olduğunu gözlemleyebiliriz. Özellike ikinci kuşağın siyasal davranışı birinci göçmen kuşağa göre bariz bir farklılık sergilediği düşünülebilmektedir ve Batman örneği, bu araştırmada yeterince iyi yapılabildiği söylenemezse de, bu konuda son derece uygun bir tercih ve kuşkusuz bir bütün olarak çok daha fazla ilgiyi hakedecek niteliktedir. Hatta Batman bu alanda yapılacak sosyolojik araştırmalar için bir çeşit sosyal laboratuvar hükmündedir.

Siirt'e gelince. Onun da son derece ilginç özellikleri vardır. Herşeyden önce şehir, köklü bir şehir olmakla birlikte, yerlisinin bir ayağı her zaman dışarıda olan bir şehirdir. Şehirden gidişin, Anadolu'daki bütün orta ölçekli şehirlerden gidişlerle ortak sebepleri vardır (Akşit, 1985): Okul okumak,

büyük şehrin cazibesi, iş bulmak vs. Ancak özellikle Siirt'ten gidişlerden birinin önemli sebeplerinden birisi de teşebbüs ruhudur. O yüzden Siirt'in şehrinden sadece İstanbul, İzmir, Adana ve Mersin'e göç olmamakta, şaşılacak bir biçimde göçün yönü, Van, Muş, Ağrı, Hakkari ve hatta bütün bu illerin ilçeleri olabilmektedir. Çünkü ticaret kültürünün son derece gelişmiş olduğu Siirt'in yerli halkı için düzenli ve iyi para kazanılabilecek her yer göçün hedefidir ve bu göçte çıkınında sadece emeği yoktur, aynı zamanda teşebbüs heyecanı, sermayesi ve hayalleri vardır. Yüksekova'nın herhangi bir köyünde, Çukurca'nın dağlık köylerinden birinde, köylülere attariye türü şeyler satıp onların yünlerini toptan satın alan bir Siirtli tüccar, yakın zamanlarda bu bölgenin en yaygın figürlerinden biriydi. Hâlen Van, Muş, Yüksekova Ağrı, Patnos gibi yerleşim yerlerinin en başarılı tüccarlarının Siirt'ten bir-iki nesil önce göçetmiş insanlar oldukları bir gerçektir. Sadece bu yerlere değil, genel olarak Siirt şehrinden başka şehirlere göç etme olayında, o yüzden, diğer göç olaylarındaki "zorlayıcılık" faktörü büyük ölçüde asgariye inmektedir. Açıkçası, Siirt'ten dışarıya göç olayı son derece seçme/tercih faktörü yüksek bir eylem olarak görünüyor. Salt bu teşebbüs kültürü açısından ve motivasyon sosyolojisi açısından, incelenmeye değer bir kültür ve nüfûsun buradaki varlığına bu vesileyle değinmeden geçmeyelim.

Son onbeş yıldır yaşanmakta olan zorunlu göç olayında ise, Siirt'in yerli halkı doğal olarak azınlıkta kalmış, yeni gelen nüfusa bir çeşit şehirlileştirme servisi yapacak kadar şehirli bir nüfus, adeta, kalmamıştır. Siirt'te köylü akını olduğu kadar, Siirt'ten dışarıya şehirli akını da ilk zamanlarda paralel bir hız almış, tabii son zamanlarda bu süreç durulma yoluna gitmiştir. Şu anki durum itibariyle, Siirt'te yerleşik esnafın önemli bir kısmını Arapça konuşmakta olan yerli halk oluşturmakta ve bunlar hâlâ şehre kendi karakterlerini ve kültürlerini hakim kılmayı başarabilmektedirler. Ancak, zorunlu göç süreci başlamadan önce nüfusu 50-60 bin arasında

değişen Siirt'in, (göçün çok hızlı olduğu bir dönemde bir ara 200 binin üzerine çıktığı gözlenen) bugünkü nüfusu 125-150 bin arasında değişmektedir Yani 15 yıl içinde ikiye katlanmış bir nüfus sözkonusudur. Kuşkusuz Siirt'ten dışarıya göçü ilk anda etkileyen faktörlerden birisi, hızla gelen göç dalgasının şehrin tabiatını, yerli halk açısından çekilmez hâle getirmesi düşüncesiyken, bu göçün durmasındaki en önemli etkenlerden biri de, aynı göçün şehirde yerleşik halk için büyük fırsatlar sağlama ihtimali, giderek gerçeği oldu. Bugün Siirt'te en azından eski yerleşik halk için istihdam sorunu asgari düzeylere kadar inmiş denilebilir. Dolayısıyla Siirt'e göç eden veya etmek zorunda kalan köylü, burada her ne kadar kendi kültürüne en yakın atmosferi bulmuş oluyorsa da, aslında bir çeşit kültürel çeşitliliğin de ortasına düşmektedir. Bu itibarla, şehirde, Batman'dakine kıyasla, daha farklı veya çeşitli grupların mevcudiyeti, en azından Kürtçe ve Arapça konuşan farklı insanların biraradalığı gerçeği sözkonusu oluyor. Gerçi, Batman da bir mozaik oluşturmak bakımından farklı değildir, ancak bu fark bir "Batmanlılık" üstkültürü altında âdeta asimile edilmekte, buna mukabil Siirt'te iki-üç farklı ve görece özerk kültür olarak varlıklarını daha kolay sürdürebimektedirler. Yine yerlisi Arapça konuşmakta olan Mardin ilinin böyle bir göçe hemen hiç maruz kalmadığını, o yüzden bu şehrin de Siirt ve Batman'dan son derece farklı bir manzara arzettiğini kaydetmeden geçmemek gerekiyor. Esasen Güneydoğu deyip geçmemek gerekiyor, gercekten de karşımızda yekpare bir bütün yoktur.

1.5. TERÖR VE ZORUNLU GÖÇÜN

DİASPORİK SONUÇLARI

Muhtemelen terör olayının, Güneydoğu'da bir patlamaya dönüşmemiş olmasının, bütün olumsuzlukların birikimine rağmen hâlen daha vahim sonuçlara ulaşmamasının en önemli sebeplerinden biri, aradaki telafi mekanizmalarının işliyor olması olarak görülecektir. Nedir bu telafi mekanizmaları? Aslında bu hiç bir zaman o kadar net görünmüyor. Belki de insanların sabrı, artı, hayatın boşluk bırakmadan akıp gitmek sûretiyle yarattığı bir sürü olanakla insanların kendilerine bir şekilde bir yol bulabiliyor olmaları, bir çeşit telafi mekanizması olarak işliyor. Gerçekten de hiç bir hesaba sığmayan bazı siyasî icraatların çoğu kez güvendiği gerçek, kaynağını kendilerinin de bilmediği, fakat bir yerde devreye gireceği sezilen bu "bir yol bulur", "kendi işini bilir" ilkesine emanet ederek geçiştirdikleri gerçektir. Türkiye'de uygulanan ücret politikasının ücretli kesimi son derece ezmekte olduğu bir dönemde, bir devlet başkanı "memurum işini bilir" diyerek, siyasetin halka yaklaşımına, halka güven tarzına son derece ilginç bir temsil olanağı sağlamıştır. Memurun veya göç etmiş insanların hayatın bütün dayanılmazlıklarına karşı, bir şekilde yollarını bulacakları beklentisi, aslında siyasetin bir çeşit "saldım çayıra mevla kayıra" duyarsızlığıyla yürüyen boyutunu açığa çıkartmış oluyor. Tabiî ki insan hayatının zorluklara dayanıklılık ve uyum kabiliyeti, onun her çeşit badireden bir şekilde kurtulmasına olanak tanır. İnsan en kötü hayat şartlarına da katlanabilir, son derece düşük bir hayat standardına da talim edebilir. Zora kaldığında insanoğlunun bu duruma uyum kabiliyeti yok değildir. Ancak bu uyum kabiliyetine güvenilerek bir halk üzerinde, kuşkusuz planlama yapılamaz. Yapılırsa, bu arkasında belki de her zaman silaha

sarılıp, dağa çıkan bir kitle bırakmaz. Bu sonuç böylesi bir icraatın sonuçlarından sadece biridir. Muhtemel sonuçlardan biri de, hayatla barışıklığını hiç bir zaman kesmeden, ama bir çeşit küskünlüğü veya alınganlığı sürekli olarak zihninin arkaplanında canlı tutan bir diaspora kültürünün gelişmesi olur. Bu da her zaman olmasa bile, muhtemel siyasî karar ânlarında ülke çapında ihtiyaç hallerinde toplumsal konsensus ihtimalini de zayıflatır. Toplum içinde uzun vadede en azından bir çeşit kırgınlık tayfının güçlenmesini sağlar. Bu da tam da diaspora kültürü kapsamına almaya çalıştığımız bir kültürünün oluşum şartlarını ele verir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde İstanbul milletvekili Algan Hacaloğlu ve 9 arkadaşının, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle Göç Eden Yurttaşlarımızın Sorunlarının araştırılarak alınması gereken tedbirlerin tespit edilmesi amacıyla Anayasanın 98.; içtüzüğün de 104 ve 105. maddeleri uyarınca bir meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi ile oluşturulan Göç Komisyonunun hazırladığı Güneydoğu'daki Zorunlu Göç Uygulaması ve Sonuçları üzerine raporda, zorunlu göçün sonuçları anlatılırken çizilen manzara çok karamsar gelebilir. Ancak bu raporun içerdiği bazı ifadeler, bir rapor olarak belli ampirik verilere istinad ediyor olsa da, işin sosyolojik sonuçları konusunda, gelecekteki yönelimler konusunda Rapor'un söyledikleri tartışılabilecek bir sürü şey içeriyor. Örneğin Komisyon üyelerinden Diyarbakır milletvekili Haşim Haşimi'nin Rapor'a ilaveten ve Rapor'a istinaden kendi kişisel görüşlerini anlattığı kitapçığındaki göç sonuçlarıyla ilgili bölümde şunlar söyleniyor:

> "Köy boşaltmalar hukukî çerçevede yapılmadığından devlet, hiç bir sorumluluk üstlenmemiştir (iaşe ve iskan gibi). Özel girişimlerle yapılan ekmek veya yiyecek-giyecek yardımları hiç bir

sorunu çözmemiş, dramatik tabloyu gözler önüne sermiştir. Göç edenlerin yaşam, barınma, çalışma, mülkiyet, sağlık, eğtim, dolaşım gibi temel hakları ihlal edilmiştir. Göç edenler bazen 3-4 aile, iki göz evde ya da garaj, park gibi yerlerde naylon/çadır evlerde yaşamak zorunda kalmıştır (Van, Diyarbakır, Şırnak'ta bazı konutlar yapılsa bile bunlar oldukça yetersizdir. Ayrıca bazılarının doğru dürüst yolu bile yoktur). Cebrî ve ani olduğu için kentler göç edenleri özümseyememiş, tersine kentler köyleşmiştir. Ayrıca göç ettirilen vatandaşlarımıza kuşkuyla bakılmış, birçok yerde tehdit unsuru olarak görülmüşlerdir.

Şehirlerde hızla gettolar oluşmaktadır. Ciddi hiç bir araştırma yapılmadığı için bu insanların sorunları ile ilgilenmek bir tarafa, ilinmek dahi istenmediği izlenimi verilmiştir. Göç ettirilenler Adana, Mersin, İzmir gibi yerlerde resmî kurumlar tarafından ciddi bir şekilde rahatsız edilmektedir. Bölgede tarımsal faaliyet ve hayvancılık durma noktasına gelmiş, göç edenlerin ürünerini toplamalarına, koyunlarını sağmalarına, odunlarını kesmelerine izin verilmediği için geriden gelen hiç bir destek kalmamıştır.

Bölgede eğitim, sağlık, kültür ve benzeri hizmetler çökmüştür. Sorunlu olmayan alan kalmamıştır. Köye dönüş projesi ilgi görmemektedir. Göçzedelerin çoğu geri dönmeyi istediği halde uygulamaya gönüllülük ve ciddi bir destek temel olmadığı için sadece % 4'lük bir kısım geri dönebilmiştir. Özellike köy koruculuğunun şart koşulması geriye dönmek isteyenleri gönülsüz kılmaktadır. Ayrıca bir çok özelliği kaybettirilen köylere ancak ciddi bir yardım sağlanırsa insanlar geri

dönebilir. Can ve mal güvenliği sağlanmadan yıkılan evler, yakılan yerler onarılmadan, tazminat ödenmeden kimse geri dönmeyi düşünmemektedir.

Kısacası, hem bölgemiz, hem de zorunlu göçe tabi tutulan insanlarımız, toplumsal, siyasî, ekonomik, psikolojik bir çöküşe ve dağılışa maruz kalmıştır. En başta söylediğimiz gibi bölge halkı ve göç ettirilenler acı çekmektedir. Bu insanların sorunları ya göz ardı edilip reddedilmekte ya da sorunlara tek bir pencereden bakılarak, sorun daha da içinden çıkılmaz hale getirilmektedir. Bundan da öte, bu acıları çeken bütün kesimlerin gözlerinin içine baka baka yalan söylenmekte adeta onlara hakaret edilmektedir" (Haşimi, 1998: 21-23).

Haşimi'nin bu ifadeleri, aslında Güneydoğu'daki zorunlu göç'ün ilk anda görünen asayiş, sağlık, insan hakları zayiatları türünden benzer sonuçlarıdır. Rapor'da zorunlu olarak göç etmiş olanların köylerine geri dönme istekleri konusunda bir belirsizlik var. Aslında kesinlikle maruz kalmış oldukları ve bir çeşit sürgün gibi hissettikleri göçün ilk zamanlarına ait bütün gözlemler bu yönde bir izlenimi pekiştirebilirdi. Nitekim Rapor da, öyle görünüyor ki, tam da göç sürecinin en sıcak yaşanmakta olduğu bir dönemde hazırlanmış ve bütün veriler de bunun etkisini göstermektedir. Geri dönme isteği konusundaki belirsizlik, köylülerin, kendilerine geri dönüş için uygun şartlar sağlanmadığı sürece (örneğin, tazminat ve maddi destek gibi) dönme konusunda fazla istekli bile davranamayacaklarını tespit ediyor. Ancak zamanla gelişen ve belki de Rapor'un henüz öngörmemiş olduğu şey, geri dönmek için gerekli görülen bütün şartlar yerine getirilse bile bu dönüşün yaşanmasının yine de zor olacağıdır. Çünkü büyükçe bir ihtimalle zamanla yeni yerleşim yerine alışılmış, bu yerleşim yerinin içerdiği bir çok imkân

keşfedilmiş, tabiri caizse yeni yerleşim yerine de artık "bağlanılmıştır".

Kuşkusuz bu konuda belli yaşlara veya şehre göç etmiş olma yılına göre bir çok farklı tutumlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin bütün mülâkatlarımız ve gözlemlerimizin sonucunda, hemen herkesin, mevcut hayatı kötülediği, önceki hayatı şimdikinden, ağırlıklı olarak daha iyi, hatta çok daha iyi gördüğü halde, geri dönmeye sıra gelince bu konuda ilk tepkileriyle tutarlı bir tutum sergilemediklerini gördük. Kuşkusuz köylülerin köye geri dönüş isteksizliğini veya şehre alışmışlıklarını, bağlanmışlıklarını, yaşadıkları göç olayının hafızalarında hiç bir memnuniyetsizlik izi bırakmadığı anlamına yormak mümkün değildir. Şehre zorla getirilen ve artık geri dönmek istemeyen bu nüfus, ilk zamanlarda büyük bocalamalar geçirmiş olsa da, hatta göç etikleri şehirde de büyük sorunlara yol açmış, şehre tahammülü zor bir yük olmuşlarsa da, hem şehrin eritici kabiliyeti sayesinde şehir zamanla bunları içselleştiriyor, hem de bu insanların yeni şartlara alışmaları sonucu, şehir hayatından kolay vazgeçemez hâle geliyorlar.

Esasen göçün terör nedenli değil de sanayi motifli veya köyün itici, şehrin de çekici etkilerine kapılarak vuku bulanında da böyle bir süreç aynen yaşanır. Genellikle, köyde terkedilen en iyi yerler bile, şehirde karşılaşılan en kötü şartlardan daha iyi görülmediği için, geriye göç fiîlen mümkün olmamaktadır. Hele biraz zaman geçtikçe, şehir hayatının ilk anda yarattığı ve çoğu kez insanlara bıkkınlık getiren bireyselciliği, yalnızlaştırıcılığı, düzenliliği ve sair modern değerler, değişik telafi yollarıyla köylüler için daha katlanılır hale gelir. Bu telafi yolları her şeyden önce gettolaşmalardır, hemşehri cemaatleri vs. dir, ama bunlar olmasa bile, zamanla oluşturulan yeni çevreler şehre katlanmayı daha kolaylaştırırlar. O yüzden en kötü koşullarda bile göç süreci, köyden kente doğru istikametinde genellikle geri dönüşsüz bir süreç olarak cereyan eder. Araştırmalar, bir üyelerini bir

şekilde büyük şehre göndermiş köylü ailelerin, neredeyse kendilerini bu akışa kaçınılmaz olarak kaptırdıklarını gösteriyor. Kuşkusuz kaptırmayanlar da olmuyor değil. Bahattin Akşit'in de gözlemlediği gibi, her şeye rağmen köy hayatının yine de sürüp gitmesi bir geçek olsa da, bu köyün nüfusu, adeta doğal bir denge içerisinde, fazlasını yine de şehre göndererek varlığını sürdürüyordur.

Terör dolayısıyla vukû bulan göçlerde de ilk zamanlarda zaten istemeyerek vukû bulmuş olduğu için göç süreci, bir an önce atlıtılması gerekli bir ara dönem olarak görülse bile, zamanla bu ara dönem kalıcılaşmaya ve köye dönme fikri bir fanteziye dönüşmektedir. Bizim görüştüğümüz insanların önemli bir kısmı, aşağıda çizdiğimiz tabloları oluşturacak şekilde köye büyük bir özlem ifade etmekle birlikte, gerçekten de köye dönmeyi gerçekçi bularak isteyen sayı çok az çıkmaktadır. Bu sayının da cinsiyet ve yaş durumundan büyük oranda etkilendiğini de burada ayrıca kaydetmek gerekiyor. Gerçekten de belli bir yaşın üstündekiler, köye dönme yönünde şiddetli bir arzu duymaktayken gençler kesinlikle geri dönmek yerine, şehirde kalıp tutunmaya çalışmayı istemektedirler. Bunların arasında kızların şehirde kalma isteği kuşkuzsuz çok daha fazla çıkmaktadır. Bu araştırmanın diğer bir kısmı olan "Güneydoğu'a Zorunlu Göç Sürecinde Kadın ve Modernleşme" başlıkı çalışmamız için kızlar arasında düzenlediğimiz anket de gösterdi ki, kızlar şehirde bulunmaya çok özel bir anlam atfetmekte, bir anlamda Bahattin Akşit'in Pierre Bourdieu'ya atfen bahsettiği "simgesel şiddet"i andıracak bir biçimde algılamaktadırlar (Akşit, 1998).

Aşağıda, TBMM Zorunlu Göç Komisyonunun hazırladığı raporda yeralan ve en azından üç sene öncesine kadar, zorunlu göçle köylerinden kopmuş olan insanların göç eğilimlerini, Güneydoğu'daki bütün illere göre yansıtan bir tablo var. Bu tabloda İllere göre üç yıl öncesine kadar göç etmiş; göç ettikten sonra geri dönmüş; geri dönmesi yetkili

mercilerce uygun görülmüş ve geri dönmek için müracaat etmiş fakat hâlen dönmemiş olanların sayısal ifadesi bulunmaktadır:

Tablo 1: Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği Kapsamında Göç Eden Vatandaşların Durumu (TBMM S Sayısı: 532)

	İLLER	GÖÇ EDEN				GERİ DÖNEN				GERİ DÖNÜŞÜ UYGUN GÖRÜLEN				GERİ DÖNMEK İÇİN MÜRACAAT EDEN			
		KÖY	MEZRA	HANE	NÜFUS	KÖY	Mezra	HANE	NÜFUS	KÖY	Mezra	HANE	NÜFUS	KÖY	Mezra	HANE	NÜFUS
OHAL	D.BAKIR	90	225	7745	50371	7	9	323	1820	2	0	55	449	24	59	1.895	10505
	HAKKARİ	42	145	5026	41761	7	2	303	2720	2	0	126	972	3	1	331	4526
	SİİRT	81	109	4908	31848	3	1	136	782	25	1	0	0	27	2	995	6006
	ŞIRNAK	105	225	9734	71874	5	1	198	1016	10	3	591	3990	10	3	633	4365
	TUNCELİ	183	823	8439	41939	10	2	213	714	32	29	600	2726	27	25	496	3111
	VAN	16	87	1756	13573	2	3	118	826	2	3	118	826	4	40	820	5740
	TOPLAM	**517**	**1614**	**37608**	**251366**	**34**	**18**	**1291**	**6096**	**73**	**36**	**1490**	**8963**	**95**	**130**	**5170**	**34253**
MÜCAVİR	BATMAN	32	110	2456	18409	4	0	123	714	5	10	327	2186	1	3	139	804
	BİNGÖL	41	288	3702	24944	6	18	280	2442	6	15	274	1904	2	2	69	571
	BİTLİS	88	125	4379	30411	21	14	790	4636	9	14	573	3465	11	14	422	2161
	MARDİN	129	134	8008	52826	8	7	446	3447	0	0	0	0	23	17	902	6191
	MUŞ	13	74	1161	9370	5	13	856	5658	8	24	296	2673	8	61	355	3712
	TOPLAM	**303**	**731**	**19706**	**126969**	**44**	**52**	**2495**	**16897**	**28**	**63**	**1470**	**10228**	**45**	**97**	**1887**	**13439**
GENEL TOPLAM		**820**	**2345**	**57314**	**378335**	**78**	**70**	**3786**	**22993**	**101**	**99**	**2960**	**19191**	**140**	**227**	**7057**	**47692**

Görüldüğü gibi üç yıl önceki rakamlara göre, resmî kayıtlara geçmiş olarak, güvenlik nedeniyle, ister devletin asayiş gereksinimlerinden dolayı, ister terörün güvenliksiz ortamından kaçmak için toplam 820 köy, 2.345 mezra ve 57.314 hanenin oluşturduğu 378.335 kişi göç etmiş bulunuyor. Yer yer güvenlik koşulunun sağlanmış olduğu ve artık köylülerin köylerine dönebilecekleri, yetkili mercilerce onaylandığ için bunların 22.993 kişisi geri dönmüş. Bunların toplam sayıya oranı % 6.1'dir. Buna mukâbil geri dönme isteğinde bulunup henüz durumları kesinleşmemiş olanların

sayısı da 47.692 kişi, yani toplam sayıya nispetle % 12.6'dır. Siirt ili için, göç etmiş toplam sayı 31.848 kişi iken geri dönenler 782 kişiyle ancak % 2.5'lik bir kesimi oluşturmaktadır. Yine Siirt'te 6.006 kişi, yani % 19'luk bir kesim köyüne geri dönmek istemekle birlikte henüz durumu neticelenmemiştir. Görüldüğü gibi, ken azından bu araştırmanın yapılmasında üç sene öncesine kadar Siirt, köye geri dönüş isteğinin diğer illere nispetle yüksek olmasına karşılık, bunun gerçekleme oranı yine görece düşük olarak seyrettiği bir il merkezi. Yukarıdaki tabloda verilen rakamların, yine de gerçekleri yeterince yansıtmadığı yönünde de görüşler vardır. Son yapılan nüfus sayımı aksini gösteriyor olsa da, Diyarbakır'ın şehir nüfusunun hâlihazırda birbuçuk milyon; Siirt'in şehir nüfusunun da 250 binin üstünde olduğu yönünde ısrarlı görüşler vardır (Türkyılmaz ve arkadaşları, 1998: 17). Bu görüşler, bölge halkı tarafından da sıkça dile getiriliyor; son nüfus sayımını bazı anlaşılmaz sebeplere atıfta bulunarak, şaibe altında bırakıyor, bir çok yerin sayılmadığı ve gerçek rakamların tam olarak verilmediği söyleniyor.

Batman'da ise, muhtemelen ile bağlı köy nüfusunun azlığından dolayı (şehir merkezinin nüfusu Siirt şehir merkezinin yaklaşık üç katı olduğu halde) göç, yaklaşık Siirt'in yarısı kadar vukû bulmuş; o da 18.509 kişiye tekâbül ediyor. Bunların 704'u köylerine geri dönmüş (% 3.8); 2.186'sının geri dönüşü uygun görülmüş (%12); 804 kişi de (% 4.3) geri dönmek için müracaat etmiş bulunuyor. Bu durumda Batman'ın, Siirt ve cıvarndaki illere nispetle göç olgusunu fazla yaşamamış olmasına rağmen, politik tavır ve davranışlarda, diğerlerine nispetle daha radikal eğilimler besliyor olması, kuşkusuz ayrı bir ilgiyi hakediyor olacak.

1.6. GÖÇTE KUŞAKLARARASI FARK VE SİYASAL TAVIR

Bunu biraz daha açmak gerekirse, Batman'ın daha önce vurguladığımız, göçle oluşmuş yapısına tekrar bir göz atmamız gerekecek. Batman son 50 yıldır sürekli göç alarak kurulmuş bir şehirdir ve özellikle siyasal profili itibariyle her zaman radikal fikir ve hareketlere kaynaklık etmiş bir şehirdir. Siirt'in merkez nüfusuna oranla halk daha politize; 1980 öncesi terör ortamından bugüne kadar, bu açıdan da gerek gösterilerin daha yoğun olması, gerekse bu nüfus içinden siyasî suçlu çıkma oranı bakımından ve gerekse radikal eğilimlerin de çeşitliliği bakımından her zaman dikkat çekmiştir. Görece daha büyük bir şehir olması itibariyle, sâkinlerine daha fazla iş imkanı sunma potansiyeline sahiptir ve bunun hayat standartlarına doğrudan bir yansıması vardır. Esasen düzenli bir göç alan bu şehirde, genellikle sözkonusu siyasal veya radikal eğilimlerin, bilhassa birinci kuşak göçmenlerden ziyade ikinci kuşak göçmenler arasından çıkıyor olması da dikkat çekicidir. Bu konuda tabiî ki sayısal olarak ortaya konulabilecek araştırmalara ihtiyaç vardır ve bu araştırma böyle bir kuşaklar arası farkı sayısal olarak ortaya koyacak bir çabanın içinde olmamıştır. Bu konuda daha ziyade 20 yıllık aralıklı ama canlı gözlemlerin uyandırdığı izlenimin peşinden giderek yaptığımız mülâkatlar ve test edici yeni gözlemlere dayanabiliyorum ancak.

Esasen böyle bir noktaya dikkat etmemizi sağlayan da, göçle ilgili kuramsal çalışmalarda yaygın bir kabul gören "ikinci kuşak" teorileri olmuştur. Normal şartlarda (aslında hiç bir zaman normal şartlar yoktur, her zaman şartlar kendine özgü, biricik ve tekrarlanamayacak özgüllüklere sahiptir, yine de bazı teorik kurguların varsaydıkları şartlar anlamında)

gerçekleşen, yani sanayileşme sürecinin doğal bir sonucu olarak gerçekleşen göçlerde, göç eden insanların en önemli arayışları "iş bulmak" olduğu için, kapitalist sistem içerisinde bunların gördüğü önemli işlevlerinden birisinin, işçi sınıfı hareketinin bilinçlenme ve devrim çabalarını geciktirmek olduğu üzerinde durulmuştur. Çünkü bunlar, şehre tutunmak ve iş bulmak için geldiklerinden, muhtemelen gördükleri ilk işe dört elle sarılırlar. Buldukları işten kazandıkları para, şehir şartlarında ne kadar az olursa olsun; göç ettikleri yer şehir standartlarına göre ne kadar kötü olursa olsun, kopup geldikleri yere nazaran büyük bir ihtimalle çok daha caziptir. O yüzden bu insanların kafalarındaki ilk standart, şehir standardı değil koptukları yerin standardı olduğu için, son derece "kanaatkâr" bir tablo sergilemekte ve emek pazarına, şehirdeki işçilerin en güçlü rakipleri olarak girerler. Bu konuda Mübeccel B. Kıray'ın değerlendirmesi de aynı yöndedir. Der ki Kıray:

> Güvenliğin azamileşmesi için harcanan çabanın tam tersine, kente göçenlerde, göreli yüksek yaşantı düzeyinin verdiği olumlu duygu ve iyimserlik vardır ... her grup kendi özlemlerini belirlerken ve kararlaştırırken, karşılaştırma dayanağı olarak belli bir özlenilen grup seçer. Kentteki eski köylü buraya, hem kendisinin de içinde bulunduğu göçenler grubunu hem de bu grubun bir üyesi olarak kendisini hâlâ köylü saymakta ve köyde geçirdikleri ile karşılaştırmaktadır. Sonuç ... göresel tatmindir. Durumu, kırda kalan köylülerden çok daha iyidir. Çocuğunu okutabilmek için daha iyi fırsatlar vardır. Sağlık servisi gibi bazı kolaylıklardan faydalanma bakımından daha şşanslıdır. Uyesi olduğu grubu yargılamak sözkonusu olduğu zaman ise, toplum köylülere pek az hareketlilik fırsatı tanıdığı ve mevcut tabakalaşmayı veri olarak kabul ettikleri için, kendilerini farklı bir sınıfla ya da daha

yüksek bir tabaka ile karşılaştırmamakta ve ona özlem duymamaktadırlar" (Kıray, 1982: 348-49).

Böylece işçi sınıfı, en büyük darbeyi bu tür "yeni-yetme işçiler"den yer. Bunlar her zaman ücretli işçi olarak da çalışmayabilirler, pekâlâ kendi kendini istihdam eden, işportacı, zenaatkâr ve sair informel sektörlerde de çalışabilirler. Bu yönüyle de onlar, işçi sınıfının gerektirdiği ve aslında bir yanıyla da "hınç" la ifade edilebilecek "sınıf bilincine" sahip olamazlar. "Kendi hayat mücadelelerine dalmış, meşgul ve yorgun kişiler" olarak bu kesim, Marx tarafından lümpen-proleterya olarak isimlendirilmiş ve bir proleter devrimin gerektirdiği sınıflaşma, yani siyasallaşma sürecinden çok uzak görülmüştür. Bunlar aynı zamanda emek pazarında daha düşük bir ücrete de razı oldukları için, kapitalist sınıf için de ücret pazarında eski işçilere karşı rahatlıkla kullanabildikleri bir koz işlevi görerek işçi sınıfını bölerler.

Tabiî, Türkiye'de özellikle seçimler esnasında, kâh radikal sol partilerin kâh radikal dinî partilerin devralmasına bağlı olarak popüler hale gelen "varoşlar"ın bu kesimlerle dolu olduğu düşünülür. "Varoş edebiyatı" çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde bu insanlar hep radikal ideolojilerin yatağı olarak gösterilmektedir. Gerçekten de varoşlarda oturan insanların radikal partilere meyletmeleri, bu partilerde buldukları bir radikalliğin ifadesi midir? Araştırmalar ve özellikle "ikinci kuşak" hipotezinin testleri hiç de böyle göstermiyor. Aksine bu insanların meylettikleri, ve radikal siyasal addedilen partilerin bu insanlar tarafından tercih konusu olmalarını sebebi, bu partilerin aynı zamanda son derece muhafazakâr söylemlere eklemlenmiş olmalarıdır. Bu muhafazakârlık, köyden şehre yeni gelmiş insanların, şehrin değer ve norm bunalımı karşısında tutunmayı umdukları bir liman gibidir.

Yeni kentlileşenlerin sınıf bilincinden yoksun oluşları

bir dönem, örneğin, Mübeccel Kıray'ın yazılarında da önemli bir sorunsal olarak görünmüştür. Ankara'da gecekondu bölgelerinde 1968 seçimlerinde, muhafazakâr sayılabilecek Adalet Partisi'nin oyların % 45'ini almış olması, buna karşılık kalan % 55'in diğer altı parti arasında bölüştürülmüş olması bu çerçevede bir sorundur. Kıray'a göre gecekonduların "sosyal hareketliliğin açmazlarına ve çelişkilerine düşene kadar bu durum" sürecek gibi görünmekteddir (Kıray, 1982). Buna bir açıklaması da Kıray'ın bunların, sanayi kesiminden uzak, marjinal sektörde çalışmaları olmuştur. Bu durumda, kent yoksullarının "işgücünün marjinal kesim tarafından emilmesinin bir "tampon mekanizma" teşkil edip, siyasal mücadeleyi yumuşatıcı yönde bir olgu olarak işlediği" üzerinde durulmuştur.

Ancak birinci kuşak bu tatmin çinde yaşamını sürdürürken, bu arada yetişen çocukları, şehirli insanlarla aynı okullara gitmekte, onlarla aynı sosyal servislerden yararlanmakta ve babalarının sistem içerisinde, aslında bir bakıma, "sömürünün devamı" için bir çeşit "araç" olarak kullanıldığını hissetmeyi sağlayabilecek bir tatminsizlik duygusuna veya "ideolojisine" yakalanırlar. Vergin, Samuel Huntington'n bir gözlemini aktarır. Huntington, bazen düzene karşı muhalefeti temsil eden siyasal örgütlere katılmalarına ve bu yöndeki partilere oy vermelerine rağmen göçmenlerin siyasal istikrarı sarsacak nitelikte devrimci eylemlerde bulunmadığını belirtir. Ama, "diğer" yandan der Huntington, "ketlileşenler uzun vadede istikrarsızlık kaynağı olabilirler". Bu görüş de Vergin'e göre "ikinci kuşak" hipotezini temsil eder:

> "Bu hipoteze göre ... kentleşmenin modernleşme ve katılma açısından olumlu etkisi vardır. Katılma ve siyasallaşma ise göçmenlerin nisbî bir refah düzeyine kavuşmuş olmalarından ötürü sosyo-politik bunalımlara yol açıcı nitelikte oluşmamaktadır. Oysa,

> kente göç edenlerin çocukları ve kentte doğan kuşaklar gerek eğitim kurumlarından yararlanma imkânını buldukları, gerek içinde yaşadıkları şartları anaları ve babaları gibi köydeki hayat ile karşılaştırarak değerlendirmedikleri için, kapitalist düzenin en alt tabakasının üyeleri oldukları bilincine varacaklardır. Bu bilinçlenme onları radikal tutumlara doğru itebilecektir (Vergin, 1986: 41).

Bu hipotezin Batman ve Siirt'in bir kaç yönlü, yani hem anketlerden, hem sorulara verilen cevaplardan, hem de yıllara yayılmış gözlemlerin bir değerlendirmesi sonucu sınanabileceğini umuyorum. Gerçi yine Vergin, ikinci kuşak hipotezinin bir sorununa da değinirken, onun, göçmenlerin farklı işlerde çalışan, kentle farklı bütünleşme aşamasında olan heterojen bir kitle teşkil ettiğini gözden kaçırmakta olduğunu söyler. Diğer yanda günümüz kentlilerinin tümünde büyük oranda ikinci, hatta üçüncü kuşak kentlilerin yaşamakta olduğunu dikkate almamakta olduğuna değinir. "Yani kentlilerin kentte doğan ve yetişen çocuklarının siyasal istikrarsızlığa neden olacağını red edenler, toplum içerisinde sisteme karşıtlık olgusunun kent yoksullarından değil, asıl seçkinler zümresinden kaynaklandığını ileri sürmektedirler" (Vergin, 1986: 41). Tabiî genel olarak Güneydoğu'da son 15 yıldır yaşanmakta olan göç örneği için düşünüldüğünde, "ikinci kuşak" hipotezinin bir diğer sorunu da, bunu öngörmemiş olması olarak çıkar. Çünkü bu örnekte, şehre gelen yeni kentli adayları, kendi istekleriyle gelmemiş bir. Kendi insiyatiflerine kalsa göç etmeyecek kadar köydeki işleri yolundayken kopup gelmişler ve kıyaslamak gerekirse şehirdeki şartlardan köydeki durumları nesnel olarak da daha iyi, iki. Bir bakıma şehre fırlatılmış olmanın sancısını hâlâ hissettikleri için gözleri hâlâ arkada, üç. Bu hâlet-i rûhiye içerisinde gelmiş ve gelişleri de bir hayli sancılı olduğu için esas şimdi biraz küskünler, dört. Bunların birinci kuşakları

bile, hâlihazırda, "ikinci kuşak" teorilerindeki ikinci kuşağın özelliklerini sergiliyorlar. Çocukları büyük bir "sürgün" ü yaşamış olmanın etkisiyle "hızla büyümüş" bir görüntü arzetmekte, bu da onları her çeşit radikal eğilime açık bırakabilmektedir.

Bununla birlikte Batman örneği için, "ikinci kuşak" hipotezinin îmâ ettiği tezler, hâlâ geçerliliğini koruyor. Orada gerçekten de bir petrol şehrini kurmak üzere göç eden ilk nesiller, tam da Huntington, Kıray ve Vergin'in tasvir ettikleri duruma uygun olarak, genellikle siyasal tavırları itibariyle "muhafazakâr" bir yerde durmayı tercih etmişlerdir. Esasen, Millî Selamet Partisi ve Refah Partisi çizgisinin temsil ettiği siyasal çizginin Batman'da güçlü bir tabana sahip olması, iki kuşağı birbirine bağlayan, birbirlerini anlamalarını sağlayan en önemli buluşma çizgisi olarak çıkıyor karşımıza. Batman'daki ikinci kuşağın önemli bir bölümü kendi radikalizmini veya siyasallığını bu siyasî çizgide ifade etmeyi seçtikçe, aynı çizgide muhafazakâr taleplerinin ifadesini bulan birinci kuşağın dünyasıyla buluşmuş oluyor. Ancak bu, ikinci kuşağın tamamının bu çizgiyi tercih edeceği anlamına gelmediği gibi, artık iyice yaşlılaşmış olan birinci kuşağın da hiç siyasallaşmadığı anlamına gelmez.

Bugün hem Siirt'n hem de Batman'ın belediye başkanlığı seçimlerini HADEP kazanmış, buna mukabil her iki memlekette, Fazilet Partisi, bölgedeki bütün isteksiz seçim kampanyasına rağmen her dönem, temsil ettiği çizgiye âdeta ait hale gelmiş, birer milletvekilini almıştır. Bunda bu kuşaklar arası mesafenin gittikçe kapandığı sonucu da çıkarılabilir. Buna rağmen Siirt'te seçim sonuçları itibariyle aynı tabloyu çıkarmışsa bile, kesinlikle bu, çok farklı bir sosyolojik gerçekliğin aynı şekilde tezahür eden bir ifadesi olarak okunmalıdır.

Yaptığımız anketlerde de görüleceği gibi, Batman ve Siirt'te okuyan ve son 10-15 yıldır şehre göç etmiş ailelerin çocukları olan gençlerin bir çok olaya bakışlarında ciddi

farklar vardır. Batmanlı lise gençliğinin kafasındaki "devlet" , "vatan", "vatandaş" mefhumları ile, aynı mefhumların Siirt lise gençliğinin kafasındaki yeri çok farklıdır. Siirt'tekinin kafasında bütün bu mefhumlar, görece daha geleneksel, muhafazakâr bir kutsiyet hâlesini henüz yitirmemişken, Batman'dakinin kafasında, bir bakıma modernleşmiş, modernleştikçe de siyasallaşmış ve belli değerlerin kutsiyeti konusunda sorgulayıcı, hatta muhalif bir şehirliliğin izleri açıkça okunuyor. Açıkçası, Batmanlı kendi vatandaşlık haklarının kendisine sağladığı imkânların daha bilincinde, medenî cesareti daha yüksek biri olarak çıkıyor ki, bunda ikinci kuşak faraziyesinin ciddi bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Tabiî, apar topar bunca kavramı sıralayarak, bu çapta bir araştırmayla bütün bu kavramların hakkından gelmiş olacağım izlenimi vermek istemiyorum. Aslında yaptığımız anket ve soruştuma tarzında bütün bu kavramların lise gençliğinin kafasındaki kuruluş biçimini çözümlemek için yeterince malzeme devşirmiş bulunduğumu düşünüyorum. Ancak bu malzemenin bu kadar tafsilatlı analizi için ne yer ne de zaman şimdilik müsait değildir. Bu vesileyle yaptığımız araştırmanın teknikleriyle ilgili bazı notları da kaydederek, bu çalışmayı kendi hesabıma, Güneydoğu'da yapılabilecek bir seri çalışmanın bir çeşit pilot çalışması olarak kayde geçirmekle yetinmek istiyorum

1.7. ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ

Aslında, Güneydoğu'da bir araştırma yapmak, öteden beri âdeta bir görev olarak üstüme almayı istediğim bir şeydi. Bu görevinse bölgenin bir insanı olarak üstüme, zaten orada doğmuş olmakla yüklenmiş bir şey olduğunu düşünüyorum. Bu arada Güneydoğu'da yapılacak sosyolojik çalışmaları bir çeşit "Olağanüstü Durumlar Sosyolojisi" (Subaşı, 1997) başlığı altında ele almak ve bunun için özel yöntemler geliştirmek gerektiğini savunan Necdet Subaşı'nın önerisine cevap vermiş olmak gerekiyordu. Subaşı'nın argümanı, Güneydoğu'da terör dolayısıyla son derece güvenliksiz bir ortam olduğu, bunun için de sosyolojik araştırmaların Batı il ve köylerindeki rahatlıkla yapılamayacağı yönündeydi. Tabii ki Subaşı'nın kastettiği, araştırma yapmanın önündeki salt asayiş ve güvenlik sorunu değildi. Kuşkusuz bu da ayrıca ele alınmayı hakedecek bir alt başlık olabilirdi, ama asıl sorun, bölgenin insanının, Habermas'ın resmetmiş olduğu "ideal iletişim vasatı" ndan bir hayli uzaklaşmış olduğu, onun gerçek niyetlerini anlamak için bir hayli değişik yollar denenmesi gerektiğiydi. Aslında sosyolojinin, kendini bir pozitif bilim olarak temellendirdiği sürece, varolan gerçekliği bütün çıplaklığıyla sergilemekten; kendi nesnesi olan insanların belli olay ve kişiler hakkındaki gerçek niyetlerini anlamaktan başka nedir ki? Bu itibarla, sosyolojinin, âdeta her yerde nispeten biraz daha açıkta duran gerçekliği, Güneydoğu'da terörün gerginleştirdiği ortamda bir çok gizleyici tabakanın altında örtülmüş durumdadır. Bunu açığa çıkarma görevini üstlenecek olan sosyologun, tabiî ki, Batı'dakine nazaran daha farklı yöntemler izlemesi gerektiği doğrudur. Ama ben bu "olağanüstü durumlar" deyimini yine de pek tutmuyorum. Esasen ya hiç "olağan" bir sosyolojik olgu yoktur. Veya sosyolojinin ilgisini hakedecek kadar değişik her olay

"olağandışı"dır. Hiç bir olay gündelik rutin şekliyle sosyologun gündeminde yer tutmaz. Sosyologun görevi olan biten ve herkese rutin gibi görünen olayları belli kavramsal modellerle görmeyi teklif etmektir. Bu da olan bitenin sosyolojik bir gözle olağandışılaşması anlamına gelir artık.

Ancak yine de konu zoraki göçtür ve bu olgunun bizzat kendisi, işin içine silahın ve kanın girmiş olması, bunun girmesiyle birlikte de son derece karmaşık millî ve kutsallaştırılmış, hatta tabulaştırılmış olumlu veya olumsuz değerin, dahası korku, şüphe, husumet ve ürküntünün devrede olduğu bir yerde insanlara yaklaşıp onlar üzerinde elini kolunu sallaya sallaya veya film seyreder gibi sosyolojik gözlem yapmak mümkün değildir. Böyle zamanlarda insanlar varolan yönlerini gizleme, onları mevzubahis olmaktan çıkarma temayülüne girerler, bir güvenlik refleksi olarak. Siz ise br sosyolojik gözlemci olarak tam da onlar için hassas olan mevzulara girmeye çalışıyorsunuz. Tabiî ki itimat telkin edecek bir destûr lazımdır.

Aslında sosyal bilimlerde, özellikle konu insanların belli konulardaki tutumlarını ölçmek, hassas oldukları karmaşık konularda gerçek görüşlerini almak için, istatistikî yöntemlerin kullanılması, çok faydalı olsa, ve çok iyi fikirler veriyor olduğu bir gerçek ise de kesinlikle yeterli olmadığı da biliniyor. Gerçekliğin bir yanını görmek açısından faydalı olan bu teknikler, gerçeği görmenin tek yolu olarak algılandıkça, gerçeklikten o oranda da bizi uzaklaştırmak gibi bir tehlike içerirler. Özellikle konu, Güneydoğu'daki insanların bazı konulardaki eğilimlerini saptamaksa, her şeyden önce uygulanacak olan ölçeklerin, yani eğilim saptamak üzere sorulacak ve bir mikyas olarak alınacak olan sorulardan müteşekkil ölçeklerin çok iyi tespit edilmesi gerekiyor. Niceliksel özellikler kadar, niteliksel özellikleri de bulup ortaya çıkarabilecek ölçeklerin geliştirilebilmesi, hem olayın "olağanüstülüğünü" takdir etmek açısınan, hem de zaten sosyal olgunun her birinin olağanüstü olduğunu kabul etmek

açısından önemlidir. Belma T. Akşit Göçlerle ilgili hızlı bir değerlendirme yapabilmek açısından, gerçeğin iki kategorisi ya da iki değişik dünyaya bakış stili olarak niteliksel ve niceliksel araştırmaların ilginç bir karşılaştırmasını yapar. Buna rağmen, niceliksel araşıtrmayı "vazgeçilmez" olarak nitelendirmekle birlikte niteliksel araştırmaya daha bir ağırlık verilmesinin bir çok bakımdan gerçekliğe yakınlaştırıcı yönleri üzerinde durur. Örneğin, niceliksel araştırma oluş düzeyini ölçüp aksiyon, eğilim vs.'nin düzeyini ölçerken, Niteliksel araştırma dernilemesine anlamayı temin edip, davranış, eğilim vb hakkında öngörüler sağlar. Niteliksel olanı, motivasyonları, dolayısıyla insanlarda belli potansiyel tutum ve davranışları öngörürken niceliksel araştırma sadece aksiyonları çalışarak, ispat etmeye ve sınırlar koymaya çalışır. Birincisi işin nedenini sorarak yorum yapmaya çalışırken, ikincisi, sayıyı ve sıklığı ölçüp tanımlamaya çalışır vs (Akşit T., 1998: 70). Liste uzayıp gider. Kuşkusuz herhangi bir sosyal bilimlerde yöntem kitabında da niceliksel ve niteliksel araştırmaların bir karşılaştırmasını bulmak mümkün. Amacımız burada her ikisinin detaylandırılmış bir karşılaştırmasını yapmak veya hatta, Güneydoğu için hangi yolun daha uygun olacağını tespit etmek de değil. Bize göre her iki yöntemin her çeşit araştırmada uygulanmasının hiç bir sakıncası olmadığı gibi, bunun, gerçeğin iki farklı yönüne iki farklı stilden bakmak sûretiyle gerçeğe daha vukûflu bir görüş sağlayacağı da muhakkaktır. Özellikle Güneydoğu'da, gerçekten de insanların tam da Habermas'ın deyimiyle "tahrif edilmiş iletişim ortamı"nda bulundukları, kendileriyle ilgli hiç bir şeyin doğrusunu söylemeye can atmadıkları ve can atmaları için de hiç bir sebebin bulunmadığı bir yerde, bir kaç anket sorusuyla olan biteni anlayabileceğini düşünmek mümkün değildir. Bunun için odak-grup görüşmelerinden yüzyüze derin mülâkatlara, katılımcı gözlemden empatik bir anlama çabasına kadar her şeyi denemeden, Güneydoğu gerçeğinin anlaşılamayacağı kanaatindeyiz.

Bu amaçla Güneydoğu'da araştırma yapmak üzere hazırladığımız anket sorularını düzenlerken, bunca kaygının arasında, soruların en uygununu tespit etmeye çalıştığımız halde, sahada, bir çok sorunun daha sorulurken hükümsüz ve geçersiz kaldığını farkettik. Gerçi aynı sorular hiç bir şey ölçemedi değil, ama bir çok olay karşısında bu soruların ölçüm kabiliyetini ancak başka araçlarla desteklemek suretiyle sağlayabileceğimize iyice kânî olduk.

Örneğin, terör konusunu, insanların bu konudaki muhtemel farklı hassasiyetlerini hesaba katarak hiç gündemde tutmadan da bir anket düzenlemeye kalktık. Bu konu gündeme geldikçe insanların hassasiyetle bu konudan kaçacaklarını ve bu konuda asla gerçek düşüncelerini söylemeyebileceklerini düşünerek, bazı konulardaki yaklaşımlarını, bir de sevdikleri ses ve film sanatçıları, seyrettikleri televizyon kanalları ve programları, memleketin sorunlarının ne zaman ve kimin tarafından çözülmesini umdukları yönündeki sorulara verecekleri cevaplardan bir şeyler çıkarabileceğimizi umduk. Bunun için, meselâ, en çok seyrettikleri televizyon kanalları arasında, eğilimlerini saptamaya çalışan bir ajan izlenimi vermekten hassasiyetle kaçınmanın bir ifadesi olarak, özellikle MED TV'yi yazmadık. Ama yazabilecekler için de açık bir kapı bırakarak bir "diğer" seçeneğini açık bıraktık. Bazıları "Diğer" seçeneğine MED TV'yi yazmış. Üstelik aşağıdaki tablolarda görüleceği gibi rakam % 5'in biraz üzerinde çıkmıştır ki, bu rakam, aslında Güneydoğu'da çıplak gözle damlara bakıldığında görülen çanak anten sayısıyla bile mütenasip olmayan bir rakamdır. Buna rağmen, tabiî ki, bir seçenek olarak bulunmadığı halde denek tarafından akıl edilerek bu kadar sayıda eklenmiş olması bile, bu konudaki hassasiyetin benim abarttığım kadar olmadığı konusunda beni uyarmış oldu.

Nitekim "aman kimseyi ürkütmeyeyim" duyarlılığıyla son derece nazik bir şekilde sorduğum sorulara verilen cevaplar, özellike Batman'da, iyi ihtimalle medenî cesaretin

veya daha kötü bir ihtimalle hınç ve hırçınlığın ne kadar fazla olduğunu açığa çıkardı. Bir çok öğrenci, beni bir devlet görevlisi zannederek, bütün açıklığıyla meydan okurcasına sorulan sorulara cevap verdi. Aşağıda bu sorulara verilen kompozisyon tarzı cevaplardan bir seçme aktararak bu konuya biraz daha değineceğiz.

Liseli gençlere verdiğimiz anket sorularının sonunda bir de iki büyük soru sorarak bu konudaki görüşlerini yazılı olarak ve mümkün olduğu kadar uzun yazmalarını rica ettik. Esasen, hocam Yusuf Ziya Özcan'la yaptığımız mütalaada yalnızca bu iki sorunun sorulduğu ve cevabın özellikle bir kompozisyon şeklinde yazılı olarak alınacağı bir araştırma yönteminin görece yeni ve çok faydalı olabileceği üzerinde durmuştuk. Ancak ben, kompozisyonda yazacakları şeylere onları hazırlamış ve çağrışımlarını harekete geçirmiş olmak için başa 30 soruluk bir anket metni hazırlayıp koydum. Yoksa bu çalışmanın ilk ve aslî teknik tercihi böyle bir soruşturma yolu olacaktı.

Bu tarz bir soruşturma yolu, sosyolojik gerçekliğin niteliksel olarak araştırılabilmesi için denenebilecek bir yoldur. Esasen, niteliksel araştırmanın bu şekli, sosyal bilimlerde bir yöntem olarak hermenötiği eklemleyebilecek bir alan olarak görünüyor. Bununla birlikte bu tarz bir araştırmanın da istatistiğin diline çevrilebileceği düşünülüyorsa da bu akla pek yatkın gelmemiştir. Niteliksel araştırmaların sonuçlarını istatistiğin diline çeviren bazı bilgisayar programları da vardır. Yolu da şu: yapılan bazı mülakatların yazılı dökümleri; veya bu şekilde öğrencilere yazılı olarak vermelerini bekleyerek sorulan soruların yazılı cevapları; bazı metinler vs. üzerinde, sosyolojik gözemcinin araştırdığı bazı anahtar kelimeler taranarak bulunur ve bunlar istatistiki bir işleme tâbî tutulabilirmiş. Sosyal bilimlerde istatistik alanında "Etnograph" ve "atlas/ti" (http://www.scolari.co.uk/atlasti/) isimli programlar aracılığıyla yapılan bu tarama sonucu elde edilen anahtar kelime sıklık düzeyleriyle ilgili rakamlar,

istatistiki işlemlere tâbî tutularak bazı sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu konuda, yani bu programların uygulandığı bir-iki örnek araştırmayı aktarabiliriz. Örneğin, atals/ti'nin internet web sayfasındaki tanıtımında, Mika Pantzar'ın Finlandiya Ekonomik söyleminde Savaş Metaforlarının Kullanılması (1995) üzerine yapılmış bir araştırmadan bahsediliyor. Araştırmanın amacı Finlandiyanın ekonomik durumu üzerine konuşmalarda kullanılan savaş metaforlarını (saldırı, savunma, zafer vs.) konuşmalardaki belirli kordonları otomatik kodlama yoluna başvurarak araştırmaktır. Bu araştırmanın sonucunda Finlandiya ekonomik söylemlerinde savaş metaforlarının çok nadir bulunduğu şeklinde sonuçlanmıştır.

Ercilla Garcia tarafından yapılan ve "Galiçya'daki Aile Firmalarının Müteşebbis Değerleri, Örgütsel Kültürleri ve Ekonomik Performansları" başlıklı çalışmada da bu yöntem şu şekilde kullunılmış: Proje, emekliliğine yaklaşmış çok başarılı ailelerin büyük müteşebbislerini tahlil ediyor. Çalışmanın esas amaçları, kurucuların, girişim ve aile yaşamları bakımından değer sistemlerini tespit etmeye çalışmak ve bunların kendi firmalarının örgütlenme kültürü ve potansiyel haleflerinin sosyalizason süreçleri üzerindeki muhtemel tesirlerini ölçmeye çalışmak. Diğer bir amaç da yukarıda sözkonusu olan değerlerin gelecekteki firmaların sürekliliği ve ekonomik performansı üzerindeki sonuçlarını ölçmeye çalışmaktır. Atlas/ti aile işadamlarının kurucu müteşebbisleriyle yapılmış 13 derinlemesine mülâkat, gözlem notları ve onların firmaları ve girişim ve aile yaşamlarıyla ilgili yayınlanmış ikincil kaynaklardan derlenmiş verileri, yukarıda anlattığımız prosedür içerisinde analiz eder.

Benzer bir araştırma Borç sorunlarıya ilgili görüşmeler için atlas/ti programının uygulanmasıyla Päivi Timenon tarafından yapılmış: Bankalardan toplanmış görüşmeleri çözümlemek üzere, bankaların borçlarıyla ilgili sorunları olan kredici müşterileriyle veya şahıslarla sorunlarını en iyi yolla

çözmeye çalışırken nasıl müzâkere ettiklerini çözümlemeye çalışmış araştırma. Herbirinde birden üçe kadar değişik sayıda kişinin bulunduğu 15 röportaj incelenmiş. 800'ün üzerinde metin parçası 20 kategori altında kodlanmış, fakat kodlar arasındaki ilişkiler tahlil edilmemiş. Bu araştırmanın başlıca sonucu da, üç aşamalı bir müzâkere süreci olmuş: müzâkere ihtiyacını tanımlamak, müzâkerenin ilkeleri üzerinde mutabık olmak ve borçların nasıl tanzim edileceği üzerinde matabakata varmak.

Atlas/ti veya Etnograph isimli programları veya benzer ilkeleri uygulayarak, Güneydoğu'daki lise öğrencilerinden almış olduğumuz yazılı cevapları değerlendirmek iyi bir fikir olabilirdi. Ancak bu konuda da sadece bazı kelimelerin geçip geçmediğine bakarak değerlendirmenin buradaki argümanlarımız açısından verebileceği işe yarar bir sonuç olmayacağı kanaati taşıdık. Ancak tematik olarak ilerlersek, bir istatistik programı kullanmadan, bir çeşit söylem analizi yoluyla, ilerlemek ve istatistik işlemlere ub işi terketmememk daha "anlamacı" bir yol gibi görünüyor.

8- SORULAR VE YAZILI CEVAPLARIN

BİR DEĞERLENDİRMESİ

Anket 291 kişiye uygulandığına göre, sözkonusu iki soruya da 291 kişi cevap verdi. Ancak aralarında bir kısmı iki sorudan sadece birini cevaplandırmış. Büyük bir ihtimalle bir soruda verdiği cevabın diğer soru için de geçerli ve yeterli cevabı içerdiğini düşündüğünden, zaman yetmediğinden veya böyle bir anketin arkasından iki yazılı soruya cevap vermenin zorluğundan dolayı. Uygulama, en azından böyle bir çalışma için öğrenciye fazla yorucu gelebilecek uzunlukta olmaması gerektiğini, hele cevabın büyük bir çoğunluğunun, anketteki gibi hazır cevaplar arasındaki seçenekler sunarak, deneğe bir şeyin bırakılmadığı bir tarz yerine, tamamen deneğe bırakılmasının çok yorucu olabildiğini ve cevapların özenilmeden, baştan savma verilebildiğini hatırlatmış veya öğretmiştir.

Dolayısıyla ikişer sorudan toplam 582 cevabın bulunması gerekirken, bu yolla yüze yakın bir fire verilmiş; toplam, 480 soru değerlendirmeye alınabilmiştir. Değerlendirmeye alınan cevaplar arasında da, taranan kategoriler, anket sorularımızda ayrıştırmaya çalıştığımız temalara paralel olmuştur: İyimserlik, karamsarlık, işsizlik, göç, nostalji, gelecekle ilgili beklentilere hakim olan ruh hali, anket sorularındaki konulara bir de buradaki yaklaşım vs. Fazladan olarak, cevapların muhtevasının dikkate almamızı gerektirdiği kategoriler eklenmiştir: Örneğin, devlet, vatandaş, birey, "biz=doğulular", "onlar=batılılar". Burada bütün bu kategorilerin uzun bir değerlendirmesini yine de yapamayacağız. Daha derinlemesine bir analiz için, kanaatimce yine de bu tür bir soruşturma tarzının bir kaç defa daha tekrarlanması gerekiyor. Ancak yine de, okuduğumuz

metinlerden yukarıda da zikrettiğimiz şu basit karşılaştırmaları tekrarlamamız uygun olur.

1- Batmanlı öğrencilerin büyük bir kısmı daha politize bir durum sergilemektedirler. Anket uygulayan elemanlara karşı tutumlarında bile ortaya çıkan bir şey olmuştur bu. Üstelik bu öğrencilerin büyük bir ekseriyeti Batman'da doğup büyümüş çocuklardan oluşuyor. Köyden kente yeni göç tecrübesini kendileri değil büyük bir ihtimalle bir veya iki önceki nesilleri yaşamış olduğu halde, zorunlu göçe tâbî olanların sitem ve şikayetlerini daha ziyade bu insanların dile getirdikleri görülmüştür. Tam da yukarıda zikrettiğimiz, ikinci kuşak hipotezlerinin îmâ ettiklerine çok uygun sonuçlardır bunlar.

2. Bu meyanda olmak üzere, Batman'lı gençler için, yüksek bir medenî cesaret, kendini zaman zaman sert bir eleştirellikle hatta zaman zaman da sonucu konusunda hiç bir endişenin beslenmediği bir âsîlikle ifadesini buluyor.

3- Anket'in devlet görevlileri tarafından uygulandığı hissi her nasılsa uyanmış veya böyle bir izlenim doğmuş, bu da verilen cevaplara ilginç bir şekilde yansımıştır. Bu cevaplara bakıldığında, bu insanların genel olarak "devlet" mefhumuna bakış tarzlarıyla ilgili ilginç bir manzara çıkıyor ortaya. Örneğin, aşağıda da okunacak cevap metinlerinden bir kaçı, bir "öteki" olarak "devlet", "Batı'daki insanlar", "devlet bürokrasisi" gibisinden kimlikler tasavvur etmekte ve bunlara karşı büyük bir "hınç" beslemektedirler. Bu hıncı, Nietzsche'nin kimlik ve kişiliğini modern bir insan olarak kuran önemli faktörlerden biri olarak alıyorum (Turner & Stauth, 1996). Cevaplardan bir kaçı bu yolla, —isim ve kimlik belirtecek herhangi br işaret koymanın zorunsuzluğu açıkça telaffuz edilmiş olduğu halde— bir çeşit meydan okuma tarzında, bütün kimlik bilgilerini de vererek, "ne yapacaksanız yapın, zaten ölmüşüz, yediniz bitirdiniz" havalarında ifadeler vermekten kaçınmamış. Kuşkusuz bu rijid tarz, cevapların hepsine yansımış değil, ancak böyle bir tepkiyi öngörmemiş

anket uygulamacılarından birinin almış olduğu bu tür cevapları, kendi insiyatifiyle, kural dışı sayarak imha etmiş olduğunu da söylemem gerekiyor. Muhtemelen elimize ulaşan cevap metinlerinin en sertinden de daha sert ifadelerin yer aldığı daha bir çok cevap metni gelmiştir.

4- Bu tepkilerin ifade biçiminden, Batman'daki ikinci kuşağın kafasındaki "devlet" mefhumunun, basit ve kutsiyeti büyük ölçüde giderilmiş bir özneyi temsil ettiği, cevap metinlerinde okunabilir. Devlet, bir özne olarak yaptığı yanlış icraatlarla, onu elinde bulunduranların pekâlâ kişisel çıkar ve hırslarını temsil ediyor olabilir ve eleştirilirken yerden yere vurulabilir. Burada "vatandaş" kategorisinin ve mefhumunun, fazla telaffuz edilmemekle brlikte önplana çıktığını varsaydık. Yalnız bu vatandaş tipinin ortaya çıkışı, bu görüntüde, salt bir müzmin muhaliflik şeklinde de olsa, uzun vadede, bir vatandaş-devlet ilişkisinin rasyonalitesini kutsiyet temelinde değil de, karşılıklı çikar ve saygı temelinde kurabilecek cinsten gibi görünüyor. O yüzden bariz bir biçimde görülen bir şey, gençler devleti ve devletin icraatlarını rahatlıkla eleştirmekte, bunu yaparken de bir vatandaş olarak kendilerini kurmaktadırlar: hakları olan, haklarının bilincinde olan, ve bir-iki avutmaca icraatla geçiştirilemeyecek birer vatandaş. Tam bir *bourgus* yani.

Buna mukâbil, Siirt'teki öğrenciler arasında "kutsal devlet" veya etkinlikleri ve işleri itibariyle belli bir gizemi koruyan bir devlet meuhumunun hâlâ geçerli olduğu gözden kaçmıyor. Örneğin, bütün zorunlu göç sürecine maruz kalınmış olma durumuna rağmen, bütün bu acıların müsebbiplerinden biri ağırlıklı olarak "devlet" kategorisi veya öznesi çıkmıyor. Cevap metinleri içinde açıkça telaffuz edilmemekle birlikte hep devletin ikincil görevlileri, yani özel tim, sorumsuz askerler, korucular vs. çekilen acıların sorumluları olarak resmediliyor. Eleştirellikte bile, belli br kutsiyet, gizem ve dokunulmazlığın göze çarptığı bu yaklaşımda, devlet ve vatandaş arasındaki ilişkilerin hâlen

geleneksel toplumdakilere paralel bir seyir izlediği söylenebilir. Tabiî burada deneklerin görece daha önemli bir kısmının bu şehre son 15 yıldır gelmiş olduklarını düşündüğümüzde, Batman'dakiyle kıyaslamanın ayrı bir önemi olur.

Bu arada yine ilginç bir nokta Batman'daki gençler, doğma büyüme Batman'lı oldukları halde, üstelik hayat standartları artık Siirt'tekilere nazaran hayli daha iyi olduğu halde, memleketin sorunlarının çözümü konusunda çok karamsar olmaları; çoğunun bu yöndeki soruya, "memleketin sorunları hiç bir zaman çözülemeyecektir" seçeneğini işaretleyerek cevap vermiş olmaları. Bu durum yukarıda sözünü ettiğimiz "ikinci kuşak" hipotezini büyük ölçüde doğrulayabilecek bir durumdur.

5- "ikinci kuşak" teorisiyle siyasallık mantıklarını ve ruh hallerini bir şekilde anlamlandırmaya çalıştığımız Batman'lı gençliğin, yer yer âsîliğe varan eleştirelliğinin uzun vadede mutlaka şiddete yönelebileceği zorunlu olarak beklenmemelidir. Nur Vergin, Türkiye'de uygulanan bir saha araştırmasına dayanarak bazı gecekondu mahallelerinde devrimci eylemlerinden ötürü ancak tek tük siyasî tutuklunun bulunduğuna dikkat çekiyor. "Bu nedenle, olaya kentlileşme açısından bakıldığında, siyasallaşmanın sistemi zedeleyici bir nitelik taşımadığı, aksine, siyasal ilginin artmasının ulusal bütünleşme sürecini hızlandırıcı bir faktör olduğu ifade edilmiştir" (Vergin, 1986: 40-41). Kuşkusuz buradan, kısa vadede yapılan bütün yanlışların haklılığı gibi bir anlamın çıkarılması böyle bir araştırmanın bilimsel sonuçlarının kötü bir istismarından başka bir anlama gelmez. Esasen sosyologun görevi, olan biteni gözlemleyerek, bu olan bitenin neye meylettiği, olayların ne yöne doğru seyrettiği konusunda bazı kestirimlerde bulunmaktır. Bugün zulüm görenlerin bu zulme maruz kalmalarının onlarda, çok çalışma yönünde güçlü bir motivasyon oluşturacağını tespit etmek ayrı bir şeydir, bu tespitten, olan biteni meşrulaştırmaya çalışmak ayrı bir şeydir.

Esasen bunun muhasebesini yapmak sosyoloğa düşmediği halde, kendi verilerinin siyasal anlamda bu tarz istismarının elbetteki onun vicdanını sızlatması beklenmelidir.

6- Sorulan soruların birincisi, gelmiş oldukları yerlere (özelikle köye) kıyasla şu anda yaşamakta oldukları yere karşı "hoşnutluk(suz)luk" durumunu hangi ifadelerle dile getireceklerini arıyordu. Bu sorulara verilen cevaplarda bir Batman-Siirt farkı kadar bariz olarak ortaya çıkan bir fark, kızlarla erkekler arasındaki fark olduğu görülmüştür. Özellikle Batman'da kızların politik tavırları erkeklerinkine nispetle çok az olmakla birlikte hemen hiç köye nostaljik bile olsa bir özlemin duyulduğu tespit edilememiştir. Kızlar hem Siirt'te hem de Batman'da daha apolitik, daha pop, eğlence ve şehir hayatının süsüyle ilgili görünüyorlar. Gerçi, bu araştırmanın diğer ayağı da çoğu okula hiç gitmemiş olan halk eğitim kızları üzerinde yapıldığında, yine politik bir tavrın düşüklüğü tespit edilmekle birlikte yaşanan göç olayının bütün acılarını en hassas bir şekilde duyumsadıklarını göstermiştir. O kızlarla yapılan anketlerde, hiç de umulmadık sorularda, gözlerin sıkça dalıp gittiği ve gözlerin yaş dolduğu, yer yer hıçkırıkların boşaldığı ânlar çok olmuştur. O anket için istihdam edilen kızların bu durumdan duygusal olarak çok etkilendikleri tespit edilmiştir. Dolayısıyla bir farka da o araştırmanın sonuçlarıyla, lise öğrencileri üzerine olan bu araştırmanın sonuçları arasında değinilebilir. Yine de kızların, hoşnutluklarını da hoşnutsuzluklarını da görece daha apolitik terimlerle ifade ettikleri görülebilir.

7- Yine kız erkek farkında, bu düzeyde ortaya çıkan bariz farklardan biri de şehir hayatıyla köy hayatı arasındaki karşılaştırmalardaki tutumlarını ifade etme biçimleridir. Köy hayatına karşı şehir hayatını daha iyi bulmaktadır kızlar. Yukarıda, normal göçmen insanların şehirdeki hayat şartlarını köye nazaran daha tatminkar bulmalarından ötürü geri dönme seçeneğini pek akıllarına getirmediklerinden söz etmiştik. Büyük bir çoğunlukla, bu durum en fazla kadınlar için geçerli

olmaktadır. Çünkü şehir hayatında, özelikle kadının yükü erkeğinkine nazaran daha da azalmakta; şehrin rahat ve konforu en fazla kadının hayat şartlarında yansımasını bulmaktadır. Büyük bir ihtimalle evinin içine kadar gelen su, çamaşır makinası, elektrik, tuvalet ve sair ev içi imkanların oluşması, en fazla kadının hayatını kolaylaştırmakta, bu da kadın için köy hayatının tekrar istenmesini gerektirecek hiç bir sebep bırakmamaktadır. O yüzden, liseli kız öğrencilerin büyük bir kısmı ve bu çalışmanın diğer parçası olan halk eğitim kursları müdavimi kızlarla yapılan görüşmelerden genel olarak çıkan tablo, kızların köy hayatına nostaljik bir özlemi daha fazla duydukları, daha insanca buldukları, fakat orada tekrar yaşama noktasında büyük oranda istekli olmadıkları yönündedir..

Şimdi sorularımızı aktarıp, bu sorulara verilen cevaplardan seçip derlediğimiz bazı cevapları aktaralım. Yalnız bundan önce şu uyarıda da bulunmak gerekir ki, yaklaşık 291 kişinin iki soruya verdikleri cevaplardan yaptığımız seçmenin diğer bütün cevaplayanların bütün eğilimlerini yansıttığını söylemiyoruz. Bu cevapların seçilişinin en önemli sebebi, meramın iyi ifade edilmiş olması, biraz da akılda kalıcı şeylerin söyleniyor olması. Bir cevabın aykırı görünmesi onu daha dikkat çekici kılıyor, o yüzden, diyelim ki, burada ele alınmasını sağlayabiliyor. Oysa dikkat çekici olabilecek kadar iyi ifade edilmiş bir yazıda dile gelenler, genel eğilimden çok uzakta olabilir. Nitekim burada genellikle iyi ifade edilmemiş oldukları için veya çok kısa, geçiştirmece verildikleri için hiç bir şey ifade etmediği için ayıklanan cevapları yazanların eğilimleri çok farklı olabiliyor ve hepsinin toplamı, mevcut görüntüden daha farklı olabilir. Bu yüzden bu tarz bir diyalog, bir de 30 soruluk kapalı usul anketle desteklendi. Bu sorulardan sonra bir de anketlere verilen cevaplara bakılarak, Umut ve Kayğı arasında, kendi kimlik, benlik ve dünya tasavvurunu kurmaya çalışan Güneydoğu'daki lise gençliğinin yaşam dünyası hakkında daha

empatik bir konum sağlanabilir. Bu gençliğin gelecekteki siyasal tercihten coğrafî tercihine kadar nasıl bir "göç yolu" izleyeceği hakkında bir fikir edinilebilir.

SORULAR

Soru 1: *Sizce insanın rahat ve huzurlu yaşaması açısından köy hayatı mı daha elverişlidir, yoksa şehir hayatı mı? Bu açıdan köyde mi yaşamak istersiniz, yoksa şehirde mi? Şu anda yaşadığınız şehirde sizce en önemli sorunlar nelerdir? Nerede yaşamak isterdiniz?*

Soru 2: *Şehrimizde sanayi yatırımları yapılırsa, işsizlik önlenir, insanların maddi durumları düzelir. Ancak bu durumda da bazı sorunlar çıkar, mesela, hava kirliliği çevre kirlenmesi, kalabalık ve trafik sorunları olur; hayat kalabalıklaştıkça insanlar birbirine yabancılaşır ve büyük şehirlerde olduğu gibi insanî değerler azalır; insanlarda merhamet, yardımseverlik ve canayakınlık kalmaz; bu şehirde hayat çekilmez hale gelir. Katılıyor musunuz?*[1]

CEVAPLAR

BATMAN 1 *(KIZ, 21 yıldır burada,Problemlerin 6-10 Yıl İçinde Çözüleceğine İnanıyor)*

1- Çağımızda bir sürü yabancı devlette yatırımlar yapılmış işsizlik önlenmiş ve insanların refah düzeyi artmıştır. Bu neden onlarda yukarıda sözü edilen olumsuzluklar şeklinde ortaya

[1] Prof. Dr. Esin Küntay, soruların bu şekilde sorulmasında deneklere yönelik bir yönlendirmenin bulunduğuna dair yerinde bir uyarıda bulundu. Çalışmanın tamamlanmasından sonra yapılan bu eleştiriyi, alınan cevaplarla sorular arasındaki münasebetler takdir edildiğinde göz önünde bulundurulsun diye buraya aktarmayı gerekli görüyorum. Eleştirilerinden dolayı da kendisine teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

çıkmıyor. Demek oluyor ki bunu bir çözüm yolu var.

2- -Rahat yaşam koşulları tabi ki şehirde var. Bu köylerimizi küçümsediğimiz anlamına gelmiyor. Şehiri rahat kılan sağlık ve sosyal açıdan kolaylık sağlamasıdır.

-Yaşadığımız şehirdeki eksiklikler bizim yaşadığımız toplumdan kaynaklanmıyor. Sebep Güneydoğudaki tüm şehirler gibi Batman'da da eğitim, sağlık, sosyal tesisler gibi gelişmeyi sağlayan etkinliklerin devlet tarafından ikinci plana bırakılmasıdır.

-Ben Batman'da yaşamaktan memnunum. Burası bizim memleketimiz ve biz öğrenci gençlik Batman için bir çok şey yapmayı düşünüyoruz. Madem Batı'da yaşayan insanlar Güneydoğu'ya gelmiyorlar, biz onların yerine yapılması gereken herşeyi yapacağız. Üniversiteyi bitirdikten sonra hemen Batı'ya kaçmayıp öncelikle memleketimiz ve memleketimizin insanları için elimizden gelen herşeyi yapmayı amaçlıyoruz.

BATMAN 2 *(KIZ, 1.5 yıldır burada, Problemlerin 6-10 Yıl içinde çözüleceğine inanıyor)*

1- Teknoloji, iki tarafı keskin tarifini verdiğimiz bıçak gibidir. Elbette beraberinde bir takım sorunlar getirecek. Bu sorunları beraberinde getiriyor diye teknolojiyi istemiyorum demiyorum. Bu sorunların da mutlaka bir çözümü vardır. Tüm dünya uzay çağını yaşarken biz sırf teknolojinin getireceği olumsuzluklar yüzünden "klan"ca bir hayat yaşayamayız. Bu sorun yalnız şehrimizin, Güneydoğunun ve ülkemizin sorunu değildir. Tüm dünyanın sorununu şehrimiz belki de en iyi şekilde yansıtabilir. Ben zamanla tüm bu sorunların çözüleceğini ümit ediyorum. Bir şehrin ve bir toplumun teknolojiyi en iyi şekiled kullanarak kendi değer yargıları çerçevesinde, kültür ve benliğini kaybetmeden, ruhunda

barındırdığı güzel hasletlerinin asimile olmasına fırsat vermeden hayatı ve çağı yaşamaya devam edebilir. Ümit ediyorum bunların hepsi zamanla ülkemizde ve şehrimizde vücut bulacaktır. Bu şehirde hayat teknoloji gelse bile çekilir. Çünkü biz yemyeşil, trafik sorunları olmayan, tertemiz, iyi niyetlerle dolu, hayatı bambaşka kılabilmek için dolu dizgin ve kıpır kıpır idealist gençleriz. Bu soru çok güzel daha yazacaktım ama...

2- Yaşayabilene her yer çok güzel ve elverişlidir. En önemli sorunları işsizlik, kanalizasyon eksikliği, sağlık, eğitim, yerleşim, vs., vs. Her yerde, huzurlu ve güvenli bir ortamda.

BATMAN 3 *(KIZ, 14 Yıldır burada, Problemlerin 6-10 Yıl İçinde Çözüleceğine İnanıyor)*

1- Her insan yaşadığı yerin gelişmesini ister. Hele sanayi yatırımları yapılıp, işsizlik önlenirse daha da gelişir. Fakat her işin bir iyi yanı olur bir de kötü yanı vardır. Sonuçta ortaya çıkan sorunlar çekilmez bir hâl alır. İnsan sonucu görünce kararından vazgeçer. Ben şahsen hava kirliliğini, çevre sorununu, insanî değerlerin azalmasını hiçbir zaman istemem. O yüzden sanayi yatırımlarının yapılmasını istemiyorum.

BATMAN 4 *(KIZ, 7 yıldır burada, Başka şehirden, problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğine inanıyor)*

1- Katılmıyorum. Çünkü sanayi yatırımlarının yapılmaması için bahane arıyorlar.

2- Köy hayatı daha huzurludur. Ama sosyalleşme, kendisini geliştirme yönünden şehirler daha iyidir. Şehirdeki sorunlar; işsizlik, özellikle belediye ve devletin ilgisizliği, yollar ve sosyal hareketliliğin eksik olması. Devletin sadece belirli yerlere yatırım yapması, halkının sorunlarıyla ilgilenmemesi. Türkiye dışında her yerde yaşamayı isterdim.

BATMAN 5 *(KIZ, 5 Yıldır burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Hayatı zindan yapmışlar. Delice yaşamak isterken ölümü özledik. Batsın bu dünya.

2- Huzurlu, refahlı, sağlık dolu bir yerde yaşamak isterdim.

BATMAN 6 *(KIZ, Doğduğundan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Ah, ah hayat zaten çekilmiyor ki.

Bundan sonra bari işimiz olur, kirliliği boş ver ona da alışırız.

Yeter ki bir işimiz olsun kardeş (ne iş olsa yaparız).

2- Vallahi kardeş; Büyük şehirde olacaksın bir de hizmetçilerin olacak. Ne yapacaksın köyde, o tezeklerin içinde.

BATMAN 7 *(ERKEK, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Çevreye zarar vermeyecek fabrikalar ve insan hakları ayrıca kardeş sevgisiyle yaşamak herşeyden daha iyidir. Devlet dediğimiz bir şey var ama hiç bir iş yapmıyor. Hiç bir fakir insana yardım etmiyorlar. Halbuki aç aileler ne kadar var ama bilmezler. Niye bilmezler çünkü devletin adamları, onların karnı tok, hiç kimseden ne haberleri var, ne de haberleri olmasını istiyorlar. Halbuki insanlık böyle değildir. Bir insan eğer biraz olsun gururu ve şerefi var ise, bir insan aç olursa diğeri tok olursa böyle olmaz. Bir ekmeği bölmek gerekir. Anlayan anladı, anlamayana sabaha kadar söylesen hiçtir. Saygılarımla insan haklarına hürmetler.

2- Burada insan hakları yok. Temiz ve dürüst bir şehirde yaşamak isterim.

BATMAN 8 (ERKEK)

1- Huzurlu yaşamak köy veya şehirle sınırlı değildir. Köy yaşamını da küçümsememek gerek. Şu anda köylerimizde yaşayan çok insan var. Ayrıca bizim onlardan hiç bir ayrıcalığımız sözkonusu değil. Buradaki şartlar köylerde de mevcuttur. Önemli olan köy ile şehir hayatını kıyaslamak değildir. Önemli olan buralarda yaşanan sorunları dile getirmektir. Dile getirelim.

Sorun 1: Ben Batman "şehrinde" yaşıyorum. Bundan hoşnut değilim diyemem. Hiç bir zaman başka bir şehir sevdası sarmadı beni. Burdaki imkanların kısıtlı olduğu kaçınılmazdır. Ama inanıyorum ki bir gün bir meslek sahibi olursam döneceğim yer burası olacaktır. Her ne kadar batılı sıfatındaki insanlar, korkudan BATMAN'a yaklaşmıyorsa da. Evet insanlar şehrimizin adını duyduklarında korkuyorlar. Maalesef bu tür korkakça, önemsiz sebeplerden dolayı şehrimiz kendi haline bırakılmış.

Sorun 2: Burda yaşamış insanlara o batılı, çağdaş insanlar hiç değer vermiyor. Burdan birisi oralara gittiğinde insan muamelesi görmüyor. Bununla da yetinmeyip oralardan gelenler de esnafımıza, işçimize hanzo diye sesleniyor. Kendileri o maskenin altında değil sanki.

Sorun 3: Şehrimizde sosyal güvenlik, eğitim, sağlık açısından imkanlar çok kısıtlı. Ama artık beklemek fayda etmiyor. Allah'ın izniyle bir gün biz gençlik buraya tüm eksiklikleri karşılamak için geleceğiz. Bütün bunlar şehirde yaşanan sorunlar. Köyler için de geçerli. Sonuçta hep bizim insanımız. Dilerim ki tüm bunlardan birileri haberder olur, kayda değer görür ve bir şeyler yapar.

2- Biz hayatın çekilmezliğini tanıdık zaten. Hem de en ağır şartlarda. Her şeyin bir çıkar yolu vardır. Bir çok yere bu en iyi şekilde yapılıyor. Bizim şehrimiz içinde gerekenler yapılmalı. Yatırımdan sosyal faaliyetine kadar her şey düşünülmeli. Hiçbir zaman engellerden kaçmamak gerekir. Kaçarak bir şey halledilmez. Yatırımların getirdiği sonuçlara siz nasıl katlanıyorsanız biz de öyle katlanırız.

BATMAN 9 *(ERKEK)*

2- Güneydoğu'da ne köy ne de şehir hayatı elverişli değildir. Güvenlik yaşadığım şehirde yoktur. Rüşvet en son noktasına gelmiştir ve kendi anayasal haklarımı yeterince kullanamıyorum.

Aynı şehirde yaşamak isterim, bu sıcak ortam nerede bulunabilir?

BATMAN 10 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

2- Bence insanın huzurlu ve rahat yaşaması devletin elindedir. Devlet polis güçlerinin kürt halkına biraz insanca davranması gerekir. Türk devleti Kürt halkını kabullenmeli. Şu anda yaşadığım şehirde şu sorulara çözüm getirilmeli. İnsanın canı istediği zaman nüfus cüzdanı olmadan dolaşabilmeli.

Köy hayatı şehirden daha güzel ama baskı ve zulüm olmazsa. Bu sorunların bitmesi dileğiyle.

BATMAN 11 (*ERKEK, Doğduğundan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Yaşadığımız şehre oldukça fazla göç oluyor. Bu göçten dolayı şehir hayatı oldukça zorlaşıyor. İş imkanları gitgide

daha da azalıyor. Zaten yatırım yapılmıyor. Olanlar da bir bir kaldırılıyor. Böylece, yoksulluk, sefalet artıyor. Hayat şartları acımasızlaşıyor. İnsanlar insanlığını kaybediyor. İşsizlikten dolayı sıkıntıya düşen insanlarımız, katil olacak derecede insafsızlaşıyor. Çocuklarına yiyecek birşeyler bulamayan baba akıl kaybına bile uğrayabiliyor. Bu yüzden çıkan olaylara ve ayriyeten devlete karşı ayaklanmalar artıyor. Herkes kendi arasında gruplaşıp bir örgüt kurarak hayatını kolaylaştırmaya çalışıyor. Bu yüzden hayatımız yaşanılmayacak bir hal aldı. Huzur olmamasını yadırgıyor değilim. Çünük işsizliğin olduğu, terkedilmişliğin verdiği bir şüpheyle insanların vergi vermesini ve vergi haftasını kutlamanın hiç bir manası yoktur. Bu yüzden doğulu insanları yadırgamamak gerekir. Ne yazık ki bölgemi terör bölgesi olarak anılıyor. Hiç bir yatırım yapmaya kimseinn cesareti yok, zaten böyle bir şey de ummuyorum. Devletimizin doğulu diye veya batıda yaşayan insanların doğulu diye önyargılı yaklaşmamalarını istiyorum. Böyle hayat şartlarında yaşayan insanların normal insanlar gibi topluma ayak uydurmasını bekleyemezsiniz. Her şeye insancıl yaklaşılmasını istiyorum. Lütfen ayırım yapmayıp tüm insanlara eşit ve her bölgedeki insana aynı imkanları tanımalarını istiyorum.

BATMAN 12 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Katılıyorum. I think so.

Muhakkak ki sanayi yatırımları yapılırsa işsizlik önlenir. Fakat; fazla sorunun çıkmayacağına inanıyorum. İnsanlarımız genelde köyden geldikleri için hemen hemen hiçbir şey hakında bilgileri yok. Şehirde eğitici ve öğretici bilgilerin artırılması gerekir. Üniversite'nin getirilememesi en büyük sorunumuzdur.

Best my wishes.

2- Bence insanın rahat ve huzurlu yaşaması için şehir hayatı daha iyidir. Çünkü; sosyal faaliyetler açısından şehir hayatı daha elverişlidir. Yaşadığımız şehirde en önemli sorunlar işsizlik, sıkı yönetim, özgürlüğün kısıtlı olması, konuşma hakkına sahip olmamamız, sosyal faaliyetler, yeşillik alanlar. Yazdıklarımın tam tersi olan bir şehirde yaşamak isterdim.

Belediyenin hizmet yetersizliği şehire bir köy görünümü veriyor.

Saygılarımla.

BATMAN 13 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, Problemlerin 10-20yıl içinde çözüleceğini düşünüyor)*

1- Katılıyorum. Fakat saydığınız o iyi şeylerin gerçekleşmesini istiyorum. Çünkü; burada insanlar gerçekten işsiz, işsiz olunca da bu defa başka şehirlere göç oluyor. Bu göçlerin olmaması için yatırımların yapılması, işsizliğin önlenmesi, dolayısıyla da insanların maddi durumlarının düzelmesi şart.

2- İnsanların rahat ve huzurlu yaşaması açısından köy daha iyi. Çünkü şehirde komşunun komşuyu tanımadığı ikincil ilişki yaşanıyor. Halbuki köyde tanımadığınız insan bile size yanaşıyor. Şehirde işsizlik sorunu var. Hava kirliliği diyemeyeceğim, çünkü buralarda sanayi fazla gelişmediği için havası güzel, temiz. Ama huzur az, insan kendinde bir eksiklik hissediyor.

Bu şehirde en önemli sorun benci işsizlik ve sosyal hayatını dilediğin gibi yaşama özgürlüğün yok.

Ben kurallarının İsviçredeki gibi olduğu, gücünün ABD deki gibi olduğu, havasının İngiltere deki gibi olduğu insanlarının insan olduğu bir yerde yaşamak isterdim.

BATMAN 14 *(ERKEK, 10 Yıldan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Kesinlikle sizin düşüncelerinize katılmıyorum.

Çünkü insanın evinde ekmeği, aşı olmazsa zaten o insan ölüdür. Sanayi dalları, endüstri dalları, vs... Bu dallar insanı aç bırakmayacak, çocuğunu okula göndertecek, iyi bir eğitim kazandıracak olanaklar olsun, önemli olan da budur. Eğer bir insan milletini, yurdunu seviyorsa, o televizyonlarda çıkan fakirlerin yemeklerini çöp kutularından, çöplüklerne temin ediyorsa insan o zaman merhamet etmeli, acımalı, insanın içi o zaman ağlamalı. Aksi takdirde sizin dediğiniz gibi o zaman merhamet kalmayacak. Sağlık yok, olmalı, önemlidir de, çok önemli bir faktör. Ama insan, yaratılanın en şereflisi, daha önemli. Önce insan, önce karın doyurmalar, varsın olsun, çevre kirliliği. Herşey insan için.... Bizim bölgemiz buna haddinden daha çok muhtaç. Elinizi uzatsanız sevinirim. Teşekkür ederim.

BATMAN 15 *(ERKEK, 5 yıldır burada, Problemlerin 1-5 yıl içinde çözüleceğine inanıyor)*

1- İnsan sosyal bir varlık olduğu için daima en iyisini ister.

Fakat heşey istemekle olmaz. Önemli olan istemekle birlikte bunu yapmaya çalışmaktır. Ama insan nerede yaşarsa yaşasın hayatta mutlaka güçlüklerle karşılaşacaktır. Bu hayat dert ve acı çekme dünyası olduğu için, insan ne yapsa gene de bir takım zorluklarla karşılaşır. Fakat bu zorlukları en aza indirebilen insan çoktur. İnsanın iman gücü kuvvetli olursa hem bu dünya hem de ahiret için mutluluğu yakalama şansı artacaktır.

BATMAN 16 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- BENİM FİKİRLERİM

Dünyanın acımasız çarkında buca döngü içerisinde benim yukarıda belirttiğiniz işlerle ilgilenmeme vakit ayırmamı istiyorsunuz. Bence yukarıdaki sorunlar fakir insanları etkilemez. Çünü fakir insanlar bu şartlarda da yaşayabilir, yeter ki iş imkanları bulabilsinler, bu o insanlara yani bize yetiyor. Eğer ben bu ülkede Devlet başkanı olsaydım, ilk önce; yıllardır süregelen kapitalizmi önlerdim. Bunu halka benimsetirdim. Bizleri fakir bırakan insanlara yönelik girişimlerim olurdu. Çünkü insanlar aş, iş, rahat ortam ve helal ekmek istiyor. Çevre kirlenmiş, samimiyet bitmiş, trafik sorunları yaşanmaya başlanmış, her şey kötüye gidiyor; bu fakir insanların neyi kalmış ki bunlardan onlara zarar gelecek. Olan olmuş, insanların açlıktan nefesi kokuyor, siz kalkmış bilmem neyin sorunlarından bahsediyorsunuz. İlk önce kendinizi düzenleyin, aldığınız maaşınız en az 250.000.000 TL , bundan halka pay çıkarın, yani zekat!... Siz düşünenler, yani konuşanlar ilk önce çevrenizi düzenleyin, sonra bize gelin. Biz buradayız, ya siz neredesiniz. Gelin yüz yüze konuşalım, dertleşelim. Eğer gelmezseniz sizin bu ankette samimi olmadığınız ortaya çıkar.

Sonuç olarak biz ve bizim gibi insanların yukarıdaki sorunlarla alakası yok, yeter ki çalışacak yerimiz, olacak olan bir işimiz olsun. Sorunlardan bize ne? Siz ilgilenin sorunlarla.

BİZ SİZİ BEKLİYORUZ

EĞER SAMİMİ İSENİZ DAVET EDİYORUZ

SON

İMPARATOR

2- Bence devlet baskısı olmazsa köy hayatı daha güzel. Çünkü köylerde ilişkiler, birincil ilişki, herkes akraba gibi, samimiyet,

huzur, güven, istediğimiz her şey mevcut. Şehir hayatı bombok. Trafik kazaları, çevre kirliliği, istemediğin kadar hiç bir şey fakirleri ezilmiyleri ilgilendirmez öyle değil mi dostum söylesene?

Not: Hoca anketi elimden aldı. DİKKAT.

BEKLİYORUZ HA!...

SAKIN OLA Kİ GELMEMEZLİK YAPMAYIN

ADRES:.....

BATMAN 17 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, Problemlerin 1-5 yıl içinde ve halk tarafından çözüleceğini düşünüyor)*

1- Sanayi yatırımları, işsizlik, inasnın maddi durumu düzeldiği zaman, çıkabilecek bütün olumsuz durumlar haledilecektir.

HİÇ ŞÜPHENİZ OLMASIN

GELİN BEKLİYORUZ.

2- Benim için hiç farketmez köy veya şehir hayatı. İşsizlik, huzursuzluk, can güvenliği olmayan bir ortamda yaşıyoruz. Bundan daha önemli bir sorun var mı?

Huzurun, refahın ve adaletli bir şehirde yaşamak istiyoruz.

Eğer bu en son yazacaklarımı okursanız size bir şey söylemek istiyorum!

Siz bütün bu olumsuz şartları bilidiğiniz takdirde hiç bir olumlu tepkide bulunmuyorsunuz. Bunların hepsi kağıt üzerinde kalıyor.

Sizden rica ediyorum; eğer sizin elinizden bir şey geliyorsa, sizin elinizde bulunan bir yapım gücü varsa hemen harekete geçin, yoksa yetkililere bildirir misiniz?

YETER ARTIK GELİN NE YAPACAKSANIZ YAPIN!

BATMAN 18 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Kişi içindeki durumdan hoşlanmaz. Sürekli başka şeylere özenir. Biz sizin söylediklerinizi yaşamadık, sadece duyduk. Ama şu bir gerçek gülün bile dikeni vardır. Bizim halk öyle bir halk ki şehir onları bozamaz. Yukarıda saydığınız olumsuzluklara varsın olsun diyorum. Bizim gelenek ve göreneklerimiz, babadan gördüklerimiz benliğimiz korur. Ama her toplumda değişme gereklidir (Olumlu yönden). Sürekli olumlu şeyler yanında olumsuzluklar bulunur. Etrafı dağlarla çevrili bu güzel bölgede yatırımların haddi hesabı yok (!) Sonra aman, asker öldü, köy yakıldı, vah emniyet güçlerimiz öldü. Ölür tabi; siz buraya bakmayın, üvey evlat muamelesi gördürün, yatırım yapmayın... Söylediklerimin boş olduğuna inandığım halde yine söylemek gerekirse karanlığız. Yüzlerce anket ve görüşler alındı ama sadece iş olsun diye yapıldı. Neden güzel, modern bir şehir yanında yardımsever, canayakın toplum olmasın. İkisi bir arada içerilmelidir. Yoksa yanılırsınız.

BATMAN 19 *(ERKEK,10 Yıldan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- İnsanlar sanayileşme ile yabancılaşabilir, yozlaşabilir, ama hiç olmazsa namerde el açmaz, çöplüklerden ekmek toplamaz.

2- İnsanın rahat ve huzurlu yaşaması, tabii ki köyde bulacaktır insan. Lakin köyü yakılmışsa sorarım size o zaman huzuru olur mu? Geçimini çifçilikle yapan biri şehire göçtürülmüşse ne yapacak? Çocukları dilenecek değil mi? Ve bazı halden anlamazlar bunları yadırgayacak değil mi? Annelerine, babalarına beddua edecek değil mi? Şimdi gelelim şuraya

yaşadığım şehrin en önemli sorunu işsizlik sorunudur. Unutulmuşluk, boş bırakılmışlık sorunudur. Herşeyden önce bunun halledilmesi gerekir. Anket için teşekkürler.

BATMAN 19 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, Problemlerin hiç bir zaman çözülmeyeceğini düşünüyor)*

1- Bu şehirde sanayinin gelişmesini ve işsizlik sorununun bitmesini istiyoruz. Çünkü burada bazı işsiz insanaların yiyecek ekmekleri yok. Peki bunlar daha önce böyle miydi. Hayır herkes kendi köyünde kendi toprakları ve hayvanları vardı. O insanlar istedikleri gibi yaşayabiliyorlardı. Fakat malumunuz. Doğudaki köylerin yakılmasıyla insanlar evsiz, topraksız, yiyeceksiz, beş parasız kalmışlardır. Ben burada devlete soruyorum: Madem ki köyleri yakıyor, insanları kırsal kesimden çekiyorsun, mecbursun şehir merkezine yeni yatırımlar yapmaya. Çünkü insanlar işsizlik yüzünden ekmek bulamıyor, çadırlarda yaşamak zorunda kalıyor. Devlet yeni yatırımlar yapacağına insanları tekrar yurtlarına göndersin ve Doğu'ya üvey evlat muamelesi yapmayı bıraksın istiyorum ... Böyle bir araştırma yaptığınız için sizlere teşekkürlerimi bir borç bilirim, saygılarımla.

2- Bir insan nerede doğup büyüdüyse ordan hoşlanır. Şehir hayatını köy hayatına tercih ederim. Çünkü köyde; eğitim, sağlık, sosyal sorunlar çok, bunları gidermek için şehre geliyoruz. Fakat Doğudaki illerimizin üvey evlat muamelesi görmekte; bu sosyal ihtiyaçlarımız yerine getirilmemektedir. Ben bulunduğum bu şehirde özellikle sanayi yatırımlarının azlığı, aşırı göç ve alt yapı sorunları gibi büyük sorunlarla karşı karşıyayız. Diyeceksiniz ki bu sorunlarla hiç mi uğraşılmadı. Uğraşıldı. Fakat siyasetçilerimizin kendi çıkarları için milletin çıkarlarını bir kenara atıyorlar. Böyle bir siyaset dünyada tek eseri Türkiye'de görülüyor. Bu adi siyaseti ne zaman bırakırlarsa o zaman şehrimizin sorunlarına çözüm

arayacak zamanı bulurlar (Burada bulunan kürtlerin de ikinci plana atılmasına karşıyız. Derhal Doğu'ya yardım yapılsın).

BATMAN 20 *(KIZ, Doğduğundan beri burada, Sorunların 10-20 yıl içinde çözüleceğine inanıyor, iyimser)*

1. İnsanın rahatı v huzuru bulabilmesi ortam değiştirmesinin yeterli olacağına inanmıyorum Huzur biraz da insanın ruhsal yapısıyla ilgili diye düşünüyorum. Tabii ortamında etkisi yok değil.

Şu anda yaşadığım şehirdeki en önemli sorun tabii bu sadece şehrimizle ilgili değil, bölgemizle ilgili bir sorun ayrıca. Çevrenin, insanların tutumu. Anlayışsızlığı, insanların basmakalıp düşünceleri!::: Bunları değiştirebilmeyi çok isterdim.

Yaşamak istediğim yerde yaşayamayacağımı biliyorum. Çünkü böyle bir yer ki, bu karamsarlık değil sadece gerçek. Öyle bir yer hiçbir zaman olmayacak. Ama eğer olursa buna herkesten çok sevineceğim.

2. Hem katılıyorum, hem de katılmıyorum. Niçin katılmıyorum? Çünkü çevre kirliliği ve saydığınız bir çok olumsuzluk kazınılmaz. Eninde sonunda olacak.

Katılmamamın sebebi ise şu: madem ki bu kaçınılmaz, sonuçlar ortaya çıkacak. Sanayi yatırımları ve daha başka yatırımlar hiç zaman kaybedilmeden yapılsın.

SİİRT 1 *(ERKEK, 1 yıldır burada, sorunların 6-10 yıl içinde çözüleceğine inanıyor)*

1- Şehirde yaşamak köyde yaşamaktan daha rahttır. Köylerde PKK baskısı vardır. Zorla yiyecek istiyorlar, bunun haberini alan askerler onlara da baskı yapıyorlar. Köylüler iki ateş arasında kalmış oluyor. En iyisi şehire göç etmektir, en

azından korku içinde bir gece geçireceksin. Zenginler daha önce şehirde ev yapar, dükkan alır ama fakirler sokaklarda kalır. En iyi çözüm zenginden daha çok fakirler için sanayi bölgesi kurup ya da büyük çiftliklere yerleştirip onlara iş imkanı sağlamaktır.

2- Sanayi yatırımları yapılmalıdır, hem özel sektör hem de devletin teşvikiyle, bu sanayileşme şehrin içinde değil de sanayi bölgelerinde olursa hava kirliliği, işsizlik, dilencilik sona erer, ya da bir kısmı önlenir. Yurt dışından gelen yabancı malların o zaman yerini yerli mallar alır. İş sahibi insan sağda solda oyalanmaz, refah düzeyi yükselir, başka ülkelerin baskısında kalmayız.

SİİRT 2 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, sorunların hiç bir zaman çözülemeyeceğini düşünüyor)*

Bence insanın daha rahat ve daha huzurlu yaşaması için köy hayatı daha iyidir. Çünkü köyde mis gibi koku, yeşillikler, hayvanların cıvıltıları, suyu temiz berrak, vs. olduğundan. Elektrik, su, işsizlik sorunu yok. Köyde yaşayan insanlar kendi mallarını diledikleri gibi kullanabilirler, şehirlere bolca ürettiği malları pazarlayabilirler. Kimsenin eline ayağına düşmezler. Ama şehir hayatının da güzellikleri çok. Özellikle temizliği. Ama şehir hayatında ne ararsanız vardır. Huzur var. Güvenlik var. Hastahaneler, sağlık ocakları, karakolları, tehlikesi yok. Oysa köylerde sağlık ocakları yok, okulları var öğretmenleri yok. Oradaki insanlara sahip çıkacak birileri yok. Ne de olsa köy. Hani işte köydür. Vay efendim birileri gelir öldürür gider. İşte kim vurduya gider. Köy arabalarının altına yani; yollara mayınlar döşerler oradan yüzlerce kişi ölür. Size bir anımı anlatayım:

Günlerden bir gün yaz ayıydı. Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında. Bir çok bölgeden insanlar gelir. Şırnağa bağlı Hasta kaplıcası vardır. Burada devlete ait tesisler vardır. O günü bu

gün gibi hatırlıyorum. Kamyon içinde kum ve şoförle beraber 8 kişi daha vardı. İşte o zaman olanlar oldu. Mayın patladı. Bizim kamyondan uzaklığımız sadece ve sadece 30 metre mesafeydi. Kamyon olduğu gibi devrildi. içindekilerin çoğu parça parça oldu. Artık buradan da belli oluyor ki bir çok köyler iyi çoğu da kötüdür. Ama şehir hayatı üstünde hayat yoktur. Yollar, işsizlik, fabrika sorunları insanlar birbirlerinin parasından yiyor, ne de olsa o şehirin geliri yok. Herkes herkesin parasından geçiniyor.

SİİRT 3 *(ERKEK , 11 yıldan beri bu şehirde oturuyor, sorunların 1-5 yıl içinde çözüleceğine inanıyor)*

1- Bence köy hayatı daha elverişlidir. Neden diye sorarsanız çünkü köyün havası, doğası, güzelliği her şeye değer bu şehirde yaşadığımız sorunlar: İşsizlik, kimse yatırım yapmıyor, fabikalar yok. İstanbul'da yaşamak isterdim çünkü bu şehire şehir denmiyor ki, ne kaldırımlar var, her yer çamur, mahalleleri köye benziyor.

2- Şehrimizde yatırımlar yapılırsa işsizlik önlenmez. Çünkü her şehirde çok işsiz insan var insanların maddi durumu düzelmez, bazıları maaş alır bazıları ise işsiz kalır, bu durumda bu sorunlar çıkar, çevre kirliliği hava kirliliği gibi sorunlar çıkar. İnsanlarda cana yakınlık azalmaz insanlar kötü günde birbirine yardım eder, eğer biri zengin biri fakir ise zengin olan fakire yardım eder.

SİİRT 4 *(ERKEK, 5 yıldır burada, sorunların 6-10 yıl içinde çözümleneceğien inanıyor)*

1- Köyde yaşamak daha iyidir. İyidir de ama nasıl? Çünkü köyde bir takım sorunlar bulunmaktadır. Mesela sağlık sorunları. Şehirde yaşamak herkesin elinden gelmez. Çünkü maddi imkansızlıklar nedeniyle bir takım sorunlar ortaya

çıkıyor. Önce köyde iken bütün adetlerimize uyuyorduk. Ama şimdi şehre taşındık ve maalesef bütün adetlerimizi unutmuş bulunmaktayız.

2- Maalesef katılmıyorum. Çünkü şehrimizde sanayi siteleri yapılırsa mutlaka bacalara filtre takılmalıdır. Bu yüzden işsizlik ortadan kalkar. Trafiğin yoğun olması bir şey değiştirmez. Zaten doğuya fazla ilgi yoktur. İnsanlar hiç bir zaman yabancılaşmazlar.

SİİRT 5 *(ERKEK, 1,5 yıldır burada, sorunların 1-5 yıl içinde çözüleceğine inanıyor)*

1- Köyde yaşayan insanlar için şehir hayatı daha kolay gelir. Halbuki köy hayatı şehir hayatından çok daha rahat. Bunu da köyden şehre gelip yaşayan insanlar yaşamıştır. Sonuçta köyden şehre gidenler köy hayatını şehir hayatından daha güzel görürler. Şu anda yaşadığım şehirde bence en önemli sorunların başında işsizlik gelir. İşsizlik sorunu olduğu sürece sorunların üst üste çoğalmasına zemin hazırlar.

2- Katılıyorum. İnsanın karnı doyduğu zaman başkalarını düşünmez. Yeter ki karnı doysun. İşsizlik sorununu önlemek bana göre çok zordur. Çünkü birini işe alırsın öteki iki kişiyi işten çıkarır. İnsanlar zamanla birbirlerine karşı çeteler kurup kötü alışkanlıkların olmasına sebep olurlar. İnsanda merhamet zayıflar. İnsanın gönlünden yardımlaşma gibi bir insani yardım geçmez. Şehir büyüdükçe insanların, hatta şehrin sorunları çoğalır. Ve dediğimiz gibi şehir hayatı çekilmez hale gelir. Hayatın çekilememesinin en önemli etkenlerinedn biri de ekonomik bütçedir.

SİİRT 6 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, sorunların hiç bir zaman çözülmeyeceğine inanıyor)*

1- Şu anda yaşadığım şehirde en büyük sorun işsizlik ve

devlete güvensizliktir. Ben, işsizliğin olmadığı, üniversite sayısının fazla olduğu, insanların barış içinde yaşadığı, her türlü düşüncenin özgürce savunulduğu, her türlü kitabın ve müzik kasetlerinin bulunduğu, kültürel faaliyetlerin daha fazla olduğu bir şehirde yaşamak isterim.

2- Katılıyorum. Bir ilde sanayileşme önemlidir. Fakat sanayileşmede fazla ileri gidildiğinde bu tür sorunlar çıkabilir. Yerli sanayinin geliştirilmesi, tarımın ve el sanatlarının geliştirilmesi ilimiz için çok daha iyi olur.

SİİRT 7 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, sorunların hiç bir zaman çözülmeyeceğine inanıyor)*

1- Bence köy hayatı bir çok yönden şehir hayatından daha güzel, fakat bugünün şartlarıyla şehir hayatına mecbur kaldık. Köy hayatında herşeyden önce trafik kazaları ve çevre kirliliği sorunları yok ve köydeki insanlar kendileri çalışıp yediklerinden dolayı tembellik diye sorunları olmaz ve bu insanlar birbirlerine çok daha fazla bağlı insanlardır. Fakat köyün gerek elektrik ve gerekse ulaşım sorunlarının yanı sıra en başta gelen sorun olarak can güvenliği nedeniyle şehirde yaşamaya mahkum kaldık.

2- Evet katılıyorum, fakat bu işsizlik sorunlarına da bir an önce el atılmasını diliyorum.

SİİRT 8 *(ERKEK, 1 yıldır bu şehirde yaşıyor, sorunların 1-5 yıl içinde çözüleceğine inanıyor)*

1- Bence köy hayatı rahat ve huzurlu yaşanması için gereklidir. Çünkü bu işsizliklerin % 50'si göçten dolayıdır. Bu göçlerin sebebinin bazıları kendi isteğiyle bazıları da zorla yapılmaktadır. Bu göçlerin % 95'i zorla göçettiriyorlar. Bu zorla göç ettiren ise devlettir. Bence devletin büyük bir görevi göçettirilen insanlara yardım ederek tekrar köylerine gidilmesi

gerekir. Böylece işsizliğin % 50'si önlenmiş olurdu. Devletin göç ettirmesinin nedeni bazı dış kuvvetlerdendir. Elbette bu dış kuvvetlerin de hakkı vardır. İstedikleri ne? İstedikleri dilinin serbestliği, serbest siyaset yapmak. Ama ne yazık ki devlet bunu düşünmüyor. Düşünmezse bu devletin sorunları da bitmez. Bu dönemlerde tam sorunlar artacaktır. Devletin ayırım yapmadan önem verdiği bir şehirde yaşamak isterdim. Ama ne yazık ki devlet bunu düşünmüyor. Bence devlet kimseye teörist dememeli ne istedikleri hakkında düşünmelidir. 1 milyon insan manyak mıdır? Ama 30 milyon 40 milyon insan manyak değildir, asıl manyak olan düşünmeyendir.

2- Bu bölümde en etkin sorun göçtür. Sanayi yatırımları yapılırsa işsizlik az da olsa önlenebilir. Ama bu işsizlik önlemi kargaşa içerisinde olacaktır. Bütün insanların hakları verilmedikçe bu devlet kargaşayı, gelişmemeyi, sevilmemeyi, batmayı hak edecektir.

SİİRT 9 *(ERKEK, 15 yıldır burada, sorunların 6-10 yıl içinde çözüleceğini düşünüyor)*

1- Bence köy hayatı daha elverişlidir. Çünkü orada geçim sıkıntısı yok, temiz hava, güzel dostluklar varıdr. Burada ise iyi dostluklar pek yok, işsizlik baş gösteriyor. Köy hayatı insanların geçinmeleri için hayvanları vardır, tarlaları vardır. Bu nedenle çocuk sahibi olmak oralarda pek sorun olmaz. Çünkü ne kadar çocuk sahibi olurlarsa işleri artacak, çalışacaklardır. Bu şehirde ise insanlar en fazla iki çocuk sahibi olabilirler. Çünkü bir öğretmen bir memur vb. bunları ancak geçindirebilir. Bizim gibi köyden gelenlerin yedi sekiz tane çocuğu bulunmaktadır. Haydi birini okutsun, yedirsin, içirsin, giydirsin. Şayet tek başıma yaşarsam (bekar olarak) şehirde kalmaya ve bir iş bulmaya çalışırım.

2- Katılmıyorum. Günümüzde geçimsizlik baş gösterdiği için

bütün sorunlar buradan doğuyor. Herkesin geçinebileceği bir işi olursa kalabalıklaşır şehir. Ama daha iyi olur bir yandan. Çünkü bu bölgenin insanları topluluk içinde nasıl hareket edeceklerini öğrenirler. Terör örgütü de bence bundan dolayı çıkmış olmalıdır. Çünkü kürt halkına ayrıcalıklı davranılıyor. Çoğu yerde iş verilmiyor. Gelen giden kandırıp gülüyor üstüne. Bu nedenle kin duyuluyor. İşsizlik çözülürse bence daha iyi bir yaşam sürülür.

SİİRT 10 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, problemlerin 1-5 yıl içinde Jet-Pa sayesinde çözüleceğine inanıyor)*

1- Tabiî ki köy hayatı daha iyidir. Suyu tertemiz, havası çok güzeldir. Ama şehirde bunların tesidir. Şehremizin en önemli sorunu işsizliktir. Ama inşaallah Allah'ın izniyle ve Siirt'i seven hemşehrimiz Fadıl Akgündüz sayesinde işsizlik sona erecektir. Herşeyin bir zamanı vardır. Şimdiye kadar gidip gelenler birşey yapmadılar. Ama seçim vakti gene de aynı vaatlerde bulunuyorlar. Artık onlardan ümidimizi kestik. Fadıl Akgündüz, Allah'ın izniyle yatırımlarını yapacak ve de inanıyoruz. Keşke her bir yerden bir Fadıl Akgündüz çıksa. İnşaallah...

2- Evet şehrimizde sanayî yapılsa işsizlik önlenir. Diğer kompozisyonda söylediğim gibi inşaallah sona erecek... Evet hayat ne kadar kalabalık olursa insanlar birbirlerine karşı yabancılaşır. O zaman insanlar eskisi gibi olamaz. Ama burdaki soruda bir yanlışlık var. Yardımseverlik hayatta hiç bir zaman kesilmez. Cana yakınlıkta kesilmez. Saygılarımla.

SİİRT 11 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada yaşıyor.; problemlerin 1-5 yıl içinde öğrenciler tarafından halledileceğine inanıyor).*

1- Bence insanların rahat ve mutlu olmaları için şehirde

yaşamalıdırlar. Şu anda yaşadığım şehirde en önemli sorun dinsizliktir. İslâm'ın tam anlamıyla yaşanan bir şehirde yaşamak istiyorum. İslâmsız bir hayatın nasıl zindan olduğunu, islâmla tanışmadan önce yaşadım. İslâmı kitaplardan öğrenmenizi tavsiye ederim. İnsanların derdiyle uğraşacağınıza kendi ahiretinizle uğraşın. Biraz da ölümden sonra nereye gideceğinizi düşünün.

2- Evet, bu hale gelir, katılıyorum. Ancak İslâm gelirse bütün bu sorunlar çözülür. Çünkü bindörtyüzyıl önce İslâm dünyanın her tarafına huzur ve mutluluk dağıttı. Ancak bu gün İslâm'ı boğmaya çalışanlar İslâm'ı çarpıtarak anlattılar. Düşünün önünüzde rakamla yazılmış bir sekiz (8) rakamı var. Siz bunu yan olarak ikiye böldüğünüz zaman (8= 0 0) iki sıfır olur. Hiç sıfırla sekiz birbirine benziyor mu? Nasıl ki sekiz sıfıra benzemezse, bugün gördüğünüz İslâm'ın da gerçek İslâm'la hiç bir alakası yok. İnsanlar(sız) yaşadığı zaman anlayacaklardır. Ancak yaşamadan anlayamazsınız. Bir kere olsun İslâm'ı kaynağından Kur'an-ı Kerîm'den öğrenin. Peygamber (SAV)'in hadislerinden öğrenin ve İslâmî kitaplardan öğrenin. Selâmlar.

SİİRT 12 *(ERKEK, Üç yıldır bu şehirde yaşıyor; Sorunların halk tarafından 1-5 yıl içinde çözüleceğine inanıyor)*

1- Yanıt yok; çünkü yazsam da çare bulunmaz

2- Giriş: Herhangi bir yatırımcı göremiyorum

Gelişme: Zaten insanlar birbirine yabancı. Zaten hava kirli. Zaten trafik sorunu var. Bunların olduğu yerde nasıl bir daha aynı şey olsun ki?

Sonuç: Bu soruyu sormak için kimlere danışıp sordunuz? Bu soru üniversite sınavında sorulsa eminim ki, kimse cevaplamaz. a.b.c.d.e şıklarna bir de (f) şıkkı getirilir.

SİİRT 13 *(ERKEK, Doğduğundan beri burada, Sorunların 6-10 yıl içinde, devletin, Bölgenin işadamlarının ve büyük işadamlarının çalışmalarıyla çözüleceğine inanıyor)*

2- Bu konuda her şehirde fabrika yapılırsa göç önlenir. Terör sorunu biter ve herkes kendi işini, kendi hayatını düşünür. Bu yüzden fabrikalar açılırsa, Türkiye'de okumayan çocuk kalmaz, her aile geçinemediği için küçük çocukları çalıştırıyor. Bu nedenle çocuklar okuyamaz halde olurlar, akılları ekmek parası için çalışmakta olur. Hem Türkiye gelişir, hem de aileler göç durumunda kalmaz.

SİİRT 14 *(ERKEK, 17 yıldır burada, Sorunların 6-10 yıl içinde devletin, büyük işadamlarının, halkın ve öğrencilerin ortak çabalarıyla çözüleceğine inanıyor)*

1- Bence köy hayatı hayvanları ve zoru seven biri için daha çok elverişlidir. Ayrıyeten hayatını seven köyün o tertemiz havası, suyu ve doğal güzellikleri için köyde yaşamayı tercih ederim. Şu anda yaşadığımız en önemli sorunlardan biri içimizde çıkan "terörlerdir". İkincisi işsizlik ve çevre kirliliğidir. Siirt'te yaşamak isterim. Ama Siirt'in bu hâliyle değil; işsizlik sorunu olmadığı diğer şehirler gibi kalkınmış Siirt'te yaşamak isterim. Örneğin İzmir, Ankara, İstanbul vs.

2- Şehrimizde fabrika açılırsa işsizlik sorunu % 50 azalır. Bilgisiz ve okumamış insan sayısı fazla olduğu için fabrikalar fazla işimizi görmez. Ancak hayvancılık ve köy hayatı işsizliği ve maddi durumu düzeltir. Çevre kirliliğinde size ben de katılıyorum. Bizim millet fabrikaların pisliğine, trafiğine, kalabalığa fazla alışmadığı için sorunlar çoğalır. Zamanım olmadığı için kısa ve az yazdım. Bunun için sizden özür diliyorum. Bizim hoca son saatte dağıttı bunları, geç kaldık.

SİİRT 15 *(ERKEK, Başka bir şehirden gelmiş, sorunların hiç*

bir zaman çözülemeyeceğine inanıyor, fakat aynı zamanda iyimser)

1- Köy hayatını huzur yönünden tercih ederim. Yaşadığım şehirde en önemli sorunlar; altyapı sorunu, işsizlik, terör, plansız şehirleşme ve iyi bir Müslüm Baba konseri yapılmıyor. Bu çok önemli sorunlarımızdır. İzmir'de yaşamak istiyorum.

2- Yukarıdaki görüşe katılıyorum. Şehir büyüdükçe sorunlar çoğalır. Tabiî ki. Bu sorunları önceden tahlil etmek gerekir ve önlemini almak gerekir.

SİİRT 16 *(ERKEK, 15 yıldır bu şehirde yaşıyor, sorunların hiç bir zaman hallolmayacağına inanıyor, iyimser)*

1- Bence köy hayatı daha iyidir. Şehrimizin bir çok sorunu var. Mesela yol, su, elektrik vb. Sorunla ayrıca başımızdaki milletvekili ve belediye başkanları kendi ceplerini düşünüyor, yanı halk için gelen parayı, zarar ve ziyan ediyorlar. Siyasete atılan insan önce kendisinin insanlara hizmet edebileceğine inanmalıdır. Aksi takdirde o kişi halka zarar vermekten başka bir şey yapmaz. Şu anda başımızda bulunanların çoğu böyle verdikleri hiç bir vaadi yerine getirmiyorlar ve Siirt halkı da bu zulmün altında eziliyor. Sesimi duyurmaya çalışan sayın Dr. Yasin Aktay'a saygılarımı sunar ve teşekkür ederim.

SİİRT 17 *(ERKEK, 17 yıldır bu şehirde yaşıyor, sorunların 1-5 yıl içinde hallolacağına inaniyor, iyimser)*

1- Aslında köy hayatı daha iyi ama bu şartlar altında köye gitmem biraz zor Çünkü yaşadığım yerde PKK ve diğer b askılar yüzünden köye gitmek zor. Ama bu sorunlar olmasa köye gitmek isterdim.

En önemli sorunlar

A- İşsizliğin çok olması

B- Bu bölgeye yatırım yapılmaması

C- Buradaki sorumlu kişiler fazla önem vermemesi

D- PKK ve benzeri şeylerin çok olması

Her yeri yeşillik ve güzel bir şehirde olmak isterdim. Sorumlu kişilerin daha fazla yatırım yapmalarını isterdim. Özgür bir yerde olmak isterdim. Şehir olarak tertemiz, bakımlı, sorumlu kişilerin daha fazla şehre bakması ve en önemlisi ezanların hiç susmamasını isterdim ve ayrıca b uşehirin kalkınmasını isterdim

Not: Daha fazla yazmak isterdim ama vakit nakit gibi görünüyor).

2- Eğer burada fabrikalar kurulursa günümüzün daha doğrusu teknolojinin gelişmesi nedeniyle ve özellikle fabrikaları kurup, sonra bırakıp giderlerse yapmasınlar daha iyi, ama fabrika kurulup ve devlet el atarsa bence hava kirliliği falan olmaz.

Not: Söylediğiniz bu son maddelerin hiç birine katılmıyorum, çünkü buradaki halkın yardım severliği ve cana yakınlığı ölene kadar bitmez. Bu bir bahanedir.

SİİRT 18 *(ERKEK kendini bildi bileli bu şehirde yaşıyor, sorunların 10-20 yıl içinde çözüleceğine inanıyor, iyimser, arabesk dinliyor)*

1. Gerçekten insan rahat ve huzurlu yaşaması için köyde kalmazı bazı açılardan iyi bazı açılardan kötüdür. İyi yönleri "el emeği göz nuru" gibi kendin ekip kendin yiyorsun. Yeşillikler arasındaki, sular içinde sağlıklı olabilecek bir şeklide yaşanırdı. Ancak kötü yönleri de vardır. Bunlar:
Sağlık açısından gerekli olan tüm koşullar sağlanmadığından (yani doktor, hastane vb) bir kuşkulu bir yaşam sürülür.
Ama yine de sağlıklı, huzurlu ve rahat bir biçimde her şeyden

(kötülük, hırsızlık vb. bir yerlerden) uzak bir ortamda yaşamak isterdim
Şu anda bu şehirde en önemli sorun iş sorunu, geçimsizlik, gelişemezlik vb. sorunlar vardır. Adam akıllı bir zat burada bir millet vekili veya bir başkan olmadığı sürece hiçbir zaman buranın yani Siirt'in bir şehir olacağına inanmıyor ve görmüyorum.
Hiçbir sorunun olmadığı (işsizlik, huzursuzluk, geçimsizlik v.b) sorunların olmadığ, rahat, huzurlu, sağlıklı, mutlu geleceğimi sağlayabilecek bir ortamın olduğu bir şehir isterim.

2. Katılmıyorum: Siirt'te herkes birbirini tanıdığı ve bildiği için şehrimizin büyüyüp geliştikçe yabancılaşma gibi bir sorun yaşanmayacağına inanıyorum. Çünkü biz Siirtliler bir kaya parçası gibi birbirimize bağlıyız. Bağlı kaldığımız sürece her ne olursa olsun bu kaya parçasının bölünmeyeceğine inanıyorum. Bizler için önemli olan çok gelişmiş veya çok büyük olması değil; önemli olan rahat ve huzurlu yaşamamızı sağlayacak bir ortamın olmasıdır.

SİİRT 19 *(ERKEK, 5 yıldır bu şehirde yaşıyor, şehrin bir köyünden göç etmiş, sorunların hiçbir zaman çözülemeyeceğine inanıyor, ama iyimser ve arabesk dinliyor)*

1. Bence insanın rahat ve huzurlu yaşaması için köy hayatı daha elverişlidir. Nasıl olsa köyde azıcık işin olur. Onunla uğraşıp geçimini tabii ki köyün havası ile şehrin havası çok farklıdır. Köy havası çok tertemizdir. Şehirlerde ise fabrikaların dumanı ve arabaların görüntülerinden insan rahat olamıyor.
Şu anda yaşadığımız şehirde en çok işsizlik sorunu vardır. Köyde veya iş bulabilecek bir şehirde yaşamak istiyoruz. Tabii ki en çok da köyde yaşamak isteriz.
Ama ne yazık ki bize bu hak tanınmadığı için mecburen böyle

bir şehirde yaşamaktayız. İşsiz olarak ortalıkta gezmekteyiz. Tabii ki bu da hiç hoş bir şey değildir. Hem kendimiz için hem de devletimiz için kötü bir durumdur.

2. Bu sıralamış olduğunuz şeylere katlıyoruz. Çünkü insanın hastalanması, rahatsız olması ve hatta ölümlere neden olan şeyler bunlardır.
Fakat bir bakımda bunların bulunmazı da iyidir, çünkü bildiğimiz gibi ülkemizde en çok işsizlik sorunu bulunmaktadır. Mesela şimdi bulunduğumuz şehirde yaşayan insanların % 80-85'i işsizdir. Tabii ki bu da hoş değildir. Fakat eğer bu şehirde bir fabrika veya başka bir şey olsaydı belki bu kadar işsizlik sorunu olmayabilirdi.
Ülkemize baktığımızda açlıktan ölen insanlar dahi var, bunun nedeni işsizliktir. Ne yazık ki biz bu durumu görünce çok üzülmekteyiz. Bunun için hem devletimizde hem de şehrimizde bu olumsuz şeylerin bitmesini istiyoruz. İlk önce de işsizliğin ne köylere geri dönmesini istiyoruz.

SİİRT 20 *(KIZ, 7 yıldır bu şehirde yaşıyor, 6-10 yıl içinde çözüleceğine inanıyor iyimser)*

1. Bana kalırsa şehir hayatı köy hayatından daha iyidir. Köy hayatı elverişli olabiliri. Fakat şehir hayatı rahat ve huzurludur. Şu an yaşadığım şehirde en önemli sorun işsizliktir. Bir an önce buna çare bulmaları gerekiyor. Fakat çaba gösteren yok. Böyle devam ederse başka şehirlere daha fazla akın olacak ve bu da bizim memleketin nüfus kaybı diğer memleketin ise nüfus yoğunluğuna sebep olacaktır.
Sessiz ve büyük bir şehirde yaşamak isterdim. Aynı zamanda sosyal faaliyeti olan bir şehri tercih ediyorum.

2. Katılıyorum. Hayat çekilmez hale gelir değil, zaten gelmiş. İnsanlar yabancılaşmış ve güzel dostluklar yok olmuş.

Sanayi yatırımları her açıdan iyidir, bazı şeylere neden olsa bile mecbur kılınması gereken zorunlu hale gelmiş bir yaşam tarzıdır. Yukarıda saydığımız bir çok sorun şu an gerçek leşmiş durumda….
Değil o şehirde yaşamak, çekilmez hale gelmiş. Bu ülkede yaşanmaz artık…

9- TABLOLARIN DEĞERLENDİRMESİ

Sorduğumuz 30 soruya verilmiş cevapların SPSS programına yüklenerek işleme sokulması sonucunda ortaya çıkan tablolardan, özellikle buradaki argümanlarımıza ışık tutacak cinsten olanları aşağıya aktarıyoruz. Anketler Siirt ve Batman'ın il merkezlerindeki değişik liselerde okuyan toplam 291 kişi üzerinde uygulanmıştır. Bunlardan 86'sı Batman 205'i de Siirt'te uygulanmıştır. Siirt'te uygulanan anketler, toplam dört lise seçilerek onların, özellikle son sınıf öğrencileri üzerinde uygulanmıştır. Batman'da ise anketin uygulandığı iki yer, üniversiteye hazırlık dershaneleri oldukları için, her çeşit liseden karma bir öğrenci topluluğunu temsil ediyorlar. Dershanelerin biri, diğerine görece daha varlıklı insanların devam ettiği bir yerdir. Ancak her ikisinin de sonuçta, dershane fiyatlarının günümüzdeki durumu göz önünde bulundurulduğunda bunun maliyetini karşılamaya yetecek kadar paraları olan bir toplumsal kesim olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Buna rağmen, anketlere verilen cevaplardaki, muhalif söylemi, bir çeşit "varoşların çocukları" edebiyatıyla, salt yoksulluktan kaynaklanan bir muhalefete indirgemenin yanlış olacağını, anketlerin genel yorumlanmasına geçtiğimiz şu anda tekrar belirtmekte fayda görüyorum. Gerçekten Güneydoğu'daki terör sorunundan kaynaklanan bir çok sorunun, hoşnutsuzluğun, bunun yarattığı bir çok acının yanısıra, bir de siyasal katılım ve vatandaşlık mefhumunun gelişim seyri konusunda da ciddi bir gerilim alanı vardır. İnsanlar sadece aş ve iş istemiyorlar, aynı zamanda devlet ile vatandaş arasındaki ilişkinin de daha rasyonel bir temele oturmasını da talep ediyorlar. Yukarıdaki yazılı cevaplardan birinde, nerede yaşamak istediğine dair soruya verilen cevap

bu açıdan çok anlamlıdır: "Sokaklarında kimlik sorulmayan bir şehir" işaret eden genç tam da bu düzeyi temsil ediyor.Bunu da görmek lazım.

9.1. Genel Demografik ve Ekonomik Durum

Tablo 2: Kaç yıldır bu şehirde yaşıyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
1-5 yıldır	41	14.1
6-10 yıldır	33	11.3
11-15 yıldır	33	11.3
uzun zamandır veya Zaten buralı	184	63.2
Toplam	291	100

Tablo3: Bu şehre nereden geldiniz?

	Sayı	Yüzde
Başka bir şehirden	35	12.0
Bu şehrin bir Köyünden	105	36.1
Başka bir şehrin bir köyünden	17	5.8
Bu şehrin bir ilçesinden	43	14.8
Başka bir şehrin ilçesinden	12	4.1
Zaten buralı	79	27.1
Toplam	291	100.0

Bu tablolardaki veriler Batman ve Siirt'te anketimize cevap verenlerin ne kadarının zorunlu göç süreci dolayısıyla köyünden şehre göç etmiş olduğunu, ne kadarının zaten bu şehirde yaşamakta olduğunu ve göç edenlerin ne kadar zamandır göç etmiş olduklarını tespit etmeye çalışan sorulardır. Genellikle doğrudan sorular sormaktan, bir teknik tercih dolayısıyla kaçınılmış olduğu için sorular bu şekilde dolaylı olarak sorulmuştur. Görüldüğü gibi anketimize cevap verenlerin % 36'sı bu şehrin bir köyünden, % 5.8'i de başka bir

şehrin bir köyünden gelmişlerdir. Buradaki verilerin bütün Güneydoğu'yu temsil etmediğini, sonuçta bunlar göç etmişlerse bile göç eden esas özneler bile olmadıkları, onların çocukları olduklarını, bu süreçte büyük bir ihtimalle karar yetkisine sahip olmadıkları gözönünde bulundurulmalıdır.

Ankete cevap verenlerin % 63.2'sinin uzun zamandır burada oturduğu veya zaten buralı olduğuna dikkat edilmelidir. Aslında 15 yıldan fazla bir zamandır bu şehirde oturanlar, ilke olarak "zaten buralı" kategorisine sokulmuşlardır. Çünkü onların göçü, zorunlu göç kapsamında değldir artık. Ancak toplam 25.6'lık bir kesim 1-10 yıldır, yani bu zorunlu göç sürecinin en yoğun olduğu dönemde şehre glemiş, tabii bunların içinde tayin dolayısıyla veya sadece okul okumak gayesiyle gelmiş olanlar da vardır. Aslında zorunlu göç dolayısıyla gelmek zorunda kalmış olanların çocuklarının okul okuma konusunda çekmesi beklenebilecek bir zorluk dolayısıyla, anketimizin asıl hedef kitlesi açısından çok uygun bir yerde bulunmadığımız düşünülebilir. Gerçekten de bu nokta gözönünde bulundurulmak zorundadır. Nitekim aşağıda kardeş sayısı bakımından ortaya çıkan tabloya bakıldığında, insanların, özellikle kızkardeşlerinin ilkokuldan sonra okuyan sayısında bariz bir düşüklük göze çarpıyor (bkz. Tablo 5, 6 ve 7).

Tablo: 4 Kardeş Sayısı

sayı **Yüzde**	**yok** **%**	**1** **%**	**2** **%**	**3** **%**	**4** **%**	**5** **%**	**6** **%**	**7 +** **%**	**Toplam**
Erkek	21	32	61	67	53	29	11	17	291
Kardeş	7.2	11.0	21.0	23.0	18.2	10.0	3.8	5.8	100
Kız	29	48	69	54	43	25	9	14	291
Kardeş	10	16.5	23.7	18.6	14.8	8.6	3.1	4.9	100

Tablo: 5 İlköğretimde Okuyan Kardeş Sayısı

sayı Yüzde	yok %	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %	6 %	Toplam
Erkek	103	98	55	19	10	3	3	291
Kardeş	35.4	33.7	18.9	6.5	3.4	1	1	100
Kız	147	84	45	11	2	1	1	291
Kardeş	50.5	28.9	15.5	3.8	0.7	0.3	0.3	100

Tablo 6: Lisede Okuyan kardes sayısı

sayı Yüzde	yok %	1 %	2 %	3 %	4 %	Toplam
Erkek	149	111	28	2	1	291
Kardeş	51.2	38.1	9.6	0.7	0.3	100
Kız	245	38	8			291
Kardeş	84.2	13.1	2.7			100

Tablo 7: Üniversitede okuyan kardeş sayısı

sayı Yüzde	yok %	1 %	2 %	3 %	Toplam
Erkek	242	38	7	4	291
Kardeş	83.2	13.1	2.4	1.4	100
Kız	277	13	1		291
Kardeş	95.2	4.5	0.3		100

Bu tablolarda görüldüğü gibi 291 öğrencinin aşağı yukarı toplam 900 erkek ve 800 kızkardeşleri bulunuyor. % 7'sinin ilkokulda okuyan erkek kardeşi yokken, % 10'unun ilkokokulda okuya kızkardeşleri yoktur. Buradan aşağı yukarı % 20'lik bir firenin tâ ilkokulda verildiğini çıkarabiliriz. Liseye gelince fire birden bire neredeyse bir kaç katına çıkmakta % 51.2'sinin lisede okuyan erkek kardeşi yokken, %84.2'sinin de lisede okuyan kızkardeşi bulunmamaktadır. Gerçi bu durum malumu ilam türünden bir bilgi sayılabilir, en azından sorduğumuz sorunun karşılığında verilen cevabın, Güneydoğu'da kızların okutulmasıyla ilgili malum olan bir durumu yansıtmaktadır. Ercan Tatlıdil'in yaptığı karşılaştırmaya göre, "Türkiye genelinde, 1989-90 öğretim

yılında ilkokullardaki okullaşma oranı brüt % 105'e ulaşmış iken, bu oran GAP bölgesi'nde % 79 olmuştur. Türkiye genelinde 1989-90 öğretim yılında okullaşma oranı orta okullarda % 57 iken, bu oran GAP Bölgesinde % 33'de kalmıştır" (Tatlıdil, 1997: 195). Nitekim bizim anketimizde de genel olarak varolan 1700 kardeşten toplam 570'ünün ilköğretim okulunda; 231'inin lisede; 79'unun da üniversitede olmak üzere toplam 880'inin okul okuduğu görülüyor. Ankete cevap veren gençlerimizin de katılmasıyla birlikte bu sayı aşağı yukarı 2000'e 1200 şeklinde cereyan etmektedir ki, bu % 60'a tekabül eden bir rakamdır ki, fena sayılmaz. Tabii yine de yanıltıcı olmaması için bu rakamın zaten okul okumakta olanlar arasındaki mülakattan elde edilmiş bir rakam olduğunu hatırlatmakta yine de fayda vardır.

Tablo 8: Evde kimlerle ikamet ediyorsunuz?

	Sayı	**Yüzde**
Ailemle	252	86.6
Arkadaşlarla bekar evinde	2	0.7
Akrabaların yanında	2	0.7
Yurtta	27	9.3
Bos	8	2.7
Toplam	291	100

Tablo 9: Oturduğunuz evde kirada mısınız?

	Sayı	**Yüzde**
Ev bizim	214	73.5
Kirada oturuyoruz	70	24.1
Bos	7	2.4
Toplam	291	100.0

Bekar evlerinin, veya yurt hayatının öğrencilerin psikolojileri üzerinde, daha bir "gurbet" duygusunun etkilerini tebarüz ettirme ihtimali vardır. Verilen cevaplarda görünen kadarıyla, ailesinden uzakta şu veya bu şekilde, yani yurtta, bekar evinde veya akrabalarının yanında oturanların toplam

sayısı 31; o da % 10.7'ye tekâbül ediyor. Bu durumda deneklerimizde görülecek muhtemel bir karamsarlık oranının veya siyasallık oranının aile hayatından uzaklığa bağlanması kolay olmayacaktır. % 73.5'lik bir kesimin de kirada değil, kendi evlerinde oturuyor olmaları, ekonomik durum hakkındaki ilk göstergeleri veriyor. Gerçi % 24.1 az bir rakam sayılmaz, ama onun içinde zaten tayin dolayısıyla gelmiş olanların kolayca gayr-i menkule para yatırmayacakları, dolayısıyal onların da kirada oldukları gözönünde bulundurulmalıdır. Bu durumda cevaplar iki şeyi gösterebilir, ya deneklerimiz Güneydoğu'daki genel manzarayı pek yansıtmıyorlar veya orada ciddi boyutlarda zorunlu göçten kaynaklanan bir konut sorunu yoktur. Gerçi olmaması ihtimali çok da uzak değildir, çünkü gecekondulaşma ve konut edinmenin değişik tarzları konusunda köyden göçenlerin, şehirde yaşamakta olanlara nazaran daha becerikli oldukları rahatlıkla gözlemlenebilir.

Tablo 10: Ailenin bu şehre geliş sebebi

	Sayı	**Yüzde**
İş bulabilmek için	37	12.7
Tayin dolayısıyla	46	15.8
Köydeki zor şartların itmesiyle	44	15.1
Başka	95	32.6
Boş	69	23.7
Toplam	291	100

Tablo 11: Köyde geride ne kaldı?

	Sayı	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**
Yaşanabilir bir ev	39	13.4	27.7
ailem ve akrabalarım	23	7.9	16.3
hayvan, tarla vs	5	1.7	3.5
hiçbirşey	74	25.4	52.5
Boş	150	51.5	100.0
Toplam	291	100	

Ailenin bu şehre geliş sebepleri arasında (Tablo 10), dikkat edilirse, 69'unun boş, 95'inin de başka nedenler şıklarını işaret ettikleri görülür. Köydeki zor şartların itmesi seçeneğinin yer yer gözardı edilerek "köyümüz boşaltıldı, yakıldı" vs. seçeneklerle, "başka" seçeneğine kaydedildiği görüldü. Aslında, daha önce de belirttiğim gibi, bilhassa bu tür seçenekleri yazmadık ki, öğrenciler ürküp, samimi cevaplar vermekten kaçınmasınlar diye, oysa bu kaygımızın, en azından bu anket örneğinde çok fazla geçerli olmadığı ortaya çıkmış oldu. Tabiî bu soruyu boş bırakanların zaten buralı oldukları veya en azından 15 yıldan fazla bir zamandır burada olduklarına da hükmedildi.

Bu arada Tablo 11'de köyde geriye ne kalmış olduğu sorusuna geçerli yüzdenin, yani boş oy vermeyenlerin % 52.5'unun "hiçbirşey" seçeneğiyle karşılık verildiği görülüyor. Buna mukabil yaşanabilr bir ev, aile ve akrabalar, hayvan, tarla vs. geride bırakmış olanların toplam geçerli yüzdesi % 47.5. Bu yine de, göç etmiş olanların en azından bu kadarının köyle irtibatlarının hâlen kopmamış olduğunu göstermiyor.

Tablo 12: Baba mesleği

	sayı	**yüzde**
esnaf-şoför-zenaatkâr	28	9.6
Tüccar-sanayici-işletmeci	7	2.4
Serbest meslek	28	9.6
Eğitimci	17	5.8
İşçi	57	19.6
Emekli	48	16.5
Çiftçi	16	5.5
İşsiz	32	11.0
Diğer	58	19.9
Toplam	291	100.0

Baba mesleğine bakılarak, deneklerimizin maddî durumlarının çok karma bir topluluk olduğunu

söyleyebiliyoruz. Aralarında en büyük payı % 19.6 ile işçilerin oluşturduğu bu toplulukta, işsizlerin oranının % 11 olduğu gözönünde bulundurulduğunda, birinci kuşağın büyük bir olasılıkla artık yeterince yerleşmiş olduğu sonucu da çıkarılabilir. Tabiî ki daha kolay olan sonuç, yine de diğer seçeneğine dikkat ederek oradaki yoğunlaşmanın esas durumla alakalı olduğudur.

Aslında bu tabloyu tamamlayabilecek veriler aşağıda, öğrencilerin, okul dışında gelir getirici başka bir işte çalışıp çalışmadıkları sorusuna verilen cevaplarla oluşan tabloda sunuluyor. Güneydoğu insanının önemli bir kısmının gerçeği, okul ile iş hayatını birbirinden koparamaması, bu yüzden okulu, hayatının akışına yön verecek şekilde merkezî bir yere oturtamamasıdır. Ancak yine verilen cevaplara bakıldığında burada da tablonun bu varsayıma uygun oluşmadığı görülür (bk Tablo 13). Burada da soruya "evet çalışıyorum" diye cevap verenlerin oranı ancak % 26.8 düzeyinde kalmaktadır.

Tablo 13: Okulun dışında gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?

	sayı	**yüzde**
evet	78	26.8
hayır	213	73.2
	291	100.0

Tablo 14: Siirt ve Batman'a göre, okulun dışında gelir getirici bir işte çaışıyor musunuz?

sayı sütun top satır top toplam %	evet	hayır	sütun toplam
Siirt	59 28.8 75.6 20.2	146 71.2 68.5 50.2	205 70.4
Batman	18 20.9 24.4 6.5	67 77.8 31.5 22.7	86 29.6
satır toplam	78 26.8	213 73.2	291 100.0

$X^2 =$ 3.83 Anlamlılık = 0.28

Tablo 14'te sergilenen değişkenler arasındaki ilişkilerin anlamlılık düzeyi normalin epey üstünde. Açıkçası bu tablo istatistiki olarak anlamlı bir tablo değil. Anlamlı olabilmesi için anlamlılığın .05'in altında olması gerekiyor. Ama istatistiki olarak anlamsız olsa bile iyi yorumlanabilecek bir tablo.

Okul dışında gelir getirici bir işte çalışanların oranı, Batı illerimizden biriyle karşılaştırıldığında nasıl bir tablo çıkar bilmiyoruz, ama Siirt ve Batman karşılaştırması yapıldığında da bu rakam fazla olmamakla birlikte biraz kaymaktadır. Batman'da gelir getirici başka bir işte çalışanların oranı % 20.9'a inmektedir.

Tablo15: Evinizde aşağıdakilerden hangileri var?

	Var %	Yok %	Toplam
Koltuk Takımı	184 63.2	107 36.8	291
Yemek Masası	130 44.7	161 55.3	291
Buzdolabı	283 97.3	8 2.7	291
Çamaşır Makinası	226 77.7	65 22.3	291
Bulaşık Makinası	98 33.7	193 66.3	291
Televizyon	280 96.2	11 3.8	291
Telefon	267 91.8	24 8.2	291
Araba	94 32.3	197 67.7	291
Cep Telefonu	100 34.4	191 65.6	291
Bilgisayar	35 12	256 88	291
Teyp-Müzik Seti	253 86.9	38 13.1	291

Anketimize cevap verenlerin toplamının maddi durumlarını ölçmenin bir yolu da evlerindeki eşyayı tespit etmekten geçer. Genel olarak uygulanan bu yöntemle, sadece maddî durum değil, aynı zamanda yaşam tarzı, şehirlileşme düzeyi vs. de tespit edilebiliyor. Örneğin evinde yemek masası kullanmak, sadece maddî durumla alakalı bir şey değil, aynı zamanda yaşam tarzıyla da alakalı bir tercihtir. Batılı şehirlerde çok ayırdedici bir fark olmayabilir bu (buna rağmen Batılı şehirlerde bile vardır) ama Doğu'lu yaşam tarzında evde yemek masasına oturup yemek yemek, görece daha modern bir yaşam tarzıyla eklemlenmiş olduğunu gösterebilir. Aynı şekilde koltuk takımı ve bilgisayar da önemli bir göstergedir. Ama son ikisinin tabiî ki yaşam tarzı tercihi bakımından birinciye ağırlığı aynı değildir. Görüldüğü gibi % 63.2'lik bir

kesimde koltuk takımı ve % 44.7'lik bir kesimde de yemek masası bulunmaktadır. % 12'de bilgisayar % 86.9'undada Teyp veya müzik seti bulunmaktadır. Evdeki eşyaların en yüksek bulunma oranının % 97.3'le buzdolabı; ikincisininse çok az bir farkla, yani % 96.2 ile televizyon olması gerçekten de son derece dikkat çekicidir. Sekicinci Cumhurbaşkanı Turgut Özal zamanında Kürtçe konuşma, şarkı türkü söylemenin serbest bırakılıp bırakılmaması gerektiği tartışmasına, serbest bırakılması lehinde katılan Turgut Özal'ın verdiği cevap ilginçtir: "Zaten", demişti Özal, "televizyon hadisesi vardır ki, bunlar isteseler de Kürtçe'yi konuşmazlar. Zamanla onu unutup, Türkçeden başka bir dil konuşmamayı gönüllü olarak isterler." Gerçekten de, televizyonun etkisi üzerine ayrıca durmak gerekiyor. Tablo 18-29 televizyon yoluyla yayılan kültürün, insanları nasıl bir pop kültürünün içine çektiği ve bir kez bu kültüre yakalandıktan sonra, genelgeçer ideolojiye — siyasal bir görüntü altında bile olsa— nasıl eklemlenildiğini gösteriyor.

Yine sıralama olarak, yani evdeki mevcudiyeti itibariyle üçüncü cihazın telefon olduğu (% 91.8) gözönünde bulundurulduğunda, kitle iletişim araçlarının yagınlığının, hiç bir yeri ayırdetmediğini, Güneydoğu da olsa, oranın bu küresel köyün en kötü ihtimalle bir kılcal damarını oluşturacağını gösteriyor. Diğer eşyalar ise, şehre geldikçe, şehirlileştikçe ihtiyaç duyulan şeyler olmaları itibariyle, hızlı da olsa göçün son kertede (belki de ilk kertelerde bile) kapitalizme yaradığını, ona bir hayatiyet kazandırdığını gösteriyor. Gerçekten de çok değil, daha iki yıl önce yapılmış kapsamlı bir Güneydoğu araştırmasında (Türkyılmaz ve ekibi, 1998), yine evdeki eşyaları soran soruya verilen cevaplardan çıkan tablo yukarıdaki eşyaların varlığının daha az olduğunu gösteriyor. Demek ki köyden gelenler tüketimi körükler, bu da doğrudan beyaz eşya pazarını canlandıran bir şey olmaktadır. Kişisel gözlemlerimiz, son 10-15 yılın yükselen mesleklerinden birinin beyaz eşya tüccarlığı olduğunu gösterdi. Aslında salt bu

itibarla bile göçün modernleşme ve kapitalizmle, çıplak gözle bile görülebilen bu ilişkisi dolayısıyla, zorunlu göçün esasta kimseyi, yani gerek siyasette gerek üst-ekonomide karar-alma mercii olanları rahatsız etmiyor olması gerektiği söylenebilir. Bütün aksi beyanlara rağmen bu sürecin süreklileşmesinden kimsenin rahatsızlık duyması için bir sebep görünmüyor çünkü.

Tablo 16: Okulu bitirince ne yapmayı düşünürsünüz?

	sayı	**yüzde**	**geçerli yüzde**
Üniversiteyi kazanacağım	216	37.1	62.2
Babamın yanında kalacağım	20	3.4	3.1
Büyük şehire gidip iş bulacağım	39	6.7	11.2
Büyük şehre gidip iş kuracağım	25	4.3	7.2
Bu şehirde kalıp iş bulacağım	11	1.9	3.2
Bu şehirde kalıp iş kuracağım	21	3.6	6.1
Askere gidene kadar çalışmayacağım	15	2.6	4.3
Boş	235	40.4	100.0
Toplam	582	100.0	

Aslında bu soruyu, gençlerin kendi gelecekleriyle ilgili kararlarını kestirebilmeleri, önlerini görebilmeleri, kendi işlerini kurma konusunda bir umud ve kararlılığa sahip olup olmadıklarını sınamak için sorduk. Burada gençlere birden fazla seçenek de işaret edebilecekleri notu verildiği için, bir kısmı buna uymuş. Bu seçenekleri yansıtabilmek için nüfusu ikiye katlayarak sadece iki seçeneği dikkate alınca, anket deneklerinin sayısı 582'ye çıkmış oluyor. Bu durumda 216 kişi , yani % 62.2'lik bir kesim, üniversiteyi kazanmayı kafasına koymuş, bunların çok az bir kısmı başka bir seçeneği aklına getiriyor. Ancak küçük bir kısmı kazanamadığı takdirde ne yapacağını düşünüyor. Büyük şehre gidip iş bulacağını düşünenlerin sayısının, bu şehirde kalıp iş bulacağı veya

kuracağını söyleyenlere oranla epey daha fazla olması ilginçtir. Bu, göçün burada durmayacağı, büyük şehrin cazibesinin hâlâ devam ettiğini gösteriyor. Ancak bu durum, Siirt ve Batman arasında bir farklılık gösteriyor mu bir de ona bakalım.

Tablo 17: Siirt ve Batman'a göre, Okulu bitirince ne yapacaksınız?

sayı sütun top satır top toplam %	1	2	3	4	5	6	7	sütun toplam
Siirt	151 73.6 83.3 51.9	10 4.9 90.9 3.4	13 6.3 76.5 4.5	8 3.9 88.9 2.7	7 3.4 100.0 2.4	7 3.4 77.8 2.4	9 4.4 90.0 3.1	205 70.4
Batman	77 89.5 16.7 26.4	1 1.2 9.1 .3	4 4.7 23.5 1.4	1 1.2 11.1 .3		2 2.3 22.2 .7	1 1.2 10.0 .3	86 29.6
satır toplam	228 78.3	11 3.8	17 5.8	9 3.1	7 2.4	9 3.1	10 3.4	291 100.0

$X^2 = 16.04$ Anlamlılık = .025

1- Üniversiteye gideceğim
2- Babamın yanında kalıp çalışacağım
3- Büyük şehire giderek iş bulup çalışacağım
4- Büyük şehire giderek iş kurup çalışacağım
5- Bu şehirde kalarak iş bulup çalışacağım
6- Bu şehirde kalarak iş kurup çalışacağım
7- Askere gidene kadar çalışmayacağım

Batmanlı gencin babasının yanında kalma veya iş kurma veya bulma seçeneklerine pek itibar etmediği, onun kafasında şartlanmışcasına üniversiteyi kazanma fikrinin varolduğu görülüyor. Bu sonucun veya Siirt ile Batman arasındaki farkın bu tabloda bu şekilde çıkması çok normaldir,

ve aydınlatcı değildir aslında, çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi Siirt'te liselerde uyguladığımız halde, Batman'da dershaneye giden öğrenciler arasında uyguladık bu anketi. Dershaneye giden öğrencinin hakikaten de kafasında üniversiteye gitmekten başka bir seçeneğin varolması zordur zaten. Değişkenler arasında bu tabloda kurulan ilişki anlamlı olmasına rağmen, sonuç, buradan işimize yarayacak bir yorumun yapılmasına elvermiyor. Görüldüğü gibi istatistiki anlamlılıkla işe yararlılığın zorunlu olarak birbirini gerektirmediği bu sefer tam ters bir örnekte ortaya çıkmış oluyor.

9.2. Güneydoğu'da Kitle İletişim Medyası ve Kimliğin Pop Düzeyi

Yukarıda, Sekizinci Cumhurbaşkanı'nın Kürtçe konuşma ve yayın yapma tartışmalarına karşılık, televizyona olan güvenini nasıl ifade ettiğini görmüştük. Gerçekten de televizyon'un modern dünyada ortak bir tüketim kültürü ve davranış kodlarının gelişmesinde çok önemli etkisini kimse inkar edemez. Televizyon, eski TRT dönemlerinin tek kanallı, seçeneksiz tarzıyla hiç bir etkide bulunamazdı belki de. Tam da demokrasinin varlığını hissettiren çağulluğuyla, buna mukabil işleyiş süreci itibariyle nihâî anlamda hiç bir fark gözetmeyen yapısıyla televizyon, kimliklenme sürecini de pop kültürüne tâbî kılar. Kürtçe konuşmaya karşı hiç bir özel karşıt faaliyette bulunması gerekmez, zaten tam bir üretim-tüketim mekanizmasıyla işleyen kitle iletişim düzeninin üretip tedavüle soktuğu popüler figürlerin hepsi aşağı yukarı aynı kültürü benimsetiyorlar. Bir fark, insanların sevdikleri, dinledikleri veya kendilerini özdeşleştirdikleri bu pop figürlerinin görünürdeki genel karakterleri üzerine oluşur. Açıkçası insanların kendilerini özdeşleştirdikleri bu popüler figürler aracılığıyla kendi siyasal kimliklerini veya tavır ve tutumlarını

ifade ettikleri bir gerçek. Bu figürler arasındaki fark, bir teknik olarak insanların, tabiî ki hayattan beklentilerini, dünyaya bakışlarını, hayatla ilgili pek çok konuya yaklaşım tarzlarını ele veren bir farktır. Zaten uzaktan kumanda sayesinde insanlardaki zapping alışkanlığı son kertede ciddi bir kanal ayrımı yaptırmıyor. Esasen bu rakamlar, bu yüzden izlenme oranından ziyade kanal tercihiyle insanların kendilerini ifade etme imkanlarını gösteriyor. Yoksa, kanal tercihi ile izlenme oranı aynı şeyler değildir. Bu arada insanların hangi pop figürleri sevdikleri de, son derece poplaşmış ve tam bir tüketim konusu haline gelmiş olsa bile, en azından kısa vadede hayat görüşleriyle ilgili ilginç ipuçları verebilir. Bu yüzden biz bu bölümde de lise öğrencilerine hangi televizyon kanallarını seyrettiklerinden, hangi ses ve film sanatçılarını beğendikleri ve ne tür müzikleri televizyonda dinleyip ne tür programları seyrettiklerini sorduk.

Tablo 18: Televizyon kanallarının seyredilme oranı

KANAL ADI	SAYI	YÜZDE	Geçerli Yüzde
TRT1	16	1.4	2.3
TRT2,3	12	1	1.7
SHOW	138	11.9	19.4
STAR	100	8.6	14.1
KANAL D	116	10	16.3
ATV	108	9.3	15.2
KANAL 7	36	3.1	5.1
TGRT	40	3.4	5.6
SAMANYOLU	27	2.3	3.8
MÜZİK KANALI	62	5.3	8.7
MED TV	41	3.5	5.8
DİĞER	14	3.5	2
Boş	454	39	
Toplam	1164	100	100

TRT kanallarının çok düşük bir izlenme oranı veya

beğenilme oranına sahip olduğu görülüyor. Buna mukabil, siyasî tavır itibariyle tamamen merkezci ve popüler ilgiye fazlasıyla hitap eden Show, Star, ATV ve Kanal D'nin izleyicilerinin, diğerlerini izleyenleri marjinal saydıracak kadar büyük bir izlenme oranına sahip olduğu görüüyor. Televizyon gerçekten de Turgut Özal'ın öngördüğü işlevi oynuyor. Ancak yine de burada Kanal 7 ve Samanyolu'nun izleyicisinin de belli bir siyasallık düzeyini taşıdığı hesaba katılmalıdır. Burada dikkatleri de çekebilecek olan şey, denek sayımız 291 kişi olduğu halde buradaki toplamın nasıl 1164 kişi çıktığıdır. Esasen biz ankette hangi televizyon kanallarını izlediklerini sorarken, dört şık işaretleyebileceklerini söyledik. Bunun üzerine kimi 1; kimi 2; kimi 3; kimi de 4 şıkkı işaretledi. Yüzdeyi verirken de hepsinin dört şıkkı işaretlemiş olabileceği ihtimalini gözönünde bulundurunca, sayının da 1164 olması gerektiğini düşündük.

Bu arada sorduğumuz soruda MED TV seçeneğinin bulunmadığını daha önce de söylemiştik. Bunu özellikle koymak istemedik. Onun yerine "diğer" seçeneğini istedikleri kanalı yazabilecekleri bir alan olarak açık bıraktık. Zannettik ki, insanlar genellikle resmî bir bakışla çok iyi görülmeyen bir işi yapıyor olmayı ne anlama geldiği onlarca belli olmayan bir anket formuna itiraf etmeyi riskli bir iş sayacaklardır. Bu kısmen böyle oldu, ancak yine de zannettiğimiz kadar olmadı. Bizzat kendisi MED TV'yi yazanların sayısının, bir çeşit caydırıcılığın mevcudiyetine rağmen az da çıkmadığı görüldü. Muhtemelen şıklar arasında ayrıcı bu seçenek olsaydı oran daha fazla da çıkabilirdi. Bu durumda bile MED TV'nin bütün kanallar arasında % 5.8'le altıncı izlenme oranına sahip olduğu görülüyor.

Ancak belirtilmesi gereken bir nokta da, burada, bu kanalın seyredilebilmesi için insanların ekstra bir donanıma, yani fiyatı nereden bakılırsa 150-200 $ tutan bir uydu anten donanımına sahip olmaları gerekiyor. Bölgenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulduğunda, böyle bir maliyeti

ödemeyi gerektiren bu kanalın izlenme oranı konusunda, ayrı bir fikir edinilebilir. Diğer yandan izlenen kanallar yoluyla kendini ifade ettikleri düşünüldüğünde, siyasallık düzeyi yüksek kanallara Samanyolu ve Kanal 7'yi de katarak bu rakamın toplam % 18.3 olduğunu düşünebiliriz.

Gerçi böylesi bir siyasallık kendi içinde ne kadar türdeş sayılabilir ayrı bir konudur. Ama en azından, Güneydoğu'da siyasallığın iki biçimde de kendini oldukça sert ideolojilerle dışa vurduğunu biliyoruz. Her ne kadar kendi aralarında birbirleriyle uzlaşamayacak ideolojilerse de bunlar, dünyayı algılama ve toplumsal ve siyasal konularda takınılan tavır ve tutumların muhalif düzeyi açısından ayrıca ele alınmayı hakedecek niteliktedir.

Bu durumun biraz daha açık tezâhür ettiği nokta insanların tercih ettikleri programlar, biraz daha bariz bir biçimde de sevip dinledikleri ses sanatçıları veya beğendikeri film sanatçıları tercihlerinde daha fazla açığa çıkmaktadır. Şimdi de onları görelim.

Tablo 19: TV'de hangi tür programlar seyrediliyor?

	Sayı	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**
Haber Program	154	13.2	21.3
Dizi Filmler	37	3.2	5.1
Yabancı Film	131	11.3	18.1
Türk Filmi	60	5.2	8.3
Müzik, Eğlence	94	8.1	13.0
Dinî Yayınlar	69	5.9	9.6
Spor Programları	87	7.5	12.0
Belgeseller	90	7.7	12.5
Boş	442	38.0	Boş
Toplam	1164	100	100

Tablo 20: Siirt ve Batman'da en çok seyredilen programlar

sayı sütun top satır top toplam %	Haber program	dizi filmler	Yabancı filmler	Türk filmi	müzik eğlence programı	dinhi program	spor program	Belgesel	sütun toplam
Siirt	98	23	28	11	14	11	9	4	198
	49.5	11.6	14.1	5.6	7.1	5.6	4.5	2.0	71.5
	64.1	79.3	77.8	91.7	82.4	100.0	75.0	57.1	
	35.4	8.3	10.1	4.0	5.1	4.0	3.2	1.4	
Batman	55	6	8	1	3		3	3	79
	69.6	7.6	10.1	1.3	3.8		3.8	3.8	28.5
	35.9	20.7	22.2	8.3	17.6		25.0	42.9	
	19.9	2.2	2.9	.4	1.1		1.1	1.1	
satır	153	29	36	12	17	11	12	7	277
toplam	55.2	10.5	13.0	4.3	6.1	4.0	4.3	2.5	100.0

X^2 = 14.27 Anlamlılık = .046

İstatistiki olarak anlamlı çıkmış bu tablolarda Siirt ve Batman'lı olmanın seçilen programlar bakımından ciddi bir fark ortaya koymadığını görüyoruz. Ancak genel olarak liseli gençlerin diğer bütün programlara nazaran haber programı büyük bir farkla tercih etmeleri dikkat çekicidir. Bu, vatandaşlık kişiliği ve benliğinin gelişmesiyle alakalı bir şeydir bence. Bu arada ikinci düzeyde seyredilen programların yabancı filmler olduğu dagörülmelidir. Türk filminin çok az bir izlenme oranına sahip olması, buradakilen kendilerini ifade etme biçimi olarak "Türk Filmi" kavramını bir şekilde negatif bir çağrışıma tabi tutmalarından kaynaklanıyor. Bir bakıma Pierre Bourdieu'nun *distinction* (fark koyma) kavramının çağrıştırdıkları eşliğinde, insanların kafalarında bir değer hiyerarşisini yansıtıyor bu durum.

Tablo 21: En Sevdiğiniz Ses Sanatçısı

Ses Sanatçısı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Halk Müziği	135	15.5	17.6
Sanat Müziği	38	4.4	4.9
Türkçe Pop Müziği	153	17.5	19.9
Yerel Halk Müziği	58	6.7	7.5
Arabesk	226	25.9	29.4
Özgün Müzik	159	18.2	20.7
Boş	104	11.9	100.0
Toplam	873	100.0	

Özellikle ses sanatçıları, kitle iletişim dünyasının en anlamlı olgularından biri haline gelmiştir. Televizyonlarda sıklıkla yapılan magazin programları, müzik piyasasının sistematik çalışmaları ve sektörün belli başlı reklam yollarını denemesi sonucunda, her gün bir ses sanatçısı popüler hâle gelmekte, bir başkasının miadı dolmakta, sönüp gitmektedir. Bu durum, daha önce de zikrettiğimiz sürecin işlemesini sağlamaktadır. Süreç pop figürlerin bir meta üretim ve tüketim sürecine tâbî olmasıdır.

Güneydoğu'da siyasallık düzeyi yüksek çıkması beklenen bir bölge olarak, genelde belli bir merkezden yürütülen pop kültürüne karşı bir direnişten mi bahsedebiliriz yoksa bu pop kültürüyle bir bütünleşmesi veya eklemlenişinden mi? Eğer öyleyse bu eklemlenme biçimi nasıldır? Bu soruyu bu amaçla sormuştuk. Çıkan sonuç şu: Sevdikleri üç kişiyi yazmalarını istemiş olduğumuz için, popülasyon 873 kişi olarak düşünülmüş; bunlardan bir kısmı üç seçeneği de doldurmamış olduğu için, yani 104 boş cevap olduğu için 769 kişinin geçerli popülasyonu oluşturduğu varsayılmıştır. Burada sunulan kategoriler, deneğe sunulan kategoriler değildir. Özgür bir biçimde yazılan seçeneklere

göre bir tasnif yapılmış ve bir sonraki soru için bu soru bir çeşit test sorusu olarak düşünülmüştür. Yani aslında öğrencilerin yazdıkları isimler yukarıdaki kategoriler içine bizim tarafımızdan sokulmuştur. Örneğin, Ahmet Kaya, Ferhat Tunç, Zülfü Livaneli ve İbrahim Sadri özgün müzik sanatçıları; Banu Alkan, Hülya Avşar, Tarkan Pop müzik sanatçıları olarak; Müslüm Gürses, Orhan Gencebay, Hakan Taşıyan vs. Arabesk olarak düşünülmüştür. Burada dikkati çeken "yerel halk müziği" kavramı, büyük ölçüde hepsinde "Kürtçe Müzik"e karşılık gelecek şekilde cevaplanmıştır. Yukarıda andığımız aynı sebeplerle bu seçeneği açıkça yazmadık. Buna rağmen yazdıkları isimler bu şıkta değerlendirilebilecek olanların sayısı az çıkmamıştır. Burada bir test sorusu olarak başarılı olduğu söylenemez. Çünkü verilen isimlerin içine sokulduğu kategori ile aşağdaki tablolardan birinde "en çok dinlediğiniz veya hoşlandığınız müzik" sorusuna verilen cevaplar arasında yer alan "Arabesk" şıkkının işaretlenme oranı arasında yaklaşık % 11'lik bir fark çıkıyor. Gerçi her iki durumda da Arabesk müzik açık bir farkla başı çekiyor. Ama bu kadarlık bir farkın bir kısmı bizim kategorileştirmemizden kaynaklanmış olsa bile, yine de insanların sevdikleri müzik ile dinledikleri veya sevdikleri ses sanatçıları arasında bir mütekabiliyetsizlk olduğunu gösteriyor.

Serbest bırakılmış olduğu halde, Yerel Halk Müziğini yani büyük ölçüde Kürtçe'yi ifade eden müziği dinleyenlerin sayısı gerçekten de bir hayli düşük çıkıyor. Buna rağmen yine bu sayıda, sevilen ses sanatçısı tasnifindekiyle (% 7.8) dinlenilen müzikteki oranı itibariyle (% 2.8) ciddi bir fark gösteriyor. Gerçi bu tasnifte, özgün müziğin tuttuğu yer de en azından yerel halk müziğinin tuttuğu yer kadar siyasallık düzeyine işaret ediyor ki, yerel halk müziği 7.8 oranında sevilirken, özgün müzik 20.7 oranıyla, sevilmekte ikisin toplamını biraraya getirmemiz durumunda siyasallık oranını izlenen müzik itibariyle toplam % 28.5 olarak düşünmemizi gerektiriyor.

Burada bu siyasallık düzeyi ile, gerek Arabesk gerekse pop müzik sanatçıları arasındaki ilişkiyi de değerlendirmek gerekiyor. En sevdiği ses sanatçılarından birincisini Şivan Perver olarak yazan pek çok insanın ikinci tercihini Banu Alkan, Hülya Avşar, hatta Sevda Demirel yönünde kullanmasına sıkça rastlanmıştır. Buradaki siyasallık düzeyinin çok saf bir radikallikle belirlenmediğini ve her an pop tarzına dönüşebileceğinin veya bu iki düzeyin son derece içiçe girdiğinin bir işaritidir bu. Tabiî ki Arabesk ile bu siyasal düzey arasındaki ilişki, bazen çok içiçe geçmiş olmaktan, bazen de çok farklı bir sorumluluk ve benlik düzeyine işaret etmekten dolayı kolayca analiz edilemez. Esasen Arabesk'in bir çeşit "Diaspora" kültürünün çok bireyselci bir ifadesi olduğu söylenebilir. Kendi derdini bir çeşit acı mazoşizmi içerisinde abartarak seven insanların kültürü olarak da tanımlanabilir arabesk. Burada tabiî ki acı duyan herhangi bir insanın acısının abartılı olduğunu söylemeye gelmez bu ifadeler. Tam aksine, burada arabeske olan ilginin, düşük çıktığı söylenen siyasallık düzeyinin üstünü örten, fakat aynı zamanda onu farklı bir tarzda ifade eden bir yöneliş olarak da okunabileceğini söyleyebiliriz. Arabesk müzik okuyan ses sanatçılarıyla kendini özdeşleştiren insanlar, o figürlerin temsil ettiği, belli filmlerde işlenen "hakkaniyet", "fakir babalığı", "feleğin sillesini yemiş ama yıkılmamışlık, dimdik ayakta duruş", "herkesin karşı olduğu, kendisininse hiç bir şekilde doğrudan sapmama" gibi değerlerle siyasal tavırlarını buluşturmakta zorluk çekmeseler gerek. Kaldı ki, arabesk figürlerin filmlerde veya şarkı sözlerinde ifade ettikleri değerler, karşıtlıklar, dostluklar, buradaki ilişkilerin bağlamına göre yeniden tanımlanıp, yeniden kurulur. Bir Elazığlı için Galatasaray futbol takımının anlamı ile bir Diyarbakırlı için aynı takımın ifade ettiği anlam ne kadar farklıysa —üstelik bu farkın oluşumunda bizzat bu takımın hiç bir payı yokken— burada da kaçınılmaz olarak böyle bir fark çıkmaktadır. Medyatik meta üretim-tüketim sürecinin bir ürünü olarak

ortaya çıkan pop figürün de insanların ihtiyaçlarına göre tüketilmekten kaçınamayacağı söylenebilir. Bu tüketimin hangi şehir olduğu kadar, şehre geliş sebebi, ve şehirdeki ikamet süresinden de etkilenebileceği öngörülebilir (Bk. Tablo: 22, 23, 24)

Tablo 22: Siirt ve Batman'da en sevilen ses sanatçısı

sayı sütun top satır top toplam %	Türk Halk Müziği	Türk Sanat Müziği	Türkçe Pop Müzik	Yerel Halk Müziği	Arabesk	Özgün Müzik	sütun toplam
Siirt	29	12	33	7	77	38	196
	14.8	6.1	16.8	3.6	39.3	19.4	71.8
	72.5	70.6	62.3	36.8	84.6	71.7	
	10.6	4.4	12.1	2.6	28.2	13.9	
Batman	11	5	20	12	14	15	77
	14.3	6.5	26.0	15.6	18.2	19.5	28.2
	27.5	29.4	37.7	63.2	15.4	28.3	
	4.0	1.8	7.3	4.4	5.1	5.5	
satır toplam	40	17	53	19	91	53	273
	14.7	6.2	19.4	7.0	33.3	19.4	100.0

X^2 = 21.24 Anlamlılık = .00073

İstatistiki olarak % 05'in altında olduğu için anlamlı olan tablomuzda, ilk bakışta Batman'da Arabesk kategorisine sokulabilecek ses santçılarının Siirt'tekine nazaran daha az tutulduğu görülüyor. Siirt'te % 39.3 cıvarında seyreden bu oran Batman'da % 18.2'ye yani yarısından daha az bir orana düşüyor. Buna mukabil, Yerel Halk müziğinde tam tersi bir durum sözkonusudur: Batman'daki oran (%15.6) Siirt'tekinin yaklaşık beş katı (%3.6) çıkıyor. Bunda kuşkusuz Siirt'te yaşayan nüfusun önemli bir kesiminin Kürt olmamasının büyük bir etkisi olduğu kadar, anketin uygulanma tarzı ve yerinden kaynaklanan bir sapma da olabilir. Batman'da özel bir dershanede uygulanan anket, Siirt'te öğretmenlerinin kontrolünde okul sınıflarında uygulanmıştır. Arabesk'te bir miktar da gerçekçilikten uzaklık ve naiflik de sözkonusu ve bu durum, aynı zamanda şehirlileşme düzeyiyle de alakalı görülebilir. Nitekim barındırdığı nüfusun ortalama kültürü

olarak Batman'lının daha gerçekçi ve karnı kendisi veya başkası tarafından kandırılmaya daha tok görünüyor.

Tablo 23: Şehirde ikamet süresine göre en sevilen ses sanatçısı

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
	4	7	4	25	40
Türk Halk	10.0	17.5	10.0	62.5	14.7
Müziği	10.3	24.1	12.5	14.5	
	1.5	2.6	1.5	9.2	
	3	1	3	10	17
Türk Sanat	17.6	5.9	17.6	58.8	6.2
Müziği	7.7	3.4	9.4	5.8	
	1.1	.4	1.1	3.7	
	6	4	7	36	53
Türkçe Pop	11.3	7.5	13.2	67.9	19.4
Müziği	15.4	13.8	21.9	20.8	
	2.2	1.5	2.6	13.2	
	2	1		16	19
Yerel Halk	10.5	5.3		84.2	7.0
Müziği	5.1	3.4		9.2	
	.7	.4		5.9	
	17	9	11	54	91
Arabesk	18.7	9.9	12.1	59.3	33.3
	43.6	31.0	34.4	31.2	
	6.2	3.3	4.0	19.8	
	7	7	7	32	53
Özgün	13.2	13.2	13.2	60.4	19.4
Müzik	17.9	24.1	21.9	18.5	
	2.6	2.6	2.6	11.7	
Satır	39	29	32	173	273
Toplam	14.3	10.6	11.7	63.4	100.0

X^2 = 10.83 Anlamlılık = .76

Buna mukabil, istatistiki olarak pek anlamlı gözükmemekle birlikte, karşılaştırmaların kolayca yapılabileceği bu tabloda, şehirde ikamet etme süresine göre, yani özellikle zorunlu göç dolayısıyla gelip gitmeme süresi durumuna göre en sevilen ses sanatçıları kategorilerinde de ilginç durumlar çıkıyor. Örneğin, sanılanın aksine, burada da

arabesk kategorisinde değerlendirilebilecek ses sanatçılarının dinlenme oranı bakımından şehirde uzun zamandır oturmakta olan veya zaten buralı olanların % 59.3 gibi bir farkla başı çektikleri görülüyor. Üstelik Özgün müzik ve yerel halk müziğini de yine en fazla bunlar dinlemektedirler. Bu da ilginçtir ki, köyden yeni gelmiş olanların, zorunlu göç dolayısıyla da olmuş olsa, gelir gelmez muhalefet etmeye başlamadıklarını veya muhalif bir kültürü hemen benimsemediklerini, hatta arabesk bir ruh haline bile büyük bir şiddetle yakalanmadığını gösteriyor

. Tablo 24: En Çok Hangi tür müzikten hoşlanıyorsunuz?

Müzik Türü	**Sayı**	**Yüzde**	**Geçerli yüzde**
Türk Halk Müziği	49	16.8	17.6
Türk Sanat Müziği	17	5.8	6.1
Yabancı Müzik	17	5.8	6.1
Türkçe Pop Müziği	39	13.4	14
Yerel Halk Müziği	26	8.9	9.3
Arabesk	123	42.3	44.1
Özgün Müzik	8	2.7	2.9
	12	4.1	100.0
Toplam	291	100.0	

Tablo 25: Siirt ve Batman'a göre, en çok hangi tür müzik dinleniliyor?

sayı sütun top satır top toplam % Siirt	Türk Halk Müziği	Türk Sanat Müziği	Yabancı Müzik	Türkçe Pop Müzik	Yerel Halk Müziği	Arabesk	Özgün Müzik	sütun toplam
Siirt	34	11	12	22	15	103	3	200
	17.0	5.5	6.0	11.0	7.5	51.5	1.5	71.7
	69.4	64.7	70.6	56.4	57.7	83.7	37.5	
	12.2	3.9	4.3	7.9	5.4	36.9	1.1	
Batman	15	6	5	17	11	20	5	79
	19.0	7.6	6.3	21.5	13.9	25.3	6.3	28.3
	30.6	35.3	29.4	43.6	42.3	16.3	62.5	
	5.4	2.2	1.8	6.1	3.9	7.2	1.8	
satır toplam	49	17	17	39	26	123	8	279
	17.6	6.1	6.1	14.9	9.3	44.1	2.9	100.0

X^2 = 20.95 Anlamlılık = .002

Yine İstatistiki olarak anlamlı olan bu tablolar, aşağıdaki iki tabloyla birikte, yukarıda ses sanatçılarıyla ilgili olarak sorulan soruları test etmek için yöneltilmiş sorulara verilen cevaplardan ve bu cevapların şehre göre, şehre geliş sebebi ve süresine göre çarraz değerlendirmeleriyle oluşmuştur. Görüldüğü gibi şehre göre ciddi anlamda farklılaşan şey, Batman'da arabesk'in âdeta yokluğu, buna mukabil aynı zamanda Siirt'e nispeten Yabancı müziğin yokluğu; Türk Sanat müziğinin de Siirt'teki varlığının Batman'dakinin iki katından daha fazla oluşu.

Tablo 26: Bu şehre geliş sebebine göre, en çok hangi tür müzikten hoşlanırsınız??

	Bu şehre neden geldiniz?					
sayı sütun top satır top toplam %	buralı	iş bulabilmek için	tayin dolayısıyla	köydeki zor şartlardan kurtulmak içih	başka	Sütun Toplam
Tür Halk Müziği	16 32.7 23.9 5.7	7 14.3 20.0 2.5	3 6.1 6.8 1.1	7 14.3 16.3 2.5	16 32.7 17.8 5.7	49 17.6
Türk Sanat Müziği	7 41.2 10.4 2.5	4 23.5 11.4 1.4	1 5.9 2.3 .4	2 11.8 4.7 .7	3 17.6 3.3 1.1	17 6.1
Yabancı Müzik	4 23.5 6.0 1.4	2 11.8 5.7 .7	3 17.6 6.8 1.1	3 17.6 7.0 1.1	5 29.4 5.6 1.8	17 6.1
Türkçe Pop Müzik	9 23.1 13.4 3.2	3 7.7 8.6 1.1	13 33.3 29.5 4.7	4 10.3 9.3 1.4	10 25.6 11.1 3.6	39 14.0
Yerel Halk Müziği	2 7.7 3.0 .7	7 26.9 20.0 2.5	1 3.8 2.3 .4	3 11.5 7.0 1.1	13 50.0 14.4 4.7	26 9.3
Arabesk Müzik	28 22.8 41.8 10.0	12 9.8 34.3 4.3	18 14.6 40.9 6.5	23 18.7 53.5 8.2	42 34.1 46.7 15.1	123 44.1
Özgün Müzik	1 12.5 1.5 .4		5 62.5 11.4 1.8	1 12.5 2.3 .4	1 12.5 1.1 .4	8 2.9
Satır Toplam	67 24.0	35 12.5	44 15.8	43 15.4	90 32.3	279 100.0

X^2 = 33.43 Anlamlılık = 0.22 Kontenjans Katsayısı: 0.384

Köydeki zor şartlardan kurtulmak üzere yaşamakta olduğu şehre gelenlerin hem özgün müzik hem de Yerel Halk Müziğini dinleme oranı son derece düşüktür. Buna mukabil arabesk müzik okuyan ses sanatçılarıyla kendilerini özdeşleştirme veya onları beğenme oranı daha yüksektir. Tekrar, zaten buralı olanların arabeske daha meyyal oldukları ortaya çıkıyor, ki bu bence bu araştırmanın en ilgnç sonuçlarından biridir. Demek ki, arabesk, basit bir fakir insanların ideolojisi, köyden kente yeni göç etmiş varoş insanların bir edebiyatı veya kültürü değildir. Bunun arkasında aynen görüldüğü gibi çok daha farklı sebepler vardır. Hatta aşağıdaki tablolardan birinde de görüleceği gibi, gelecekle ilgili beklentiler veya hayata karşı genel tutum itibariyle iyimserlik ve çok iyimserlik hissedenlerin oranı % 60'ın üzerinde (Tablo 31-35). Oysa görmüştük ki, arabesk müzik dinleme oranı da aşağı yukarı % 40'larda seyrediyor. Bu da Arabesk ile karamsarlık arasında hiç bir şekilde doğrusal bir ilişki kurulamayacağı anlamına gelir.

Tablo 27: Şehirde ikamet süresine göre en çok dinlenen müzik

sayı sütun top satır top toplam %	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
Türk Halk Müziği	7 14.3 17.9 2.5	4 8.2 12.5 1.4	6 12.2 18.8 2.2	32 65.3 18.2 11.5	49 17.6
Türk Sanat Müziği	2 11.8 5.1 .7	3 17.6 9.4 1.1	4 23.5 12.5 1.4	8 47.1 4.5 2.9	17 6.1
Yabancı Müzik	2 11.8 5.1 .7	3 17.6 9.4 1.1	2 11.8 6.3 .7	10 58.8 5.7 3.6	17 6.1
Türkçe Pop Müziği	4 10.3 10.3 1.4	3 7.7 9.4 1.1	1 2.6 3.1 .4	31 79.5 17.6 11.1	39 14.0
Yerel Halk Müziği	6 23.1 15.4 2.2	4 11.4 43.8 5.0	3 11.5 9.4 1.1	13 50.0 7.4 4.7	26 9.3
Arabesk	18 14.6 46.2 6.5	1 12.5 3.1 .4	16 13.0 50.0 5.7	75 61.0 42.6 26.9	123 44.1
Özgün Müzik				7 87.5 4.0 2.5	8 2.9
Satır Toplam	39 14.0	32 11.5	32 11.5	176 63.1	279 100.0

x2= 15.69 Anlamlılık= .61

Aynı ilginçlik, şehirde ikamet süresinde de devam

ediyor. Şehirden son 15 yıldır göç etmiş olup da özgün müzik dinlemeyi seven hiç yok. Oysa yukarıda ses sanatçıları düzeyinde yapılan testte, özgün müzik okuyan ses sanatçılarına ilgi bu insanlar arasında bile yok değildi. Buna rağmen özgün müzik kavramının ne olduğu konusunda bazı öğrencilerin yeterince bilgileri olmayabilir. Yine Arabesk, bu sefer ona tekâbül eden müziği okuyan ses sanatçılarına bizim uyguladığımız tasnifle değil, bizzat telaffuz ediimek sûretiyle aldığımız cevaba göre şehirdeki il 5 yıl içinde biraz etkili olmakta, ikinci beş yılda bu etki azalmakta, uzun süredir burada oturanlarda ise birden bire artmaktadır.

Aynı işlemi en sevilen film sanatçıları sorusuyla tekrarladık. Burada da, kategorize edilen film sanatçılarının konvansiyonel bir kategorilerinden ziyade bizim bazı özelliklerine bakarak tasnifimiz sözkonusu.

Tablo 28: En sevdiğiniz film sanatçısı

Film Sanatçısı	**Sayı**	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**
Popüler Gençlik idolleri	76	8.7	10.9
Klasik Kahramanlar	182	20.8	26.1
İdeolojik Kahramanlar	103	11.8	14.8
Romantik klasikler	69	7.9	9.9
Karakter Sanatçıları	51	5.8	7.3
Klasik Şarkici Oyuncular	31	3.6	4.5
Popüler Şarkıcı/oyuncular	20	2.3	2.9
Güldürü sanatçıları	164	18.8	23.6
Boş	177	20.3	100.0
Toplam	873	100.0	

Popüler gençlik idolleriyle, Ahu Tuğba, Banu Alkan, Brad Pit, Demi Moore, Hande Ataizi, Harika Avcı, Leonardo di Caprio, Kenan Mirzalıoğlu gibi yakışıklılığı veya güzelliğiyle magazinin abone konusu haline gelmeye başlamış olan isimleri kastediyoruz. Klasik kahramanlarımız, Cüneyt

Arkın, Arnold Scwardzeneger, Kartal Tibet, Kadir İnanır, Silvester Stallone gibi isimleri içeren bir kategori olarak düşünüldü. İdeolojik kahramanlar ise, Yılmaz Güney, Halil Ergun ve Tarık Akan gibi isimleri kategorize eder. Yalnız bu tür isimlerdeki sorun, bunların aynı zamanda ideolojik olmayan, romantik klasik filmler de çekebilmeleri. Romantik Klasikler, kelimenin yaygınlaşmış anlamıyla "Türk filmi"nin romantik kahrmanlarıdır. Filiz Akın, Ediz Hun, Türkan Şoray vs.'yi içerir. İdeolojik kahramanların dışında yukarıdaki bütün bu tiplere ilginin, siyasallığın tam karşıtı bir konumu işaret edeceği varsayıldı. Karakter oyuncuları ise, Kadir Savun, Adile Naşit, Münir Özkul, Erol Taş gibi karakter sanatçılarına işaret eder. Bu tiplere ilgi ancak oyunculuklarının sanatsal takdiriyle olabilir. Bu da popüler ilginin ötesine geçilebilen bir çizgide durur.

Bunlar, esasen popüler üretim süreci tarafından, "esas oğlan" ve "esas kız"ların yardımcıları, onların esaslılığını artırıcı figürler olarak üretiliyorsa da, kendi sanatsal başarılarıyla veya genelde aldıkları rollerle temayüz ederler. Bunların takdiri, o yüzden pop kültürünün bir miktar başarısızlığı sayesinde olur. Öğrencilerimiz karakter sanatçılarına % 7.3'lük, genel içinde azımsanmayacak bir ilgi göstermektedir. Buna mukâbil, ideolojik kahraman sanatçılara % 14.8'lik bir ilgi göstermekte; çoğu artık tamamen popüler olan diğer sanatçılara ise kalan bütün ilgiyi teksif etmektedir. Yani % 14.8 + 7.3'lük bir kesimin dışında kalan % 77.5'lik bir kesim son kertede popüler bir ilgi düzeyine sahiptir. Bu çıkarsamanın şöyle bir sorunundan bahsetmeden geçmemeliyiz yine de: % 22.5'lik dilime düşen kesimin önemli bir kısmı, üç tercihinden birini bir taraftan, diğerini başka bir taraftan kullanmış da olabilir. Yani diyelim ki Yılmaz Güney'i birinci veya ikinci seçenek olarak yazanlar, diğer seçeneklere Ahû Tuğba'yı pekâlâ yazmış olabilirler.

Bu arada teknik bir hatırlatma: öğrencilerin en çok beğendikleri film veya ses sanatçısı sorusunun karşısında üç

boş alan bırakılmış, ortaya çıkan bütün isimler tamamen öğrencilerin aklına gelmiş isimlerdir. Toplamında geçen bütün isimlerin taraması sonucunda, toplam 201 isim çıkmış, biz de bu isimlerin hepsini "ses sanatçısı" sorusunda 7; "film sanatçısı" sorusunda ise 8 değişik kategoriye ayırarak verdik. Film sanatçısı tercihi de öğrencinin pek çok özelliğini verebilir kanaatindeyim. Ancak bu rakamlar üzerindeki bütün yorumları tüketmeyelim, bu tercihlerin memlekete ve şehre geliş süresi veya sebebine göre de nasıl değiştiğini görelim.

Tablo 29: Siirt ve Batman'da en sevilen film sanatçıları

sayı sütun top satır top toplam % Siirt	popüler gençlik idolleri	klasik kahraman tipleri	ideolojik kahraman tipleri	romantik klasikler	karakter sanatçıları	klasik şarkıcı oyuncu	popüler şarkıcı oyuncu	güldürü	sütun toplam
	14	59	27	11	11	8	3	49	182
	7.7	32.4	14.8	6.0	6.0	4.4	1.6	26.9	73.1
	66.6	80.8	61.4	57.9	68.8	80.0	75.0	79.0	
	5.6	23.7	10.8	4.4	4.4	3.2	1.2	19.7	
Batman	7	14	17	8	5	2	1	13	67
	10.4	20.9	25.4	11.9	7.5	3.0	1.5	19.4	26.9
	33.3	19.2	38.6	42.1	31.3	20.0	25.0	21	
	2.8	5.6	6.8	3.2	2.0	.8	.4	5.2	
satır	21	73	44	19	16	10	4	62	249
toplam	8.4	29.3	17.7	7.6	6.4	4.0	1.6	24.9	100.0

X^2 = 9.48 Anlamlılık: .22

Yine istatistiki bakımdan pek anlamlı olmayabilecek bir tabloyla karşı karşıyayız. Aslında bunun anlamsızlığı değişik faktörlere bağlanabilir. Sadece seçilen değişkenler arasındaki ilişkinin başarısızlığından kaynaklanmıyor bu durum. Basit bir hata, örneğin yanlış girilmiş asal bir veri SPSS programında bütün tabloyu anlamsız kılabilir. Çünkü o veri tek başına bir sütunu işgal eder ve toplamda önemli bir kaymaya sebep olabilir. O yüzden tabloların anlamsızlığının fazla bir anlam ifade etmediğini düşünüyorum. Tablonun istatistiki anlamlılığı ile yorumsal anlamlılığı aynı şey

olmayabilir çoğu kez. Tablomuzda, Siirt ve Batman'a göre insanların en çok beğendikleri film sanatçılarının çarpraz oranlaması var. Bu verilerin birbiriyle olan ilişkileri konusunda aralarında radikal bir farktan sözedilemeyeceğini düşünüyorum. Varolan farklardan bir yorum yapmak için fazla bir şey çıkmıyor.

Bir de şehirdeki ikamet süresine, şehre kaç yıldır geldikleri, yani büyük bir ihtimalle zorunlu göç yoluyla mı, yoksa daha normal yollarla mı geldiğine göre.

Tablo 30: Şehirdeki ikamet süresine göre sevilen film sanatçısı

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
	2		4	15	21
Popüler gençlik idolleri	9.5		19.0	71.4	8.4
	6.3		14.3	9.4	
	.8		1.6	6.0	
	10	10	9	44	73
Klasik Kahramanlar	13.7	13.7	12.3	60.3	29.3
	31.3	34.5	32.1	27.5	
	4.0	4.0	3.6	17.7	
	6	8	3	27	44
İdeolojik kahramanlar	13.6	18.2	6.8	61.4	17.7
	18.8	27.6	10.7	16.9	
	2.4	3.2	1.2	10.8	
	1	1	3	14	19
romantik klasikler	5.3	5.3	15.8	73.7	7.6
	3.1	3.4	10.7	8.8	
	.4	.4	1.2	5.6	
	1	4	1	10	16
karakter sanatçıları	6.3	25.0	6.3	62.5	6.4
	3.1	13.8	3.6	6.3	
	.4	1.6	.4	4.0	
			1	9	10
klasik şarkıcı oyuncular			10.0	90.0	4.0
			3.6	5.6	
			.4	3.6	
	1			3	4
Popüler şarkıcı oyuncular	25.0			75.0	1.6
	3.1			1.9	
	.4			1.2	
	11	6	7	38	62
Güldürü sanatçıları	17.7	9.7	11.3	61.3	24.9
	34.4	20.7	25.0	23.8	
	4.4	2.4	2.8	15.3	
Satır Toplam	32	29	28	160	249
	12.9	11.6	11.2	64.3	100.0

X2 = 18.82 Anlamlılık = .597

İstatistiki bakımdan yine pek anlamlı görünmeyen bu tabloda yine de görünen bir şey, şehirdeki kalış süresiyle bütün

film sanatçılarına ilgi duyma arasındaki ilişkinin son derece karmaşıklığı. Örneğin şehre yeni gelenler, bütün karamsarlıklarına rağmen en fazla güldürü sanatçılarına ilgi duyuyorlarken ikinci zaman diliminde bu oran düşmekte, ardından yavaş da olsa biraz yükselmektedir. Hepsinde istikrarla giden ve kalış süresinden hiç etkilenmeyenler klasik kahramanlarımızdır, yani, Cüneyt Arkın ve Kartal Tibet'tir.

1.3. Umut ve Kaygı Arasında

Bu bölümdeki sorularımız, gençlerin kendi gelecekleriyle ilgili beklentilerinde ne kadar iyimser veya kötümser olduklarını görmekle alakalıdır. Açıkça iyimser olup olmadıklarını sormanın yanında bu duyguyu, bazı başka test sorularıyla da sınamaya çılıştık. Örneğin, şehrin sorunlarının ne zaman çözüleceği; kimin tarafından çözülmesi gerektiği ve sair yollarla diasporik algının bir nevi testini yapmış olduğumuzu sanıyoruz. İşte verilerimiz:

Tablo 31: İstikballe ilgili beklentiler

Beklentiler	**Sayı**	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**
Çok karamsar	26	8.9	9.2
Karamsar	44	15.1	15.5
Karamsar değil	48	16.5	16.9
İyimser	127	43.6	44.7
Çok İyimser	38	13.1	13.4
	8	2.7	Boş
Toplam	291	100	100

Görüldüğü gibi, arabesk müziğin bütün ratingine rağmen, ses sanatçıları arasında en fazla karamsarlıklarıyla meşhur Arabesk müzik okuyanları seviliyorken, çok karamsarlık ile karamsarlık seçeneklerinin toplamdaki dilimleri —boş bırakmış olanları dışarıda bıraktığımızda çıkan

geçerli yüzde olarak— % 24.7'dir. Geriye kalan dilim ya çok iyimser veya sadece iyimser veyahutta en azından karamsar değildir. Arabeskçilik, (hatta buna siyasallık veya ideolojikliği de eklemek gerekiyor) ile karamsarlık arasındaki bu ters ilişkinin bir sebebinin de ideolojilerin mensuplarını zaten kendilerini Althusser'in kurgusuyla, "bir şeyler yapmaya muktedir .özneler" olarak kurmasıyla alakalı olduğu rahatlıkla düşünülebilir (bkz. James, 1991).

Karamsarlık ve iyimserlik düzeyinin, Siirt ve Batman'a göre bir hayli değiştiği de Tablo 32'den gözlemlenebilir. Örneğin Batman'lının görece daha karamsar olduğu bu tablodan açıkça gözlemleniyor. Bunun da daha önceden değindiğimiz, "ikinci kuşak" hipotezi çerçevesinde yapılabilecek açıklamaları vardır.

Tablo 32: Siirt ve Batman'a göre, Gelecekle ilgili beklentiler

sayı sütun top satır top toplam %	çok karamsar	karamsar	karamsar değil	iyimser	çok iyimser	sütun toplam
Siirt	18	28	32	89	32	199
	9.0	14.1	16.1	44.7	16.1	70.1
	69.2	63.6	66.7	70.1	82.1	
	6.3	9.9	11.3	31.3	11.3	
Batman	8	16	16	38	7	85
	9.4	18.8	18.8	44.7	8.2	29.9
	30.8	36.4	33.3	29.9	17.9	
	2.8	5.6	5.6	13.4	2.5	
satır toplam	26	44	48	127	39	284
	19.2	15.5	16.9	44.7	13.8	100.0

$X^2 = 3.97$ Anlamlılık = .55

Bu tabloda da görüldüğü gibi istatistiki anlamda pek anlamlı görünmemekle birlikte, yukarıdan beri sürdüregeldiğimiz bir çok argümanımızı doğrulayabilecek veriler ve çarparz ilişkileri gözler önüne sermiş oluyor. Tablo 33 ve 34'te de şehre geliş sebebine ve şehirdeki ikamet süresine göre karamsarlık veya iyimserlik ilişkisi sergileniyor. Tabloların her ikisinde de şaşırtıcı görünebilecek olan şey, şehirdeki ikamet süresi ile karamsarlık arasındaki doğrusal ilişki,

bu arada şehre büyük bir ihtimalle "köydeki zor şartlardan kaçmak için gelmiş" olanların diğerlerine nazaran daha fazla iyimserliği. Demek ki, zorunlu göç sonucu olarak gelmişse bile, şu veya bu sebeple, bir ihtimalle de ideolojinin kendisine verdiği güvenle insanlar büyük bir iyimserlik taşıyabiliyorlar.

Tablo 33: İkamet süresine göre iyimserlik-karamsarlık durumu

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
Çok karamsar	7 26.9 17.9 2.5	3 11.5 9.1 1.1	2 7.7 6.3 .7	14 53.8 7.8 4.9	26 9.2
Karamsar	7 15.9 17.9 2.5	5 11.4 15.2 1.8	2 4.5 6.3 .7	30 68.2 16.7 10.6	44 15.5
Karamsar değil	2 4.2 5.1 .7	8 16.7 24.2 2.8	7 14.6 21.9 2.5	31 64.6 17.2 10.9	48 16.9
İyimser	19 15.0 48.7 6.7	11 8.7 33.3 3.9	13 10.2 40.6 4.6	84 66.1 46.7 29.6	127 44.7
Çok İyimser	4 10.5 10.3 1.4	6 15.8 18.2 2.1	8 21.1 25.0 2.8	20 52.6 11.1 7.0	38 13.4
Satır Toplam	39 13.7	33 11.6	32 11.3	180 63.4	284 100.0

X^2 = 17.49 Anlamlılık = .29

Tablo 34: Şehre geliş sebebine göre, gelecekle ilgili iyimserlik-karamsarlık durumu

	Bu şehre neden geldiniz?					
sayı sütun top satır top toplam %	buralı	iş bulabilmek için	tayin dolayısıyla	köydeki zor şartlardan kurtulmak içih	başka	Sütun Toplam
Çok karamsar	7 26.9 10.8 2.5	3 11.5 8.1 1.1	2 7.7 4.4 .7	5 19.2 11.6 1.8	9 34.6 9.6 3.2	26 9.2
Karamsar	9 20.5 13.8 3.2	9 20.5 24.3 3.2	9 20.5 20.0 3.2	2 4.5 4.7 .7	15 34.1 16.0 5.3	44 15.5
Karamsar değil	5 10.4 7.7 1.8	5 10.4 13.5 1.8	8 16.7 17.8 2.8	12 25.0 27.9 4.2	18 37.5 19.1 6.3	48 16.9
İyimser	30 23.6 46.2 10.6	17 13.4 45.9 6.0	18 14.2 40.0 6.3	22 17.3 51.2 7.7	40 31.5 42.6 14.1	127 44.7
Çok iyimser	14 36.8 21.5 4.9	3 7.9 8.1 1.1	8 21.1 17.8 2.8	2 5.3 4.7 .7	11 28.9 11.7 3.9	38 13.4
Satır Toplam	65 22.9	37 13.0	45 15.8	43 15.1	93 33.1	283 100.0

X^2 = 24.45 Anlamlılık = .22 Kontenjanse Katsayısı = .282

Tablo 35: Şehrin önemli görülen sorunları kaç yılda çözülür?

Ne zaman Çözülür?	**Sayı**	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**
1-5 yıl İçinde	47	16.2	16.5
6-10 yıl içinde	75	25.8	26.3
10-20 yıl içinde	30	10.3	10.5
20-30 yıl içinde	17	5.8	6.0
Hiç bir zaman	113	38.8	39.6
	9	3.1	Boş
Toplam	291	100	100

Tablo 36: Siirt ve Batman'a göre, Önemli sorunlar kaç yılda çözülür?

sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yılda	6-10 yılda	11-20 yılda	20-30 yılda	hiçbir zaman çözülmez	sütun toplam
Siirt	37	58	19	12	76	202
	18.3	28.7	9.4	5.9	37.6	70.9
	78.7	77.3	63.3	70.6	65.5	
	13.0	20.4	6.7	4.2	26.7	
Batman	10	17	11	5	40	83
	12.0	20.5	13.3	6.0	48.2	29.1
	21.3	22.7	36.7	29.4	34.5	
	3.5	6.0	3.9	1.8	14.0	
satır toplam	47	75	30	17	116	285
	16.5	26.3	10.5	6.0	40.7	100.0

$X^2 = 7.13$ Anlamlılık = .21

Tablo 35, 36, 37 ve 38 memleketin önemli görülen bazı sorunlarının ne zaman çözülebileceğine dair sorulan soruya verilen cevaplardan oluşmuştur. Bu da bir çeşit bir önceki sorunun testi niteliğindedir. İnsanların sorunların yakın vadedeki çözüm ihtimali beklentileri ile, onların iyimserlik ve karamsarlık durumları paralel midir? Buradaki sorunun özü budur. İlk anda görülen Siirt ve Batman arasında bu konuda iyimserlik ölçeğiyle bir paralellik sözkonusudur ve aynı paralelliğin, Tablo 37 ve 38'de de geçerli olduğu rahatlıkla

gözlemlenebilir.

Tablo 37: İkamet süresine göre memleket sornuları ne zaman çözülür?

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
1-5 yıl içinde	5 10.6 12.5 1.8	5 10.6 15.6 1.8	4 8.5 12.1 1.4	33 70.2 18.3 11.6	47 16.5
6-10 yıl içinde	17 22.7 42.5 6.0	2 2.7 6.3 .7	12 16.0 36.4 4.2	44 58.7 24.4 15.4	75 26.3
11-20 yıl içinde	4 13.3 10.0 1.4	4 13.3 12.5 1.4	6 20.0 18.2 2.1	16 53.3 8.9 5.6	30 10.5
20-30 yıl içinde	1 5.9 2.5 .4	2 11.8 6.3 .7	1 5.9 3.0 .4	13 76.5 7.2 4.6	17 6.0
Nafile / hiç çözülmez	12 10.6 30.0 4.2	19 16.8 59.4 6.7	10 8.8 30.3 3.5	72 63.7 40.0 25.3	113 39.6
Satır Toplam	39 14.0	32 11.2	33 11.6	178 63.2	282 100.0

X2 = 22.02 Anlamlılık = .107

Tablo 38: Bu şehre geliş sebebine göre, Önemli sorunlar kaç yılda çözülür?

	Bu şehre neden geldiniz?					
sayı sütun top satır top toplam %	buralı	iş bulabilmek için	tayin dolayısıyla	köydeki zor şartlardan kurtulmak içih	başka	Sütun Toplam
1-5 yıl içinde	11 23.4 16.7 3.9	9 19.1 25.0 3.2	6 12.8 13.0 2.1	4 8.5 9.3 1.4	17 36.2 18.1 6.0	47 16.5
6-10 yıl içinde	25 33.3 37.9 8.8	4 5.3 11.1 1.4	11 14.7 23.9 3.9	14 18.7 32.6 4.9	21 28.0 22.3 7.4	75 26.3
11-20 yıl içinde	5 16.7 7.6 1.8	5 16.7 13.9 1.8	7 23.3 15.2 2.5	4 13.3 9.3 1.4	9 30.0 9.6 3.2	30 10.5
21-30 yıl içinde	3 17.6 4.5 1.1	2 11.8 5.6 .7	1 5.9 2.2 .4	5 29.4 11.6 1.8	6 35.3 6.4 2.1	17 6.0
Nafile hiç bir zaman	19 16.8 28.8 6.7	16 14.2 44.4 5.6	21 18.6 45.7 7.4	16 14.2 37.2 5.6	41 36.3 43.6 14.4	113 39.6
Satır Toplam	63 23.2	36 12.6	46 16.1	43 15.1	94 33.0	282 100.0

X^2 = 29.92 Anlamlılık = .07 Kontenjans Katsayısı = .308

Tablo 39-42'deki sorular, gençlerin, kendi şehirlerinin sorunlarının çözümü konusunda kimi daha yetkili veya sorumlu gördüklerinin bir testini amaçladı. Bu, belli bir siyasal ideolojiye angaje olmuşsa bile gencin, kuru bir eleştirellikle değil, kendi üstüne sorumluluk almakla ne kadar ilgili olduğunun da testidir aynı zamanda. Çıkan tablolar ortada. Öğrenci olarak kendi üstüne vazife alanların sayısı % 8.1'i

buluyor. Büyük bir karamsarlık göstergesi olarak nafile hallolmaz diyenlerin sayısı da % 11'de kalıyor. Buna mukabil, bütün sorumluluğu devlete atanların oranı % 46.3. Devlet mefhumunun kafalarında nasıl kurulmuş olduğunu, bunun en azından hâlâ asgari bir liberalizm veya özelleştirmeci popüler zihniyetle bile yeterince tanışık olmadığını mı gösterir acaba?

Tablo 39: Şehrin önemli sorunlarının çözümü için kimin daha çok çalışması gerekir?

	Sayı	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**
Devletin	131	45.0	46.3
Bölge İşadamlarının	28	9.6	9.9
Büyük işadamlarının	21	7.2	7.4
Halkın	47	16.2	16.6
Biz, Öğrencilerin	23	7.9	8.1
Nafile, hallolmaz	31	10.7	11.0
	10	3.3	Boş
Toplam	291	100.0	100.0

Tabi bu tablo, Siirt ve Batman karşılaştırmasında veya şehre geliş sebebiyle geliş yılı karşılaştırmasında da ilginç başka düşünceler getiriyor akla. Yine Batman'lı öğrencinin karamsarlığı ve olaylara yaklaşımındaki eleştirelliğin izleri görünüyor. Sorunların çözümünde sorumluluğun daha ziyade devlete ait olması gerektiği konusunda her iki şehrin insanında ilginç bir paralellik vardır. Büyük işadamlarının sorumluluğunun daha fazla olduğu düşüncesi Siirt'li öğrenciler arasında daha fazla revaçta. Bunda büyük bir ihtimalle son yılların popüler flaş yerli işadamı Fadıl Akgündüz'ün yükselen karizmasının önemli bir payı vardır.

Tablo 40: Siirt ve Batman'a göre sorunların çözümü için kimin çok çalışması gerekir?

sayı sütun top satır top toplam % 	devletin	bölge iş adamları	büyük iş adamları	halkın	biz öğrenciler	nafile hallolmaz	sütun toplam
Siirt	96	18	17	29	18	20	198
	48.5	9.1	8.6	14.6	9.1	10.1	70.0
	73.3	64.3	82.0	61.7	78.3	60.6	
	33.9	6.4	6.0	10.2	6.4	7.1	
Batman	35	10	4	18	5	13	85
	41.2	11.8	4.7	21.2	5.9	15.3	30.0
	26.7	35.7	19.0	38.3	21.7	39.4	
	12.4	3.5	2.4	6.4	1.8	4.6	
satır toplam	131	28	21	47	23	31	283
	46.3	9.9	7.4	16.6	8.1	11.0	100.0

X^2 = 8.47 Anlamlılık = .29

Tablo 41: İkamet süresine göre sorunların çözümü için kimin çok çalışması gerekiyor?

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
Devletin	20 15.3 48.8 7.1	12 9.2 38.7 4.2	13 9.9 39.4 4.6	86 65.6 48.3 30.4	131 46.3
Bölge İşadamlarının	4 14.3 9.8 1.4	5 17.9 16.1 1.8	5 17.9 15.2 1.8	14 50.0 7.9 4.9	28 9.9
Büyük İşadamlarının	3 14.3 7.3 1.1	2 9.5 6.5 .7		16 76.2 9.0 5.7	21 7.4
Halkın	8 17.0 19.5 2.8	6 12.8 19.4 2.1	7 14.9 21.2 2.5	26 55.3 14.6 9.2	47 16.6
Biz Öğrencilerin	3 13.0 7.3 1.1	3 13.0 9.7 1.1	4 17.4 12.1 1.4	13 56.5 7.3 4.6	23 8.1
Nafile / Hallolmaz	2 6.5 4.9 .7	3 9.7 9.7 1.1	4 12.9 12.1 1.4	22 71.0 12.4 7.8	31 11.0
Satır Toplam	40 14.5	31 11.0	33 11.7	177 62.9	281 100.0

X^2 = 17.30 Anlamlılık = .69

Tablo 42: Geliş sebebine göre, Sorunların çözümü için kimin daha çok çalışması gerekiyor?

	Bu şehre neden geldiniz?					
sayı sütun top satır top toplam %	buralı	iş bula bilmek için	tayin dolayısıyla	köydeki zor şartlardan kurtulmak içih	başka	Sütun Toplam
Devletin	39 29.8 60.9 13.8	17 13.0 45.9 6.0	19 14.5 43.2 6.7	19 14.5 43.2 6.7	37 28.2 39.4 13.1	131 46.3
Bölge İşadamlarının	1 3.6 1.6 .4	5 17.9 13.5 1.8	6 21.4 13.6 2.1	5 17.9 11.4 1.8	11 39.3 11.7 3.9	28 9.9
Büyük İşadamlarının	8 38.1 12.5 2.8	2 9.5 5.4 .7	3 14.3 6.8 1.1	3 14.3 6.8 1.1	5 23.8 5.3 1.8	21 7.4
Halkın	9 19.1 14.1 3.2	6 12.8 16.2 2.1	6 12.8 13.6 2.1	5 10.6 11.4 1.8	21 44.7 22.3 7.4	47 16.6
Biz Öğrencilerin	3 13.0 4.7 1.1	3 13.0 8.1 1.1	3 13.0 6.8 1.1	6 26.1 13.6 2.1	8 34.8 8.5 2.8	23 8.1
Nafile, Sorunlar çözülmez	4 12.9 6.3 1.4	3 9.7 8.1 1.1	6 19.4 13.6 2.1	6 19.4 13.6 2.1	12 38.7 12.8 4.2	31 11.0
Satır Toplam	64 22.6	36 13.1	43 15.5	44 15.5	94 33.2	281 100.0

X^2 = 33.43 Anlamlılık = .22 Kontenjanse Katsayısı = .325

Tablo 39-42'de, Memleketin sorunlarının çözülmesi konusunda gençlerin Batman'lı veya Siirtli olma durumuna göre, bu şehre geliş sebeplerine göre ve ne kadar zamandır bu şehirde oturduklarına göre goruslerinin carpraz degerlendirmesi var. İlk etapta denilebilir ki, bu konuda oluşan

tablo, yukarıda ses sanatçıları ve iyimserlik-karamsarlık katsayısı ile ilgili ortaya çıkan tabloyla doğrulanıyor. Veya bu tablolar birbirlerine paralel gidiyorlar. Burada da Batmanlı ve Siirt'li işin çoğunu devletten beklerken, Siirt'li ayrıca işadamlarına da güvenmekte, buna mukabil şehirde kalma süresi ile karamsarlık ve sorunların hiç bir zaman çözülemeyeceği inançları arasında gözle görülür bir paralellik bulunmaktadır.

Şehir hayatıyla ilgili bu tatmin(sizlik) durumunu doğrudan bir soruyla sormayı da denedik. Bakalım cevaplar nasıl bir tablo oluşturmuş.

Tablo 43: Şehre gelmeden önceki hayatınız şimdikinden

	sayı	**yüzde**	**geçerli yüzde**	**Kümülatif yüzde**
Çok daha iyi	30	10.3	16.2	16.2
daha iyi	20	6.9	10.8	27.0
iyi	71	24.4	38.4	65.4
kötü	42	14.4	22.7	88.1
oldukça kötü	7	2.4	3.8	91.9
çok kötü	12	4.1	6.5	98.4
boş	109	37.4	Boş	
Toplam	291	100.0	100.0	98.4

Tablo 44: Şehre Gelmeden Önceki hayatınız şimdikine oranla nasıldı?

sayı sütun top satır top toplam %	çok daha iyi	daha iyi	iyi	kötü	oldukça kötü	çok daha kötü	sütun toplam
Siirt	25	12	55	27	3	9	131
	19.1	9.2	42.0	20.6	2.3	6.9	70.8
	83.3	60.0	77.5	64.3	42.9	60.0	
	13.5	6.5	29.7	14.6	1.6	4.9	
Batman	5	8	16	15	4	6	54
	9.3	14.8	29.6	27.8	7.4	12.1	29.2
	16.7	40.0	22.5	35.7	57.1	40.0	
	2.7	4.3	8.6	8.1	2.2	3.2	
satır	30	20	71	42	7	15	185
toplam	16.2	10.8	38.4	22.7	3.8	8.1	100.0

X^2= 15.81 anlamlılık: .03

İstatistiki olarak anlamlı görünen bu tabloda bu şehre gelmeden önceki hayatını şimdiki hayatından "çok daha iyi", "daha iyi" veya "iyi " görenlerin toplam oranının %65 olduğu görülüyor. O hayatı bundan çok kötü, daha kötü ve yalnızca kötü görenlerin oranı da %33 civarında. Bunun Batman ve Siirt karşılaştırmasında, Batmanlının önceki hayatı daha iyi görme düzeyinin daha düşük olduğu görülüyor.

Aslında yine ilginç bir durumdur bu. Çünkü Batmanlı büyük bir ihtimalle bir önceki hayatı çok daha az yaşamıştır. Burada daha iyi görülen hayat, pek yaşanmamış bir hayattır. Şimdiki hayata kıyaslanabileek gerçek bir hayat yoktur aslında. Siirt'tekilerin daha büyük bir oranı bir önceki hayatı da gördükleri için kıyaslama imkanı daha fazla ve bugünkü hayatı daha iyi görüyorlar.

Tablo 45: İkamet süresine göre, geldiğiniz yer yaşadığınız şehre kıyasla

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
Çok daha iyi	5 16.7 16.1 2.7	6 20.0 20.0 3.2	4 13.3 19.0 2.2	15 50.0 14.6 8.1	30 16.2
Daha iyi	4 20.0 12.9 2.2	3 15.0 10.0 1.6	1 5.0 4.8 .5	12 60.0 11.7 6.5	20 10.8
iyi	10 14.1 32.3 5.4	10 14.1 33.3 5.4	11 15.5 52.4 5.9	40 56.3 38.8 21.6	71 38.4
Kötü	11 26.2 35.5 5.9	5 11.9 16.7 2.7	2 4.8 9.5 1.1	24 57.1 23.3 13.0	42 22.7
Oldukça Kötü		3 42.9 10.0 1.6	2 28.6 9.5 1.1	2 28.6 1.9 1.1	7 3.8
Çok daha kötü	1 8.3 3.2 .5	2 16.7 6.7 1.1	1 8.3 4.8 .5	8 66.7 7.8 4.3	12 6.5
Satır Toplam	31 16.8	30 16.2	21 11.4	101 55.7	182 100.0

X^2 = 21.99 Anlamlılık = .40

1-5 yıldır bu şehirde olanlar, yani henüz yeni göç etmiş olanların %26.'si önceki hayatı daha kötü görmektelerken, bu oran ikinci ve üçüncü beş yılda düşüyor ve uzun zamadır buralı olanlar arasında biraz daha artıyor. Yani zaten burada oturanlar, köyde olmaya özel ve olumlu bir anlam atfetmiyorlar demektir. Hayatlarından memnunlar demektir.

Tablo 46: Köye Dönmek İster misiniz?

	sayı	yüzde	geçerli yüzde	kümülatif yüzde
evet	64	22.0	37.4	37.4
hayır	39	13.4	22.8	60.2
artık buralıyım	37	12.7	21.6	81.9
köye değil, başka yere	28	9.6	16.4	98.2
başka	3	1.0	1.8	100.0
boş	120	41.2		
Toplam	291	100.0	100.0	

Tam da bu soru, şu ana kadarki bütün soruların hepsinin daha açık bir biçimde cevabını almayı hedefleyen bir sorudur. Sonuçta görünüyor ki, açıkça telaffuz edildiğinde, özellikle köyden şehre bir şekilde göç ederek gelmiş olanların köye dönüş seçeneğinde, "evet" diyenlerin geçerli yüzdeleri 37.4. Hayır diyenlerin oranı % 22.8'dir. Artık buralıyım diyenler 21.6; başka bir şehre, örneğin bir büyük şehre gitmeyi düşünüyorum diyenler de 16.4'lük bir yüzdeyi teşkil ediyorlar. Demek ki, insanların hayata karamsar bakıyor olmaları, memleket meselelerin çözümü konusunda bir beklentiye sahip olmamaları ve sair durumlar, onların bu şehirdeki yaşama isteklerini tam da belirlemiyor. İnsanlar hayatlarından memnun olmayabilirler, ama göç de etmek istemiyor olabiliyorlar. Yani, hayatlarından ve dünyanın ahvalinden çok şikayetçi olabilir, çok karamsar bazı davranış örüntüleri sergileyebilir, Arabesk dinleyebilir, ama hiç de gitmek istemiyor olabilir. Zaten bütün memnuniyetsizliğiyle yaşayan insanlara en önemli sorununuz nedir diye sorulan soruya gencin biri "Bir Müslüm Baba konseri getirilse meselelerimiz çözülür" diyerek karşılık veriebiliyor, biraz kara mizahî bir üslupla da olsa. Ne yapacak Müslüm Baba? Bu gençlerin bir derdine çare mi olacak?

Müslüm Baba'nın sosyolojik olarak karşılık geldiği gerçek, insanların karamsarlığı veya mazoşist acı tutkunluklarına indirgenemez elbet. O aynı zamanda bütün şarkı sözleri ve müziğiyle bu dünyayı ifade eden, bu dünyanın kendini yakın hissettiği bir "baba"dır.

Tablo 47: Siirt ve Batman'a göre, Köye geri dönmek ister misiniz?

sayı sütun top satır top toplam %	Evet	Hayır	Artık buralıyım	Köye değil Başka yere	sütun toplam
Siirt	50	26	21	23	120
	41.7	21.7	17.5	19.1	70.2
	78.1	66.7	56.8	74.2	
	29.2	15.2	12.3	13.5	
Batman	14	13	16	8	51
	27.5	25.5	31.4	12.2	29.8
	21.9	33.3	43.2	25.8	
	8.2	7.6	9.4	4.1	
satır toplam	64	39	37	31	171
	37.4	22.8	21.6	18.1	100.0

$X^2 = 9.03$ Anlamlılık = .11

Tablo 48: İkamet süresine göre, köye geri dönmek ister misiniz?

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
	16	6	8	34	64
Dönmek isterim	25.0	9.4	12.5	53.1	37.4
	55.2	23.1	47.1	34.3	
	9.4	3.5	4.7	19.9	
	5	11	2	21	39
Hayır istemem	12.8	28.2	5.1	53.8	22.8
	17.2	42.3	11.8	21.2	
	2.9	6.4	1.2	12.3	
	2	5	3	27	37
Ben artık buralıyım	5.4	13.5	8.1	73.0	21.6
	6.9	19.2	17.6	27.3	
	1.2	2.9	1.8	15.8	
	6	3	4	15	28
Köye değil ama başka yere	21.4	10.7	14.3	53.6	16.4
gitmek istiyorum	20.7	11.5	23.5	15.2	
	3.5	1.8	2.3	8.8	
Satır	29	25	17	97	168
Toplam	17.0	15.2	9.9	57.9	100.0

X^2 = 23.21 Anlamlılık = 0.08 Kontenjans Katsayısı = 0.354

Burada da dikkat çeken, ilk 1-5 yılda insanların geri dönmeyi büyük oranda istemeleri şehirde kalış süresiyle paralel olarak bu isteğin geçtiği, ama uzun süredir burada kalmakta olanlarda birden bire bir köye dönüş isteğinin canlandığı

Tablo 49: Şehirde ikamet süresine göre evlenen insanların kaç çocuğu olmalı?

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
1 Çocuk		1 20.0 3.0 .3		4 80.0 2.2 1.4	5 1.7
Çocuk	11 9.9 26.8 3.8	8 7.2 24.2 2.8	17 15.3 53.1 5.9	75 67.6 41.2 26.0	111 38.5
3 Çocuk	10 14.1 24.4 3.5	10 14.1 30.3 3.5	5 7.0 15.6 1.7	46 64.8 25.3 16.0	71 24.7
4 Çocuk	6 15.8 14.6 2.1	6 15.8 18.2 2.1	3 7.9 9.4 1.0	23 60.5 12.6 8.0	38 13.2
5 Çocuk	4 40.0 9.8 1.4	2 20.0 6.1 .7	1 10.0 3.1 .3	3 30.0 1.6 1.0	10 3.5
Allah ne kadar verirse?	10 19.2 24.2 3.5	5 9.6 15.2 1.7	6 11.5 18.8 2.1	31 59.6 17.0 10.8	52 18.1
Satır Toplam	41 14.2	32 11.2	32 11.1	182 63.2	287 100.0

X^2 = 25.68 Anlamlılık = .107

Bu soruyla da göç olayıyla birlikte modern değerlerin ne kadar benimsediğinin basit bir testini yapmayı istedik. Bu sorunun esas ilgili olduğu yer, bu çalışmanın diğer bölümü olan zorunlu göç yolundaki kadın araştırmasıdır. Bu tablonun da doğruladığı bir genel gerçek de, şehirleşme süresiyle paralel olarak insanlar modern değerleri benimsiyorlar. Köyden yeni

gelmiş gençler arasında evlenen insanların daha fazla çocuk sahibi olmaları fikri daha fazla benimsenirken, şehirde kalış süresine göre bu sayı azalmaktadır. Nüfus planlaması fikri başından sonuna kadar modern bir değerdir. Buna mukabil "Allah ne kadar verirse" fikri modern sayılmamakla birlikte azımsanmayacak bir tutunuma sahip. Üstelik bu tutunum şehirde kalış süresinden pek fazla etkilenmiş görünmüyor.

Tablo 50: Bu şehre geliş sebebine göre, evlenenler kaç çocuk sahibi olmalı?

	Bu şehre neden geldiniz?					
sayı sütun top satır top toplam %	buralı	iş bulabilmek için	tayin dolayısıyla	köydeki zor şartlardan kurtulmak içih	başka	Sütun Toplam
1 Çocuk	1 20.0 1.5 .3	1 20.0 2.7 .3	2 40.0 4.4 .7		1 20.0 1.1 .3	5 1.7
2 Çocuk	32 28.8 47.1 11.1	9 8.1 24.3 3.1	23 20.7 51.1 8.0	12 10.8 27.3 4.2	35 31.5 37.2 12.2	111 38.5
3 Çocuk	17 23.9 25.0 5.9	11 15.5 29.7 3.8	7 9.9 15.6 2.4	13 18.3 29.5 4.5	23 32.4 24.5 8.0	71 24.7
4 Çocuk	6 15.8 8.8 2.1	6 15.8 16.2 2.1	6 15.8 13.3 2.1	7 18.4 15.9 2.4	13 34.2 13.8 4.5	38 13.2
5 Çocuk	3 30.0 4.4 1.0	1 10.0 2.7 .3	2 20.0 4.4 .7	2 20.0 4.5 .7	2 20.0 2.1 .7	10 3.5
Allah ne kadar verirse	9 17.3 13.2 3.1	9 17.3 24.3 3.1	5 9.6 11.1 1.7	9 17.3 20.5 3.1	20 38.5 21.3 6.9	52 18.1
Satır Toplam	68 23.6	37 12.8	45 15.6	43 15.3	94 32.6	287 100.0

X^2 = 23.64 Anlamlılık = 0.48 Kontenjans Katsayısı: 0.275

Tablo 51: İkamet süresine göre daha fazla kardeş ister misiniz?

	Kaç Yıldır Bu şehirde Yaşıyorsunuz?				
sayı sütun top satır top toplam %	1-5 yıldır	6-10 yıldır	11-15 yıldır	uzun zaman/ buralı	Sütun Toplam
Evet	6 14.0 15.0 2.1	6 14.0 18.2 2.1	4 9.3 12.1 1.4	27 62.8 15.3 9.5	43 15.2
Hayır	34 14.2 85.0 12.0	27 11.3 81.8 9.5	29 12.1 87.9 10.2	149 62.3 84.2 52.7	239 84.5
Satır Toplam	40 14.1	33 11.7	33 11.7	177 62.5	282 100.0

$X^2 = 1.08$ Anlamlılık = 0.98

Tablo 52: Bu şehre geliş sebebine göre daha fazla kardeş ister misiniz?

	Bu şehre neden geldiniz?					
sayı sütun top satır top toplam %	buralı	iş bulabilmek için	tayin dolayısıyla	köydeki zor şartlardan kurtulmak içih	başka	Sütun Toplam
Evet	9 20.9 13.4 3.2	6 14.0 16.7 2.1	2 4.7 4.4 .7	7 16.3 17.1 2.5	19 44.2 20.2 6.7	43 15.2
Hayır	58 24.3 86.6 20.5	30 12.6 83.3 10.6	42 17.6 93.3 14.8	34 14.2 82.9 12.0	75 31.4 79.8 26.5	239 84.5
Satır Toplam	67 23.7	36 12.7	44 15.9	41 14.5	94 33.2	282 100.0

$X^2 = 11.27$ Anlamlılık = 0.19

Bu soru da gençlerin evlenen insanların kaç çocuk sahibi olmaları gerektiğisorusuna verdikleri cevabı, bir başka gerçekle karşılaştırıp toplumsal dönüşümün bir boyutu hakkında bir soruyu akla getirebilmek için sorduk. Görüldüğü gibi, daha fazla kardeş isteyenlerin oranı %15.2'de kalmakta. Bu da babalarının çok çocuk sahibi olmalarından, gençlerin kötü etkilendiklerini hissetmesinden ve fazla kardeşe sahip olmanın onlar için bir yaşamsal tatmin sağlamadığı anlamına geliyor. Bu oranın şehirde kalış süresinden de pek fazla etkilenmiyor olması ayrıca dikkat çekicidir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Güneydoğu'da zorunlu göçe maruz kalmış iki orta büyüklükteki şehrimizde, bu göçün yarattığı kendine özgü kültürel ortamda, lise gençliğinin "yaşam-dünyası"nın bir tasvirine imkân tanıyacak bir araştırma yapmaya çalıştık. "Yaşam-dünyası" deyimi, Edmund Husserl'in, belli kültürel etkilerin altında, insanların oluşturdukları, her biri kendine özgü "dünya"ların tasviri ve bu "dünya"ların oluşum şartlarını irdelemek için kullandığı bir deyim. Tabiî bu çalışma aynı zamanda bir göç çalışmasıdır. Ancak bu göçün, genellikle Türkiye'de başka şartlarda veya dünyada sanayileşmenin sonucunda meydana gelen ve pek çok yerde ortak özellikler sergileyenlerinden farklı bir göç olduğu bir gerçektir. Bu farklılığının ne olduğunu tespit etmeye ve diğerlerinde rastlanan bazı kültürel ve siyasal kültürlenme sonuçlarının burada da rastlanıp rastlanmadığının testine imkan oluşturmaya çalıştık.

Göçle ilgili herşeye doğal olarak bakılamazdı. Bu konuda tâbî olmak zorunda kaldığımız bir kaç özel sınırımız; göçün, özellikle modernleşme süreciyle birlikte küresel anlamda bütün dünyada oluşan bir çeşit "diaspora" kültürüne olan katkıları; bu kültürün kendine özgü motivasyon ve değerleri; bu kültürün değişik yer ve zamanlarda ayrımlaşma şekilleri vs. Bu kültürün oluşumunu değişik sorularla test edip tespit etmeye çalıştık. İnsanların mevcut şartlardan çok şikayetçi, hatta eski şartlarını çok daha iyi buldukları halde o şartlara tekrar dönme fikrine aynı oranda sıcak bakmamaları, bu dünyanın bir gerçeği haline gelmiştir. Bunun bir kısmı

nostalji gerçeğiyle ifade edilebilir. Ama bir yandan da motivasyon sosyolojisi açısından bu tarz bir kültür, şehirde daha dinamik ve daha sivil pratiklerin de zeminini hazırlayan bir kültürdür.

Güneydoğu özelinde, ânî göçün henüz vukû bulmuş olduğu bir dönemde, köylerinden boşalarak belli bir yere gelmiş insanların geleceği için bir kestirimde bulunmak çok kolay değildir. Bugün gelmişse geri dönme eğilimi olup olmadığını tespit etmek de kolay değildir. Zaten isteyerek gelmemiş olduğu için fırsat verilse hemen gidecek zannedilmektedir. Ancak bir süre şehirde kalıp şehrin cazibesine alışınca, şehrin önünde açtığı yeni yaşam standartları ve girişim ufuklarıyla tanışınca, köye dönmeme seçeneği daha ağır basmaya başlayabiliyor. Güneydoğu üzerine yapılan bir çok çalışmada, bu arada politikacıların da bu konudaki genel kanaatleri, köylerinden zorla göç ettirilen insanların, kendilerine fırsat verildiği takdirde hemen geri dönebileeckleri, buna çok istekli olduklarını telkin etme eğilimindedir. Oysa oldukça yaygın olan bu kanaatin aksine ve bütün nostaljik duyguların baskınlığına rağmen, köye dönüş seçeneğinin göçmenlere bile artık çok cazip gelmediği, bu küçük araştırmanın sonuçlarından bile açıkça görülebilmiştir.

Şehre yeni göç etmiş insanların, şehirdeki kalış süresine göre geliştirdikleri siyasal veya kültürel tavır ve tutumları belli sorularla test etmeye çalıştık. Gördük ki, bu iş için yaygın olarak kullanılan bazı testler ve bunların altındaki varsayımlar pek geçerli değildir. Örneğin Arabesk ile "karamsarlık" arasındaki ilişki, sanılanın aksine pek doğrusal bir ilişki olarak çıkmıyor. İnsanlar çok fazla arabesk dinledikleri halde, pekâlâ hayatla ilgili genel tutumları itibariyle çok iyimser olabiliyorlar. Bu arada şehre zorla da göç ettirilmişse, göçmen insanların, şehirde yaşamakta olan insanlara nazaran daha iyimser ve daha dinamik motivasyonlara sahip oldukları görülüyor. Bu durum, "ikinci kuşak" varsayımlarına dayanılarak açıklanmaya çalışıldı. Daha

doğrusu, araştırmamız, "ikinci kuşak" varsayımlarını doğrulayacak sonuçlar vermiş; bu durumun Güneydoğu'daki örnekte bile büyük bir farklılık sergilemediği görülmüştür.

Sonuçta dünyanın bir bütün olarak ikiyüz yıl önce modernleşme süreciyle birlikte başlamış olduğu ve sadece coğrafî değil, aynı zamanda zihinsel bir hareketi de ifade eden "büyük göç"ün Güneydoğu'daki versiyonu, biraz gecikmiş de olsa, küresel göçten pek ayrı özellikler sergilemiyor. O da, tek tek olayların bütün dramatik boyutlarına rağmen, modernleşmenin yeni bilinç ve anlam dünyasındaki yerini alan bir hareketlilikten ibaret bir durumdur.

REFERANSLAR

Ahmed, A, S. & Donnan, H., 1994, Islam in the Age of Postmoderniy, Ahmed, A., S. & Donnan, H. (edts) *Islam, Globalisation and Postmodernity,* London: Routledge.

Akşit, Bahattin, 1985, *Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme,* Ankara: Turhan Kitabevi.

Akşit, Bahattin, 1998, İçgöçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından bir Bakış, *Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997,* (Haz. Ahmet İçduyu, İbrahim Sirkeci, ismail Aydıngün) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Akşit, Belma T., 1998, Göç Araştırmalarında Hızlı Değerlendirme Metodolojisi, *Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997,* (Haz. Ahmet İçduyu, İbrahim Sirkeci, ismail Aydıngün) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Aktay, Yasin, 1997, *Body, Text, Identity: The Islamist Discourse of Authenticity in Modern Turkey,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: ODTÜ.

Aktay, Yasin, 1998, Kültürel Sahihlik Söylemleri ve Modernlik, *Tezkire*, sayı: 14-15.

Aktay, Yasin, 1999, *Güneydoğu'da Zorunlu Göç Yolunda Modernleşme ve Kadın: Siirt'te Toplumsal Kalkınma Projesi (TOKAP) örneği,* Yaynlanmamış Araştırma Raporu.

Bourdieu, Pierre & Wacquant, L. J. d., 1992, *An Invitation to Reflexive Sociology,* London: Politiy Press.

Çağlar, Yücel, 1986, *Köy köylülük ve Türkiye'de Köy Kalkınması Sorunu,* Ankara: Türkiye Ziraatçıları Derneği.

Haşimi, Seyyit Haşim, 1998, *Göç Raporu: Zorunlu Göç Uygulaması ve Sonuçları,* Ankara: TBMM.

İncirlioğlu, E. o., (1993) Marriage, Gender Relations and Rural Transformation in Central Anatolia" Stirlin, Paul (ed.) *Culture and Economy: Changes in Turkish Vilages,* The Eothen Press.

James, Susan, 1991, Lois Althusser, Quentin Skinner (der), Çağdaş

Temel Kuramlar, çev. Ahmet Demirhan, Ankara: Vadi Yayınları.
Kıray, Mübeccel B., 1982, Gecekondu: Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Topraktan Kopma ve Kentle Bütünleşememe, Toplumbilim Yazıları, Ankara: Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Yayınları (Yazının ilk yayın tarihi ve yeri, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: XXVII, Sayı: 3; sonraki bir yayın yeri de: *Kentleşme Yazıları,* İstanbul: Bağlam Yayınları).
ODTÜ Sosyoloji Araştırma Ekibi, 1994, (B. Akşit, S. Ayata, K. Mutlu, H. Ü. Nalbantoğlu, A. Akçay, M. Şen, C. Çiftçi, İ. Niksarlı, K. Sönmez), *Population Movements in the Southeastern Anatolie Project Region,* Ankara: ODTÜ.
Özcan, Yusuf Ziya, 1998, İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar, *Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997,* (Haz. Ahmet İçduyu, İbrahim Sirkeci, ismail Aydıngün) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
Papastergiadis, N., 1993, *Modernity as Exile: The Stranger in John Berger's Writing,* Manchester: University Press.
Rousseau, J. J., 1997, *İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk,* çev. Sabahatddin Eyüboğlu, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Schulze, Kirsten E., Stokes, Martin & Campbell, Colm, 1999, *Ortadoğu'da Milliyetçilik, Azınlıklar ve Diasporalar,* çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
Subaşı, Necdet, 1997, Olağanüstü Durumlar Sosyolojisinde Yöntem Sorunları, *Sosyal Bilimler Kavşağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu,* Van: Van Valiliği ve 100. Yıl Üniversitesi.
Tatlıdil, Ercan, 1997, Bölgesel Kalkınmada İnsan Kaynağı Faktörü, *Sosyal Bilimler Kavşağında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu,* Van: Van Valiliği ve 100. Yıl Üniversitesi.
TBMM, 1998, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle göç eden yurttaşlarımızın sorunlarının araştırılarak alınması gereken tedbirlerin tespit edilmesi amacıyla kurulan meclis araştırması kamisyonu raporu (10/25),* Ankara.
Tekeli, İlhan, 1998: Türkiye'de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi, *Türkiye'de İç Göç, Sorunsal*

Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997, (Haz. Ahmet İçduyu, İbrahim Sirkeci, ismail Aydıngün) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Turner, Bryan S. & Stauth, Georg, *Nietzsche'nin Dansı, Toplumsal Hayatta Hınç Karşılıklılık ve Direniş,* çev. Mehmet Küçük, Ankara: Ark Yayınları.

Türkyılmaz, Ahmet, Çay, Abdülhaluk, Avşar, Zakir, Aksoy, Mustafa, 1998, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göçeden Ailelerin Sorunları, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlıığ Yayınları.

Vergin, Nur, 1986, Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları, *Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar Sempozyumu, 10-11 Ocak 1986,* İstanbul: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı.

İnternet Adresi

http://www.scolari.co.uk/atlasti/